

Utkast till regeringens proposition med förslag till lag om kundens valfrihet inom social- och hälsovården, detaljmotivering, 3.11.2017

DETALJMOTIVERING

Lagförslag

Lagen om kundens valfrihet inom social- och hälsovården

1 kap. Allmänna bestämmelser

1 §. *Lagens syfte och tillämpningsområde.* I paragrafen föreskrivs det om valfrihetslagens syfte och tillämpningsområde.

Enligt 1 mom. är lagens syfte att främja social- och hälsovårdskundernas möjligheter att välja tjänsteproducent samt att förbättra tjänsternas tillgänglighet och kvalitet. Via en finländsk valfrihetsmodell föreslås en övergång till ett nytt system inom vilket kunden själv kan påverka valet av sin tjänsteproducent och på det sätt i rätt tid få kvalitativa tjänster som tillhandahålls på lika villkor som stöder hälsan och välfärden i varierande livssituationer. I landskapets affärsverk förverkligas även integrationen av social- och hälsovårdstjänster på ett nytt sätt. Tjänsterna ska tillhandahållas så att olika experter och organisationers kunskaper utnyttjas på ett ändamålsenligt sätt. Valfriheten ska också öka tjänstesystemets incitament till kostnadsnyttoeffektiv verksamhet, kontinuerlig utveckling och innovationer.

I 2 mom. föreskrivs det om tillämpningsområdet. Lagen ska tillämpas på social- och hälsovård som omfattas av landskapets organiseringsansvar. Enligt lagen om ordnande av social- och hälsovård ska kommunernas ansvar för social- och hälsovården överföras på landskapen 2020. I landskapets organiseringsansvar kommer att ingå alla uppgifter och tjänster inom social- och hälsovården samt även främjandet av välfärd och hälsa. Kommunerna ska för sin del fortsättningsvis främja välfärd och hälsa och dessutom ska landskapen också i sin egen verksamhet arbeta för att främja välfärd och hälsa. Vård och omvårdnad oberoende av kundens vilja omfattas dock inte av valfriheten. Särskilda bestämmelser gäller i fråga om kundernas valfrihet beträffande sådan vård och omvårdnad som är oberoende av kundens vilja.

Bestämmelser om vård oberoende av kundens vilja finns i mentalvårdslagen, lagen om missbrukarvård och i lagen om smittsamma sjukdomar. Bestämmelser om omvårdnad oberoende av klientens vilja finns i handikappservicelagen (specialomsorger som är oberoende av en persons vilja) och i barnskyddslagen (brådskande placering och omhändertagande). Lagstiftningen om vård och omvårdnad oberoende av kundens vilja håller för närvarande på att förnyas, i samband med vilket det föreskrivs närmare om kundens valfrihet och dess begränsningar vid vård och omvårdnad oberoende av kundens vilja. Bestämmelserna i den föreslagna lagen tillämpas således inte på vård och omvårdnad oberoende av kundens vilja. Enligt patientlagen och klientlagen har en kund rätt till social- och hälsovård av god kvalitet och till gott bemötande utan diskriminering från den som lämnar social- och hälsovård. Kunden ska bemötas så att hans eller hennes människovärde inte kränks och så att hans eller hennes övertygelse och integritet respekteras. När social- och hälsovård tillhandahålls ska kundens önskemål, åsikter, intresse och individuella behov samt klientens modersmål och kulturella bakgrund beaktas, och även i övrigt ska kundens självbestämmanderätt respekteras.

Kunden ska ges möjlighet att delta i och påverka planeringen och genomförandet av de tjänster som tillhandahålls honom eller henne. Detsamma gäller andra åtgärder som gäller den social- och hälsovård som han eller hon får. Kundens sak ska behandlas och avgöras med hänsyn i första hand till kundens intresse.

Lagen gäller verksamhet som hör till landskapets organiseringsansvar. Sjukvårdstjänster som ordnas i samband med lagstadgad företagshälsovård hör inte till landskapets organiseringsansvar. I fråga om den lagstadgade företagshälsovården får arbetsgivarna och företagarna välja om de ordnar servicen via landskapets affärsverk eller på något annat sätt.

2 §. *Definitioner.* I paragrafen definieras de begrepp som i lagen används i fråga om valfrihetssystemet.

I 1 punkten definieras begreppet kund. Med kund avses invånarna i ett landskap och andra för vilka landskapet med stöd av lag ska ordna social- och hälsovårdstjänster. Enligt lagen om ordnandet av social- och hälsovård ska landskapet ordna social- och hälsovårdstjänster för sådana invånare i landskapet som enligt lagen om hemkommun (201/1994) har hemkommun i landskapet. Uppgifter om hemkommunen ska enligt lagen om hemkommun antecknas i det befolkningsdatasystem som avses i lagen om befolkningsdatasystemet och Befolkningsregistercentralens certifikattjänster (661/2009). Med kund avses utöver invånare i landskapet också andra personer för vilka landskapet enligt lag ska ordna social- och hälsovårdstjänster. Begreppet kund omfattar också patienter som anlitar hälsovårdstjänster. Kunder kan vara också andra än landskapsinvånare, till exempel personer som är i behov av brådskande hälsovård eller

Utkast till regeringens proposition med förslag till lag om kundens valfrihet inom social- och hälsovården, detaljmotivering, 3.11.2017

personer som har rätt att få tjänster med stöd av EU:s bestämmelser. Också personer som anlitar landskapets tjänster med stöd av bestämmelserna om valfrihet är enligt lagen kunder.

I 2 punkten definieras begreppet bedömning av servicebehovet. I 36 och 37 § i socialvårdslagen samt i 15 och 15 a § i äldreomsorgslagen föreskrivs det om bedömning av servicebehovet. Bedömningen av servicebehovet omfattar en sammanfattning av kundens situation samt av behovet av socialservice och särskilt stöd. I hälso- och sjukvårdslagen används det motsvarande begreppet bedömning av vårdbehovet. I bedömningen av servicebehovet ingår också en bedömning av behovet av hälso- och sjukvårdstjänster.

I 3 punkten definieras begreppet kundplan. I lagstiftningen om socialvård respektive hälso- och sjukvård används olika begrepp för att beskriva olika slags individuella planer för tjänster, vård och omsorg som tillhandahålls klienter och patienter. Bestämmelser om sådana planer finns bl.a. i socialvårdslagen, hälso- och sjukvårdslagen, barnskyddslagen, äldreomsorgslagen, handikappservicelagen, lagen om patientens ställning och rättigheter och i lagen om klientens ställning och rättigheter inom hälsovården. I denna lag fastställs det övergripande begreppet kundplan för individuella planer gällande klienter och patienter. En kundplan ska upprättas på basis av en bedömning och utredning av servicebehovet. I begreppet kundplan ingår sådana planer för undersökning, vård eller medicinsk rehabilitering som avses i 4 a § i patientlagen. Med kundplan avses enligt förslaget också sådana service-, vård-, rehabiliterings- och andra motsvarande planer som avses i 7 § i klientlagen, en sådan klientplan som avses i 39 § i socialvårdslagen, en klientplan som avses i 16 § i äldreomsorgslagen samt en serviceplan som avses i 3 a § 2 mom. i handikappservicelagen. I det begrepp som definieras i denna lag ingår också klientplaner enligt 30 § i barnskyddslagen. I 5 § i denna lag föreskrivs det även om upprättande av en kundplan, landskapets affärsverks helhetsansvar och skyldighet att iaktta kundplanen.

I 4 punkten definieras begreppet tjänsteproducent. Med tjänsteproducent avses alla bolag, sammanslutningar, organisationer, företagare och självständiga yrkesutövare samt andra aktörer som producerar social- och hälsovårdstjänster för landskapet. Tjänsteproducenter som avses i bestämmelsen är således bland annat landskapets affärsverk enligt 52 § i landskapslagen samt bolag, sammanslutningar, organisationer och yrkesutövare som producerar social- och hälsovårdstjänster. Begreppet tjänsteproducent definieras också i 3 § 1 mom. i lagen om produktion av social- och hälsovårdstjänster. Enligt den bestämmelsen används begreppet tjänsteproducent för att beskriva alla fysiska personer samt sammanslutningar som producerar social- och hälsovårdstjänster, oberoende av deras juridiska form. En fysisk person som är verksam som tjänsteproducent ska uppfylla de förutsättningar som anges i lagen om yrkesutbildade personer inom hälsovården eller i lagen om yrkesutbildade personer inom hälso- och sjukvården. En tjänsteproducent som verkar som privat näringsidkare kan emellertid också vara någon annan än en yrkesutbildad person inom hälsovården eller hälso- och sjukvården i sådana fall då personen inte själv tillhandahåller tjänster som förutsätter behörighet inom branschen. Med tjänsteproducent avses enligt den föreslagna bestämmelsen också juridiska personer, aktiebolag, kommanditbolag, öppna bolag, andelslag, föreningar och andra sammanslutningar eller stiftelser som tillhandahåller social- och hälsovårdstjänster.

I 5 punkten definieras utöver tjänsteproducent även privat tjänsteproducent med vilken avses landskapets bolag, privata aktiebolag eller andra bolag, sammanslutningar, föreningar, andelslag, stiftelser och självständiga yrkesutövare som producerar social- och hälsovårdstjänster som omfattas av valfriheten.

I 6 punkten definieras begreppet tjänsteenhet. Enligt definitionen är tjänsteenhet en administrativt organiserad enhet som tillhandahåller social- och hälsovårdstjänster. En tjänsteenhet är enligt förslaget inte nödvändigtvis bunden till fysiska lokaler. En tjänsteenhet kan enligt tjänsteproducentens eget beslut bestå av en eller flera social- eller hälsovårdstjänster och av flera fysiska verksamhetsställen, eller också kan det vara fråga om en tjänst som tillhandahålls separat från ett fysiskt verksamhetsställe. En tjänsteenhet ska således inte vara bunden enbart till en verksamhetsenhet av det slag som avses i gällande lagstiftning eller till begreppet verksamhetsställe eller till en fysisk plats. Tjänsteproducenter ska alltid ha en tjänsteenhet, som kan ha flera serviceställen. Till exempel kan social- och hälsocentraler och mun- och tandvårdsenheter vara tjänsteenheter för producenter av direktvalstjänster.

I definitionerna i 2 § i den gällande lagen om privat hälso- och sjukvård ingår inte någon uttrycklig definition av begreppet verksamhetsenhet. Begreppen verksamhetsenhet och verksamhetsställe har fogats till 4 § i lagen genom en ändring (689/2005) som trädde i kraft vid ingången av 2006, i samband med en noggrannare reglering av de uppgifter om tjänsteproducenter som ska lämnas i en tillståndsansökan. I förarbetena till lagändringen (regeringens proposition med förslag till lag om ändring av lagen om privat hälso- och sjukvård, lagen om yrkesutbildade personer inom hälso- och sjukvården samt lagen om tillsyn över privat socialservice RP 34/2005 rd) definieras dessa begrepp inte närmare. Vid tillämpningen av lagen har med verksamhetsställe som producerar hälsovårdstjänster avsetts en funktionell enhet som tillhandahåller sådana tjänster som avses i lagen. Om en tjänsteproducent tillhandahåller hälsovårdstjänster på fler än ett

Utkast till regeringens proposition med förslag till lag om kundens valfrihet inom social- och hälsovården, detaljmotivering, 3.11.2017

3 §. *Förhållande till annan lagstiftning.* Enligt 1 mom. ska på en tjänsteproducent tillämpas de skyldigheter som följer av lagen om ordnande av social- och hälsovård. I 3 kap. i den lagen föreskrivs det om produktion av tjänster och i 23 § om tjänsteproducenternas skyldigheter.

Alla tjänsteproducenter inom social- och hälsovården är skyldiga att registrera sig i det riksomfattande registret som i framtiden upprätthålls av Statens tillstånds-, styrnings- och tillsynsverk. Det nya riksomfattande och sektorsövergripande Statens tillstånds-, styrnings- och tillsynsverk ska sköta de tillstånds-, styrnings- tillsynsuppgifter som för närvarande huvudsakligen sköts av Valvira, statens regionförvaltningsverk, samt delvis av NTM-centralerna samt även av centralförvaltnings ämbetsverk. Registreringsskyldigheten gäller alla tjänsteproducenter oberoende av om de producerar social- eller hälsovårdstjänster som landskapet ansvarar för eller andra sådana tjänster. Bestämmelser om förutsättningarna för registrering av tjänsteproducenter finns i lagen om produktion av social- och hälso-tjänster, om vilken en regeringsproposition (RP 52/2017 rd) lämnades i maj 2017. I 2 kap. i lagen om tjänsteproducenter finns det bestämmelser om verksamhetsförutsättningarna för tjänsteproducenter och i 3 kap. om registrering av tjänsteproducenter.

I 2 mom. föreskrivs det om tillämpning av förvaltningslagstiftningen på privata tjänsteproducenter enligt denna lag. Privata tjänsteproducenters tjänster omfattar också uppgifter som ska uppfattas som offentliga förvaltningsuppgifter. Tjänsterna omfattas av offentlig finansiering från landskapen. Därför ska förvaltningslagen, lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet, arkivlagen, lagen om elektronisk kommunikation i myndigheternas verksamhet samt språklagen, samiska språklagen och teckenspråklagen tillämpas i privata tjänsteproducenters verksamhet, om inte något annat föreskrivs i denna eller någon annan lag. Om språket på vilket landskapet ska ordna social- och hälsovårdstjänster föreskrivs i 6 § i lagen om ordnande av social- och hälsovård, i vilken det även hänvisas till språklagen (423/2003). I 25 § i språklagen finns bestämmelser om enskildas skyldigheter i fråga om språklig service. Om en offentlig förvaltningsuppgift genom lag eller med stöd av lag hör till en enskild, gäller för denne i uppdraget det som i språklagen sägs om myndigheter. Om en sådan uppgift uppdras åt en enskild med stöd av ett beslut eller någon annan åtgärd av en myndighet eller ett avtal mellan myndigheten och den enskilde, ska myndigheten försäkra sig om att den enskilde i uppdraget ger sådan språklig service som förutsätts i språklagen. Myndigheten försäkra sig om detta också när den anförtror en enskild någon annan uppgift än en offentlig förvaltningsuppgift, om detta är nödvändigt för att upprätthålla den servicenivå som språklagen förutsätter. Bestämmelserna i 25 § i språklagen tillämpas således även direkt på producenter av direktvalstjänster och producenter av kundsedelstjänster. Om språket på vilket direktvalstjänster ska ordnas föreskrivs separat i lagens 40 §.

Enligt 3 mom. ska klientavgiftslagen tillämpas också på klientavgifterna för direktvalstjänster. Enligt klientavgiftslagen kan hos den som anlitar tjänster tas ut en avgift om tjänsten inte enligt lagen är avgiftsfri. Avgiften kan uppgå högst till kostnaderna för produktion av tjänsten. Enligt klientavgiftslagen eller -förordningen kan också en lägre maximiavgift fastställas. I lagrummet föreskrivs som komplettering av klientavgiftslagen att landskapet hos klienterna tar ut klientavgifter enligt lag. Tjänsteproducenterna meddelar landskapet vilka tjänster som kunderna fått och andra uppgifter som förutsätts för att klientavgiften ska kunna fastställas. På basis av dessa sänder landskapet till kunden en faktura på tjänster som tillhandahållits. Den ersättning som tjänsteproducenten får är däremot oberoende av den avgift som tas ut hos kunden. För producentens ekonomiska ställning har det sålunda inte heller någon betydelse om kunden är betalningsoförmögen eller om avgiften bestäms på basis av kundens inkomster.

Med avvikelse från det som konstateras ovan kan tjänsteproducenten dock hos kunden ta ut en avgift då kunden har reserverat en mottagningstid men inte kommit till mottagningen och inte heller på förhand har annullerat sin mottagningstid. Denna s.k. sanktionsavgift kan tas ut enligt 3 § i klientavgiftslagen och enligt en bestämmelse i klientavgiftsförordningen.

Avsikten är att klientavgiftslagen revideras innan valfrihetsbestämmelserna träder i kraft. Beredningen av en totalreform av klientavgiftslagen inleddes våren 2017.

Enligt 4 mom. föreskrivs i lagen om gränsöverskridande hälso- och sjukvård (1201/2013, nedan gränslagen) om förfarandena i anslutning till gränsöverskridande hälso- och sjukvård samt om ersättande av kostnaderna för gränsöverskridande hälso- och sjukvård. Utgångspunkten för gränslagen är att en person har rätt att få vård i en stat som hör till det Europeiska ekonomiska samarbetsområdet eller i Schweiz och att få ersättning för vården i efterskott. Enligt 5 § i gränslagen har en person rätt att anlita hälso- och sjukvårdstjänster utomlands. Dessutom föreskrivs i 6 § att en person som är försäkrad i en annan EU-stat och söker vård i Finland har rätt att utan diskriminering få hälso- och sjukvårdstjänster i Finland.

Utkast till regeringens proposition med förslag till lag om kundens valfrihet inom social- och hälsovården, detaljmotivering, 3.11.2017

Enligt 5 mom. ska det som föreskrivs om tjänsternas innehåll i den allmänna lagstiftningen och speciallagstiftningen om social- och hälsovården iakttas vid produktion av de tjänster som avses i denna lag. I fråga om social- och hälsovården samt i fråga om klientens och patientens ställning och rättigheter gäller alltså vad som föreskrivs i annan lagstiftning. I en proposition som behandlas i riksdagen (RP 15/2017 rd) föreslås bland annat en sådan genomgripande ändring som gäller ordnandet av social- och hälsovård att landskapen från och med ingången av år 2020 ska ansvara för ordnandet av social- och hälsovård. I regeringens proposition med förslag till reform av social- och hälsovården föreslås att det stiftas en landskapslag, en lag om ordnandet av social- och hälsovård samt en gemensam lag om införande av lagarna.

Allmänna lagar om social- och hälsovårdstjänster är socialvårdslagen (1301/2014) samt hälso- och sjukvårdslagen (1326/2010). I socialvårdslagen föreskrivs om främjande av välfärd, socialservice, tillhandahållande av socialvård, säkerställande av kvaliteten på tjänsterna och om ändringsökande i beslut om socialvård. Syftet med lagen är att flytta tyngdpunkten från specialtjänster till allmänna tjänster samt stärka klienternas jämlikhet och intensivt myndigheternas samarbete. För att stärka klientorienteringen definieras i lagen de stödbehov utifrån vilka socialservicen och annan socialvård ska ordnas. Klienten har rätt till sådana tjänster genom vilka nödvändig omsorg och försörjning samt barns hälsa och utveckling tryggas. I lagen definieras dessutom viktig socialservice som för närvarande tillhandahålls av kommunerna och som 2020 ska tillhandahållas av landskapen, exempelvis boende- och institutionsservice. Utöver socialvårdslagen finns det för vissa former av socialservice och de grunder på vilka dessa beviljas speciallagar som gäller vissa befolknings- eller klientgrupper. Speciallagarna reglerar, betydligt mera omfattande och detaljerat än socialvårdslagen, socialvårdens innehåll inom respektive specialområde. Sådana lagar är till exempel barnskyddslagen, handikappservicelagen, lagen angående specialomsorger om utvecklingsstörda (519/1977, nedan specialomsorgslagen) och äldreomsorgslagen.

Hälso- och sjukvårdslagen tillämpas på genomförandet av och innehållet i den hälso- och sjukvård som avses i folkhälsolagen och lagen om specialiserad sjukvård och som för närvarande hör till kommunens organiseringsansvar. I hälso- och sjukvården ingår främjande av hälsa och välfärd, primärvård samt specialiserad sjukvård. För närvarande har i praktiken de tjänster som avses i folkhälsolagen och i lagen om specialiserad sjukvård indelats i primärvård och specialiserad sjukvård. Med primärvård avses de tjänster som kommunerna ordnar främst vid hälsocentralerna. Hälsocentralerna kan omfatta flera olika verksamhetsenheter, det vill säga hälsostationer eller sjukhus. Kommunerna ansvarar för närvarande också för att invånarna får nödvändig specialiserad sjukvård. För ordnande av specialiserad sjukvård är landet indelat i sjukvårdsdistrikt. Om hälso- och sjukvården föreskrivs även i mentalvårdslagen, lagen om missbrukarvård och lagen om smittsamma sjukdomar.

Utöver grundlagens bestämmelser om de grundläggande fri- och rättigheterna i anslutning till självbestämmanderätten är också patientlagen och klientlagen viktiga med tanke på individens ställning och bemötandet av individen. Lagarna gäller både offentlig och privat verksamhet. Motsvarande bestämmelser finns också i andra lagar, exempelvis i socialvårdslagen, specialomsorgslagen och mentalvårdslagen.

Klientlagen tillämpas på alla tjänster och klientkategorier inom socialvården, såväl på offentliga som på privata tjänster. Enligt klientlagen har varje klient rätt till socialvård av god kvalitet och gott bemötande utan diskriminering från den som lämnar socialvård. I lagen finns också bestämmelser om klientens självbestämmanderätt. Klienten ska ges möjlighet att delta i och påverka planeringen och genomförandet av de tjänster som tillhandahålls honom eller henne. Detsamma gäller andra åtgärder som gäller den socialvård som han eller hon får. Klientens sak ska behandlas och avgöras med hänsyn i första hand till kundens intresse.

I klientlagen föreskrivs det också om klientens rätt till information. Enligt lagen ska socialvårdspersonalen för klienten utreda hans eller hennes rättigheter och skyldigheter samt olika alternativ och verkningar liksom också andra omständigheter som är av betydelse för klientens sak. Utredningen ska ges så att klienten i tillräcklig grad förstår dess innehåll och betydelse.

Om en klient på grund av sjukdom eller nedsatt psykisk funktionsförmåga eller någon annan motsvarande orsak inte kan delta i planeringen eller förstå föreslagna alternativa lösningar, ska klientens vilja utredas i samråd med klientens lagliga företrädare, en anhörig eller någon annan närstående. En minderårigs klientens önskemål och åsikt ska utredas och beaktas på det sätt som klientens ålder och utvecklingsnivå förutsätter. I alla åtgärder som vidtas inom offentlig eller privat socialvård och som gäller minderåriga ska i första hand den minderårigs intresse beaktas.

Socialvården ska baseras på myndighetsbeslut eller, när privat socialvård ordnas, på ett skriftligt avtal mellan den som lämnar socialvård och klienten. Lagen förpliktar till att upprätta en service-, vård- eller

Utkast till regeringens proposition med förslag till lag om kundens valfrihet inom social- och hälsovården, detaljmotivering, 3.11.2017

rehabiliteringsplan eller någon annan motsvarande plan för socialvårdsklienten, om det inte är uppenbart onödigt att upprätta en plan.

I patientlagen föreskrivs det om bemötandet av patienten och patientens självbestämmanderätt inom hälso- och sjukvården. Enligt patientlagen föreskrivs att var och en som varaktigt bor i Finland utan diskriminering och inom gränserna för de resurser som vid respektive tidpunkt står till hälso- och sjukvårdens förfogande har rätt till sådan hälso- och sjukvård som hans eller hennes hälsotillstånd förutsätter. Vid bedömningen av resurserna ska emellertid beaktas jämlikhetsbestämmelsen i 6 § i grundlagen samt 19 § 3 mom. i grundlagen där det föreskrivs att det allmänna ska tillförsäkra var och en tillräckliga social-, hälsovårds- och sjukvårdstjänster samt främja befolkningens hälsa. Efter att de grundläggande rättigheterna trädde i kraft har bedömningen av det individuella vårdbehovet betonats. Bland annat har riksdagens justitieombudsman i flera avgöranden konstaterat att enbart den omständigheten att kommunen inte har reserverat tillräckliga anslag för hälso- och sjukvård, inte är en tillräcklig grund för att inte ordna vård. Patientlagens bestämmelser om självbestämmanderätt ger uttryck för principen om samtycke baserat på vetskap. Vården ska ske i samförstånd med patienten. Om patienten vägrar ta emot en viss vård eller behandling, ska den i mån av möjlighet och i samförstånd med honom eller henne ges på något annat sätt som är godtagbart från medicinsk synpunkt.

I patientlagen föreskrivs det om patientens rätt till information. En patient har rätt att få upplysningar om sitt hälsotillstånd, vårdens och behandlingens betydelse, olika vård- och behandlingsalternativ och deras verkningar samt om andra omständigheter som hänför sig till vården och behandlingen och som har betydelse då beslut fattas om hur patienten ska vårdas. Yrkesutbildad personal inom hälso- och sjukvården ska ge upplysningar på ett sådant sätt att patienten i tillräcklig utsträckning förstår innebörden av dem. Om en yrkesutbildad person inom hälso- och sjukvården inte behärskar det språk som patienten använder eller om patienten på grund av en hörsel-, syn- eller talskada inte kan göra sig förstådd, ska så långt möjligt tolkning ordnas.

2 kap. **Kundens valfrihet**

4 §. Kundens rätt att välja. I 1 mom. föreskrivs det att kunden har rätt att välja tjänsteproducent och dess tjänstenhet samt en yrkesutbildad person eller en multiprofessionell grupp yrkesutbildade personer inom hälso- och sjukvården enligt vad som föreskrivs i lag. I detta kapitel samt i 3—6 kap. föreskrivs det närmare om innebörden av valfriheten.

I 2 mom. föreskrivs det om omfattningen av valfriheten. En kund får enligt den föreslagna bestämmelsen välja tjänsteproducent inom vilket som helst i landskapslagen avsett landskaps område oberoende av i vilket landskap han eller hon bor. Valfriheten gäller således inte landskapet Åland.

Senare i lagen föreskrivs det om undantag från valfriheten. Valet kan avse endast ett av ett av affärsverken, endast en social- och hälsovårdscentral samt endast en mun- och tandvårdsenhet i sänder. Undantag utgör situationer där en person tillfälligt vistas utanför den kommun där den valda tjänsteproducenten finns. I 8 § föreskrivs närmare om rätten att välja tillfällig tjänsteproducent.

5 §. Kundplan. I 1 mom. finns bestämmelser om den kundplan som ska upprättas för klienten. I lagstiftningen om social- och hälsovård används olika begrepp för att beskriva olika slags individuella planer för tjänster, vård och omsorg som tillhandahålls klienter och patienter. Syftet med paragrafen är att en gemensam kundplan ska upprättas där alla kundens social- och hälsovårdstjänster ingår, oberoende av vem som tillhandahåller tjänsterna. Vid upprättandet av den gemensamma kundplanen ansvarar dock landskapets affärsverk, social- och hälsocentralen och mun- och tandvårdsenheten var och en för sig för upprättandet av en kundplan.

I 2 mom. föreskrivs det om att i sista hand svarar landskapets affärsverk för att kundplanen bildar en ändamålsenlig helhet med tanke på kundens tjänstebehov. Landskapets affärsverk är dock skyldigt att på det sätt som föreskrivs i 34 § 3 mom. samarbeta med andra tjänstenheter som producerar tjänster för kunden. Med samarbetskyldigheten säkerställer man att kundplanen beaktar alla tjänster för kunden.

I 3 mom. föreskrivs det att tjänsteproducenter enligt valfrihetslagen är skyldiga att iaktta kundplanen. Bestämmelsen förpliktar således även t.ex. aktörer som producerar tjänster för kunden på basis av en kundsedel eller en personlig budget, fastän de inte har deltagit i upprättandet av kundplanen.

6 §. Valfrihet i fråga om direktvalstjänster. I paragrafen föreskrivs det om kundens valfrihet i fråga om direktvalstjänster. Bestämmelsen är informativ till sin karaktär. I lagens 3 kap. föreskrivs närmare om

Utkast till regeringens proposition med förslag till lag om kundens valfrihet inom social- och hälsovården, detaljmotivering, 3.11.2017

innehållet i valfriheten när det gäller direktvalstjänster. I 8 § föreskrivs om val av tillfällig tjänsteproducent och i 10 § om val av en yrkesutbildad person eller en multiprofessionell grupp yrkesutbildade personer.

Enligt paragrafen avser kundens rätt att välja producent av direktvalstjänster utan anvisning från landskapets affärsverk eller bedömning av servicebehovet, en social- och hälsocentral samt en mun- och tandvårdsenhet som producerar direktvalstjänster. Enligt 2 punkten föreskrivs i 8 § om rätten att tillfälligt välja en social- och hälsocentral samt en mun- och tandvårdsenhet som producerar direktvalstjänster. Enligt 3 punkten bestäms rätten att välja en yrkesutbildad person eller en multiprofessionell grupp yrkesutbildade personer på det sätt som avses i 10 §.

7 §. Valfrihet i fråga om andra tjänster än direktvalstjänster. I paragrafen föreslås en bestämmelse om kundens rätt att välja tjänster för vilka landskapets affärsverk har produktionsansvar. Bestämmelsen är informativ till sin karaktär. I 4—6 kap. föreskrivs närmare om val av tjänster som faller under landskapets affärsverks produktionsansvar.

Med stöd av 1 mom. svarar landskapets affärsverk utöver produktionen av direktvalstjänster även för produktionen av andra social- och hälsovårdstjänster på det sätt som anges i lagen om ordnande av social- och hälsovård. I paragrafen föreskrivs det om kundens rätt att med stöd av 1 mom. 1 punkten välja landskapets affärsverk och dess tjänsteenheter i enlighet med 4 kap. I fråga om rätten att välja tillfällig tjänsteproducent föreskrivs det i 8 § om val av landskapets affärsverks tjänstenhet och i 10 § föreskrivs det om rätten att välja en yrkesutbildad person eller en multiprofessionell grupp.

I 2 mom. föreskrivs det om kundens valfrihet beträffande de tjänster som förutsätter att det i landskapets affärsverk gjorts en bedömning av servicebehovet, en kundplan och ett beslut om tjänster inom socialvården. Kundens rätt att välja tjänsteproducenten efter bedömningen av servicebehovet består enligt 2 mom. 1 punkten av en av landskapets affärsverk beviljad kundsedel som det föreskrivs om i 5 kap. i lagen samt av en personlig budget som det föreskrivs om i 6 kap i lagen.

8 §. Val av tillfällig tjänsteproducent och dess tjänstenhet. I paragrafen föreskrivs det om kundens rätt att välja tillfällig tjänsteproducent.

Enligt 1 mom. har en kund som tillfälligt vistas på en annan ort rätt att få vård eller anlita tjänster på ett annat verksamhetsställe än det som kunden valt, om han eller hon tillfälligt vistas utanför den kommun där det affärsverks verksamhetsställe som kunden valt är beläget. På motsvarande sätt får kunden i dessa situationer också anlita en annan social- och hälsocentral eller mun- tandvårdsenhetens tjänster än sådana som tillhandahålls av den producent av direktvalstjänster som kunden valt, om kunden vistas i en kommun där det inte finns något verksamhetsställe som upprätthålls av den producent av direktvalstjänster som kunden valt. En tillfällig vistelse i en annan kommun kan bero till exempel på arbete, studier, fritid, en nära anhörigs eller annan närstående persons boende eller någon annan motsvarande orsak. Med nära anhörig eller annan närstående person avses här samma personer som i patientlagen, dvs. personer som är släkt i rätt upp- eller nedstigande led, syskon, äkta make, maka eller sambo, part i ett registrerat parförhållande eller nära vän. Landskapets affärsverks tjänstenhet och producenten av direktvalstjänster kan inte vägra ta emot tillfälliga kunder.

I 2 mom. föreskrivs det om meddelanden som gäller tillfälliga tjänsteproducenter. En kund ska minst en vecka före servicebehovet meddela landskapet vilken tillfällig tjänsteproducent och vilket av dess verksamhetsställen han eller hon har valt samt meddela hur länge det tillfälliga kundförhållandet förväntas vara. Meddelandet ska lämnas via den riksomfattande informationshanteringstjänsten som avses i 77 § 1 mom. eller på annat sätt skriftligt. Kunden kan också meddela den tillfälliga producent av direktvalstjänster som kunden valt. Om kunden har meddelat om sitt tillfälliga val på något annat sätt än via informationshanteringstjänsten, ska det landskap eller den producent av direktvalstjänster som tar emot anmälan registrera uppgiften om valet i de i 77 § 1 mom. avsedda informationshanteringstjänsterna. I ett ärende som gäller val av tillfällig tjänsteproducent fattas inte ett överklagbart förvaltningsbeslut, utan det är fråga om faktisk förvaltningsverksamhet.

9 §. Brådskande social- och hälsovård. Enligt 1 mom. finns bestämmelser om rätten till brådskande sjukvård oberoende av boningsorten i 50 § i hälso- och sjukvårdslagen och bestämmelser om rätten att i brådskande fall få socialservice i 12 § i socialvårdslagen. Kundens valfrihet påverkar således inte hans eller hennes rätt till brådskande social- och hälsovård. Enligt 50 § i hälso- och sjukvårdslagen ska brådskande vård ges oberoende av patientens boningsort. Närmare bestämmelser om brådskande vård finns i social- och hälsovårdsministeriets förordning om grunderna för brådskande vård och villkoren för jour inom olika medicinska verksamhetsområden (583/2017). Enligt 12 § i socialvårdslagen har alla som vistas i en kommun rätt att i brådskande fall få socialservice som baserar sig på hans eller hennes individuella behov, så att hans

Utkast till regeringens proposition med förslag till lag om kundens valfrihet inom social- och hälsovården, detaljmotivering, 3.11.2017

eller hennes rätt till nödvändig omsorg och försörjning inte äventyras. Enligt 29 § i socialvårdslagen ska socialjour ordnas dygnet runt för att trygga brådskande och nödvändig hjälp. Jouren ska organiseras så att den kan kontaktas dygnet runt och brådskande socialservice organiseras enligt vad som föreskrivs i denna eller någon annan lag.

I 2 mom. föreskrivs det att en kund har rätt att inom öppettiderna för tjänsteproducentens tjänstenhet få brådskande social- och hälsovård och mun- och tandvård enligt 18 § också av en annan producent av direktvalstjänster än den som kunden valt, om kundens behov av brådskande vård förutsätter det. Enligt 17 § 3 mom. ska en producent av direktvalstjänster ge kunden möjlighet att anlita också sina andra verksamhetsställen än den social- och hälsocentral eller mun- och tandvårdsenhet som kunden valt. Om kunden behöver en brådskande mottagningstid under sin vistelse på en annan ort där den producent av direktvalstjänster som kunden valt inte har något verksamhetsställe, kan kunden när behovet av vård eller socialservice är brådskande anlita också en annan än den valda tjänsteproducentens verksamhetsställe då han eller hon vistas på en annan ort. En producent av direktvalstjänster ska tillhandahålla brådskande vård och tjänster inom sina öppettider. Landskapet kan i enlighet med 42 § ställa villkor för tjänsteproducenterna t.ex. i fråga om öppettiderna.

10 §. Val av yrkesutbildad person. I paragrafen föreskrivs det om kundens rätt att välja yrkesutbildad person eller multiprofessionell grupp yrkesutbildade personer inom hälso- och sjukvård respektive socialvården. Lagrummet motsvarar till innehållet 49 § i den gällande hälso- och sjukvårdslagen. Enligt den bestämmelsen har patienten möjlighet att vid en enhet inom hälso- och sjukvården, inom gränserna för vad som ett ändamålsenligt ordnande av verksamheten vid enheten tillåter, välja en legitimerad yrkesutbildad person inom hälso- och sjukvården som ska behandla honom eller henne. Den föreslagna bestämmelsen utvidgar rätten att välja yrkesutbildad person till att omfatta också en yrkesutbildad person inom socialvården.

Enligt 1 mom. kan en kund välja en yrkesutbildad person eller multiprofessionell grupp yrkesutbildade personer inom socialvården respektive hälso- och sjukvården. En multiprofessionell grupp yrkesutbildade personer kan väljas, om tjänsteproducenten har ordnat sin verksamhet så att de tjänster som kunden valt ordas produceras av multiprofessionella grupper yrkesutbildade personer. En kund kan inom kundförhållandet välja en yrkesutbildad person eller multiprofessionell grupp yrkesutbildade personer inom socialvården respektive hälso- och sjukvården, i den mån detta är möjligt med tanke på en ändamålsenlig verksamhet. Vid prövning av kundens rätt att välja en yrkesutbildad person ska uppmärksamhet också fästas vid kundens rätt till tjänster som är trygga och av god kvalitet. Vid bedömning av huruvida verksamheten ordnas på ett ändamålsenligt sätt och vid bedömning av kundens rätt till tjänster som är trygga och av god kvalitet ska även kundens språkliga rättigheter iakttas. Huvudregeln är emellertid den att kunden ska erbjudas möjlighet att välja en yrkesutbildad person eller multiprofessionell grupp yrkesutbildade personer. Om tjänsteproducenten så önskar kan den också organisera sin verksamhet t.ex. så att kunden alltid har möjlighet att välja en yrkesutbildad person inom socialvården respektive hälso- och sjukvården som tillhandahåller honom eller henne tjänster. I ett ärende som gäller val av yrkesutbildad person fattas inte ett överklagbart förvaltningsbeslut, utan det är fråga om faktisk förvaltningsverksamhet.

Enligt 2 mom. ska tjänsterna i återkommande kundförhållanden och under samma vårdperiod om möjligt ordnas så att de kan tillhandahållas av samma yrkesutbildade person. Syftet med bestämmelsen är att främja kontinuiteten i tjänsterna och vården.

11 §. Val av tjänsteproducent för minderåriga. I paragrafen föreskrivs det om val av tjänsteproducent och dess verksamhetsställe för en minderårig kund. Det är i princip vårdnadshavaren eller en annan laglig företrädare som ska välja tjänsteproducent för en minderårig kund. Också i ett sådant fall ska barnet höras och dess åsikt beaktas med hänsyn till barnets utvecklingsnivå och ärendets karaktär enligt vad som föreskrivs i 10 § i klientlagen och 7 § i patientlagen. Enligt den juridiska litteraturen kan en minderårig själv fatta beslut om vården när han eller hon med beaktande av ärendets natur har uppnått tillräcklig mognad, fått tillräcklig information om olika vård- och behandlingsalternativ och om deras verkningar, med beaktande av ärendets natur noggrant har övervägt saken och gett uttryckt för sin vilja utan tvång eller påtryckning. När detta regleras ska det uppmärksammas att när det gäller val av tjänsteproducent är det fråga om en situation som förutsätter mera omfattande prövning än vad som krävs då man frågar om en minderårigs åsikt om en viss åtgärd. Därtill ska processen för att välja producent vara så smidig som möjligt för kunden. Koder som behövs i samband med e-tjänster som kräver stark autentisering kan minderåriga i praktiken få vid 15 års ålder. På grund av detta ingår det i paragrafen en bestämmelse om att 15 år fyllda personer är tillräckligt mogna att på egen hand välja producent. Detta påverkar inte sekretessgrunder som kommer att tillämpas inom social- och hälsovården, med stöd av vilka minderåriga under 15 år kan förbjuda att vissa uppgifter överlämnas till deras vårdnadshavare.

Utkast till regeringens proposition med förslag till lag om kundens valfrihet inom social- och hälsovården, detaljmotivering, 3.11.2017

12 §. Val av tjänsteproducent i särskilda situationer. I paragrafen föreskrivs det om val av tjänsteprocent i situationer där kunden inte väljer eller inte förmår välja tjänsteproducent.

I 1 mom. föreskrivs det om val av tjänsteproducent i situationer som avses i 9 § i klientlagen och i 6 § i patientlagen där en kund som har uppnått myndighetsåldern på grund av en sjukdom, mental störning, utvecklingsstörning eller av någon annan orsak inte förmår besluta om sin vård eller delta och påverka planeringen av sina tjänster. I dessa situationer ska landskapets affärsverk, patientens lagliga företrädare, en nära anhörig eller någon annan närstående person utreda vilken tjänsteproducent och dess tjänsteenhet som bäst motsvarar patientens vilja. Tjänsteproducenten och dess verksamhetsställe ska då väljas enligt kundens intresse.

13 §. Begränsningar av valfriheten. I paragrafen föreskrivs det om begränsningar när det gäller kundens rätt att välja tjänsteproducent.

I det föreslagna 1 mom. föreskrivs det att rätten att välja tjänsteproducent och tjänsteenhet inte gäller skolhälsovård och studerandehälsovård enligt 16 och 17 § i hälso- och sjukvårdslagen. Inom skol- och studerandehälsovården ska tjänsteproducenten väljas på basis av studieorten. När det är fråga om skol- och studerandehälsovård är det dock möjligt att inom gränserna för en ändamålsenlig verksamhet välja en yrkesutbildad person eller bevilja kunden en kundsedel till exempel för mun- och tandvård till exempel i skolans regi.

Rätten att välja landskapets affärsverk och dess tjänsteenhet gäller inte heller barn- och familjeinriktat barnskydd enligt barnskyddslagen. Barn- och familjeinriktat barnskydd ska ordnas i sådana fall då barnet och familjen är klient hos barnskyddet. Till barn- och familjeinriktat barnskydd hör upprättandet av en klientplan, stödåtgärder inom öppenvården, brådskande placering av barn, omhändertagande samt ordnande av vård utom hemmet och eftervård. Vid barn- och familjeinriktat barnskydd ska även de bestämmelser i klientlagen beaktas enligt vilka klienten har rätt att av tillhandahållaren av social- och hälsovårdstjänster få social- och hälsovård av god kvalitet och gott bemötande utan diskriminering. Kunden ska bemötas så att hans eller hennes människovärde inte kränks och så att hans eller hennes övertygelse och integritet respekteras. När barnskydd tillhandahålls ska klientens önskemål, åsikter, intresse och individuella behov samt klientens modersmål och kulturella bakgrund beaktas, och även i övrigt ska klientens självbestämmanderätt respekteras. Klienten ska ges möjlighet att delta i och påverka planeringen och genomförandet av de tjänster som tillhandahålls honom eller henne. Detsamma gäller andra åtgärder som gäller den social- och hälsovård som han eller hon får. Klientens sak ska behandlas och avgöras med hänsyn i första hand till kundens intresse.

14 §. Social- och hälsovårdstjänster på institutioner. Enligt paragrafen ska den som tillhandahåller vård eller service på en institution ansvara för att det i samband med vården eller servicen produceras social- och hälsovårdstjänster för kunden. Om kunden får vård eller service på en institution i över en månads tid avbryts ansvaret för en producent av direktvalstjänster för den tid som den vården eller servicen på institutionen tillhandahålls. När vård eller service på en institution upphör återvänder kunden till den producent av direktvalstjänster som han eller hon var kund hos före den vården eller servicen på en institution. Om det likväl gått ett år sedan föregående val, kan kunden också byta producent av direktvalstjänster.

Enligt 2 mom. ska den som producerar service på en institution meddela Folkpensionsanstalten om när vården på en institution inleds och upphör. Folkpensionsanstalten ska se till att de övriga aktörer som ansvarar för produktion av tjänster för kunden underrättas.

Med vård på en institution avses enligt 67 § i hälso- och sjukvårdslagen vård, behandling och rehabilitering på vårdavdelning vid sjukhus, hälsocentral eller någon annan verksamhet inom hälso- och sjukvården eller under motsvarande förhållanden. I 22 § i socialvårdslagen föreskrivs det att när service på en institution tillhandahålls ska det ordnas sådan rehabilitering, vård och omsorg som behövs med tanke på kundens individuella behov. Eftersom kunden under den tid som vård eller service på en institution tillhandahålls får alla de social- och hälsovårdstjänster inklusive vård av mun och tänder som han eller hon behöver av den som tillhandahåller vården eller servicen, är det ändamålsenligt att producenten av direktvalstjänster ansvar för produktionen av tjänster avbryts för den tid som vården eller servicen tillhandahålls. Landskapet ska således enligt förslaget inte heller betala ersättning till producenten av direktvalstjänster för de direktvalstjänster som tillhandahålls kunden.

3 kap. Direktvalstjänster

15 §. Producenter av direktvalstjänster. I paragrafen föreslås bestämmelser om producenter av direktvalstjänster. Direktvalstjänster produceras för det första av landskapets affärsverk, som för

Utkast till regeringens proposition med förslag till lag om kundens valfrihet inom social- och hälsovården, detaljmotivering, 3.11.2017

tjänsteproduktionen har social- och hälsocentraler samt mun- och tandvårdsenheter. Närmare bestämmelser om dessa föreslås i 16 §. Verksamheten vid landskapets affärsverks social- och hälsocentraler och mun- och tandvårdsenheter är myndighetsverksamhet, och i fråga om dem gäller inte förfarandet med anmälan och godkännande enligt 45 och 46 §. Producenter av direktvalstjänster kan också vara sådana privata producenter av direktvalstjänster som landskapet i enlighet med 46 § har godkänt som producenter av direktvalstjänster. Om landskapet har ett bolag som producerar direktvalstjänster, jämföras det med privata tjänsteproducenter för vilka nämnda förfarande med anmälan och godkännande gäller.

16 §. Affärsverkets social- och hälsocentraler och mun- och tandvårdsenheter. Enligt 1 mom. ska landskapet för direktvalstjänster ha en social- och hälsocentral och en mun- och tandvårdsenhet. Det kan också finnas flera social- och hälsocentraler och mun- och tandvårdsenheter. Med landskapens organiseringsansvar och egna tjänstproduktion säkerställs ett jämlikt förverkligande av de sociala grundrättigheterna enligt 19 och 6 § i grundlagen. Med landskapets affärsverks egna tjänsteproduktion säkerställs man produktionen av direktvalstjänster också i sådana situationer där kunden inte kan välja andra producenter av direktvalstjänster.

Enligt 2 mom. kan landskapets social- och hälsocentraler och mun- och tandvårdsenheter vara en del av ett landskaps affärsverk som avses i 22 § i lagen om ordnande av social- och hälsovård. Enligt landskapets beslut kan det även ha flera separata affärsverk för social- och hälsocentraler och mun- och tandvårdsenheter. Således kan landskapet tillhandahålla tjänsterna på det sätt som är mest ändamålsenligt med tanke på verksamheten. Därtill kan landskapet grunda separata bolag och andra sammanslutningar som producerar direktvalstjänster. På bolag och sammanslutningar som landskapet äger tillämpas samma bestämmelser som på andra producenter av direktvalstjänster i bolagsform. Landskapets affärsverks social- och hälsocentraler och mun- och tandvårdsenheter kan också skaffa tjänster av andra tjänsteproducenter i enlighet med 53 §.

Om social- och hälsocentralerna och mun- och tandvårdsenheterna fungerar som en del av ett affärsverk som avses i 22 § i lagen om ordnande av social- och hälsovård, ska bokföringen över deras verksamhet åtskiljas från affärsverkets övriga verksamhet på det sätt som föreskrivs i 56 §. Syftet med åtskiljandet av bokföringen är att säkerställa att verksamheten är transparent och att jämlikheten mellan producenterna förverkligas.

Enligt 3 mom. kan social- och hälsocentralens och mun- och tandvårdsenheternas funktioner vid behov förläggas till separata tjänstenheter eller ordnas med hjälp av mobila tjänster. Landskapets affärsverk kan organisera verksamheten på det sätt som det önskar. I praktiken kan direktvalstjänster tillhandahållas t.ex. som mobila tjänster, i separata tjänstenheter eller i samma tjänstenhet där man tillhandahåller andra tjänster än direktvalstjänster som hör till landskapets affärsverks produktionsansvar. Landskapets affärsverk kan använda samma personal både för produktion av direktvalstjänster och för produktion av andra tjänster.

17 §. Val av social- och hälsocentral samt av mun- och tandvårdsenhet. I paragrafen föreskrivs det om kundens rätt att välja producent av direktvalstjänster och den social- och hälsocentral samt mun- och tandvårdsenhet som kunden använder. Enligt 1 mom. har kunden rätt att välja social- och hälsocentral samt mun- och tandvårdsenhet utan anvisning från landskapets affärsverk eller dess bedömning av servicebehovet. En kund väljer separat vilken producent av direktvalstjänster inom social- och hälsovård och vilken social- och hälsocentral samt vilken producent av direktvalstjänster inom mun- och tandvård och vilken mun- och tandvårdsenhet som han eller hon vill använda. Kunden får också välja en social- och hälsocentral och en mun- och tandvårdsenhet som upprätthålls av samma tjänsteproducent. Valet kan dock gälla endast en producent av social- och hälsovårdstjänster och dess social- och hälsocentral och en producent av mun- och tandvårdstjänster och dess mun- och tandvårdsenhet i sänder. Undantagna är emellertid situationer där kunden tillfälligt behöver tjänster utanför den kommun där social- och hälsocentralen eller mun- och tandvårdsenheten är belägen. I 8 § föreskrivs om rätten att i sådana fall välja en tillfällig tjänsteproducent.

Social- och hälsocentralen och mun- och tandvårdsenheten är tjänstenheter för producenten av direktvalstjänster, och de kan också bildas av flera verksamhetsställen. Tjänsteproducenten kan i samma tjänstenhet producera både social- och hälsovårdstjänster och mun- och tandvårdstjänster. En producent av direktvalstjänster kan producera enskilda tjänster på olika verksamhetsställen, vilket innebär att kunden inte nödvändigtvis får alla tjänster i kategorin direktvalstjänster på samma verksamhetsställe. Om alla direktvalstjänster inte ges i samma verksamhetsställe ska tjänstenhetens olika verksamhetsställen dock bilda en sådan funktionell helhet att verksamhetsställena ligger på skäligt avstånd från varandra och på det sättet kan nås av kunden.

I 2 mom. föreskrivs om sådana kundgrupper som inte gör ett separat val av mun- och tandvårdsenhet och som inte använder en mun- och tandvårdsenhetens tjänster. Enligt 2 mom. använder barn och ungdomar under 18 år, som erhåller mun- och tandvårdstjänster vid landskapets affärsverk som en del av skolhälsovården enligt 16 § i hälso- och sjukvårdslagen eller studerandehälsovården enligt 17 § i den lagen, inte en mun- och

Utkast till regeringens proposition med förslag till lag om kundens valfrihet inom social- och hälsovården, detaljmotivering, 3.11.2017

tandvårdsenhets tjänster. Barn som får rådgivningsbyråttjänster enligt 15 § i hälso- och sjukvårdslagen och som får mun- och tandvårdstjänster från affärsverket anlitar inte mun- och tandvårdsenhets tjänster. Inom skol- och studerandehälsovården väljs tjänsteproducenten på basis av studieorten. I enlighet med hälso- och sjukvårdslagen ingår mun- och tandvårdstjänster för elever i skolhälsovården och innehåller periodiska undersökningar, mun- och tandåtgärder inklusive ortodontisk behandling. Mun- och tandvårdstjänsterna inom skolhälsovården är mer omfattande än de valfria bastjänster som tillhandahålls vid mun- och tandvårdsenheterna. Uppföljningsundersökningar har visat att de bästa och jämligt fördelade resultaten inom mun- och tandvården för barn uppnås genom tjänster som omfattar hela åldersklassen. På detta sätt minskar även antalet personer som inte uppsöker vård och det är möjligt att ordna effektiviserad förebyggande vård för dem som är i störst behov av det. Verksamhetsmodellen gör det även möjligt att ordna verksamheten på ett kostnadseffektivt sätt genom förebyggande åtgärder i grupp. Landskapets affärsverk sörjer för att tjänsternas innehåll motsvarar behovet och samordnar ordnandet och produktionen så att samarbetet mellan aktörerna inom social- och hälsovården fungerar. Landskapets affärsverk kan även skaffa tjänster som köpta tjänster vid en mun- och tandvårdsenhet.

Alla studerande personer under 18 år omfattas inom mun- och tandvården av studerandehälsovården. När läropliktsåldern är slut vid 15 års ålder övergår en liten grupp 16- och 17-åriga unga som inte studerar till de valfria tjänsterna inom mun- och tandvården, varvid de väljer en mun- och tandvårdsenhet. Antalet sådana unga är uppskattningsvis cirka 12 000 på årsnivå. De får mun- och tandvårdstjänster enligt sitt val av mun- och tandvårdsenheter som upprätthålls av landskapets affärsverk eller av privata.

Också barn i rådgivningsålder får alla mun- och tandvårdstjänster vid landskapets affärsverk, som också producerar rådgivningstjänster. Uppföljning av munhälsan hos barn som omfattas av rådgivningsbyråttjänster enligt 15 § i hälso- och sjukvårdslagen görs minst vartannat år. Till affärsverkets produktionsansvar hör även övriga mun- och tandvårdstjänster för barn i rådgivningsålder, det vill säga behandling av munsjukdomar, effektiviserad förebyggande vård, nödvändiga specialistundersökningar av munnen samt bedömning och handledning av vårdbehovet inom den specialiserade sjukvården. Affärsverket ska även se till att övriga yrkesutbildade personer inom hälso- och sjukvården och socialvården samarbetar i nödvändig utsträckning.

Enligt 3 mom. ska en producent av direktvalstjänster ge kunden möjlighet att också anlita dess andra tjänsteenheter än den social- och hälsocentral eller mun- och tandvårdsenhet som kunden valt. Kunden kan då använda tjänster flexibelt till exempel inom hela Fastlandsfinland i tjänsteenheter för den tjänsteproducent som han eller hon valt, om producenten har flera tjänsteenheter. Om kunden har valt en social- och hälsocentral eller en mun- och tandvårdsenhet som hör till landskapets affärsverk, kan kunden inom ifrågasvarande landskaps område använda också andra social- och hälsocentraler eller mun- och tandvårdsenheter som hör till landskapets affärsverk. Om en tjänsteproducent inom direktvalstjänster på det sätt som avses i 53 § skaffar tjänster från en annan tjänsteproducent, kan kunden på det sätt som producenten av direktvalstjänster anvisat använda också tjänster som dessa tjänsteproducenter som fungerar som underleverantörer producerar.

En producent av direktvalstjänster kan också med andra inom landskapet verksamma tjänsteproducenter ingå till exempel samarbetsavtal som innebär att kunderna smidigt kan anlita samarbetsparternas verksamhetsställen. Också landskapets affärsverk som producerar direktvalstjänster kan ingå sådana samarbetsavtal med andra tjänsteproducenter. Samarbetsavtal om produktion av direktvalstjänster kan ingås med stöd av 53 §, där det föreskrivs att producenter av direktvalstjänster kan sörja för tjänsteproduktionen genom att skaffa tjänsterna av andra tjänsteproducenter.

Producenten av direktvalstjänster ansvarar för produktionen av alla direktvalstjänster inom social- och hälsovården eller mun- och tandvården. Tjänsteproducenten kan producera tjänsterna själv eller skaffa dem av andra tjänsteproducenter i enlighet med 53 §.

18 §. Direktvalstjänster. I paragrafen föreskrivs det om direktvalstjänster som innebär att en kund får välja tjänsteproducent utan landskapets anvisning eller en separat bedömning av servicebehovet. Direktvalstjänsterna omfattar icke-brådskande tjänster och inom ramen för social- och hälsocentralens eller mun- och tandvårdsenhets öppettider brådskande tjänster, dvs. akutmottagning. Enligt ikraftträdandebestämmelserna inleder social- och hälsocentralerna sin verksamhet den 1 januari 2021 i alla landskap. På motsvarande sätt inleder mun- och tandvårdsenheterna sin verksamhet den 1 januari 2022 i alla landskap.

I bestämmelsen ingår en förteckning över de tjänster som omfattas av valfriheten. Därtill innehåller bestämmelsen de grunder, enligt vilka landskapet ska till direktvalstjänsterna fastställa ytterligare enskilda tjänster på högspecialiserad nivå som anknyter till direktvalstjänsterna. Syftet med bestämmelsen är att stärka tjänsterna på basnivå och flytta sådana konsultationer som för närvarande sköts på specialnivå och

Utkast till regeringens proposition med förslag till lag om kundens valfrihet inom social- och hälsovården, detaljmotivering, 3.11.2017

annan mottagningsverksamhet än sådan som kräver sjukhusmiljö till social- och hälsocentralerna och mun- och tandvårdsenheterna. Detta anses även ha en stävande effekt på kostnadsökningen, då det blir möjligt att ge vård eller service enligt kundens behov så snabbt som möjligt och i rätt tid nära kunden.

Tjänsteproducenten har produktionsansvaret för direktvalstjänsterna. När en enskild tjänsteproducent producerar direktvalstjänster ges genom bestämmelsen till denna del en offentlig förvaltningsuppgift som hör till landskapets organiseringsansvar till att skötas av någon annan än en myndighet.

I 1 mom. föreskrivs det om direktvalstjänster som tillhandahålls vid social- och hälsocentraler. En överföring av tjänster enligt 1 mom. till produktionsansvaret för producenter av direktvalstjänster bör anses vara ändamålsenlig, eftersom det inom primärvården finns tillgänglighetsproblem på olika håll i Finland, vilket syns som långa väntetider i fråga om tillgången till tjänster. I regel har man varit nöjda med tjänsterna när man väl omfattats av dem. Kärnan inom direktvalstjänsterna inom social- och hälsovården utgörs av tjänster inom allmänmedicin enligt 1 mom. 3 punkten. De tjänster som nämns i 1–2 och 4–6 punkten i momentet utgör en väsentlig del av denna helhet och ändamålsenligheten i att överföra dem till producenter av direktvalstjänster uppkommer via denna helhet.

Enligt 1 mom. 1 punkten hör till direktvalstjänsterna hälsorådgivning och hälsoundersökningar enligt 13 § i hälso- och sjukvårdslagen, vilka är en del av social- och hälsocentralernas allmänna verksamhet vid sidan om mottagningarna. I dessa ingår förebyggande verksamhet som främjar hälsa och välfärd, och som en del av den verksamheten bl.a. lagstadgade tjänster i förebyggande syfte och tjänster i förebyggande syfte som landskapet särskilt definierat (t.ex. olika vaccinationer inklusive influensavaccinationer). Med hälsorådgivning avses rådgivning som stöder främjande av hälsa och välfärd och förebyggande av sjukdomar hos invånarna i området, och som ska ingå i alla hälso- och sjukvårdstjänster, även i mun- och tandvårdstjänster. Inom ramen för hälsorådgivningen stöds kommuninvånarnas välbefinnande målmedvetet genom hälsoinriktad växelverkan och kommunikation på individ-, grupp- och befolkningsnivå. Hälsorådgivningen ska i tillämpliga delar ingå i alla besök inom hälso- och sjukvården, också exempelvis i besök på fysioterapeutmottagningar.

Med hälsoundersökningar avses sådan undersökning av hälsotillståndet och arbets- och funktionsförmågan som utförs genom kliniska undersökningar eller andra ändamålsenliga och tillförlitliga metoder och sådan utredning av hälsotillståndet som utförs i hälsofrämjande syfte. Hälsoundersökningar kan ordnas enligt åldersgrupp och riktas till vissa målgrupper i samband med annan service. Utan intensifierad rådgivning och uppföljning är det sannolikt att hälsotillståndet försämras och sjukdomsriskerna ökar för dessa grupper, vilket innebär en betydande belastning för såväl individen som för systemet. En del av undersökningarna ingår t.ex. i besök som görs av andra orsaker och ibland ordnas hälsoundersökningen separat. Dessa utgör en del av social- och hälsocentralens helhet.

Enligt 1 mom. 2 punkten ges vid social- och hälsocentralerna rådgivning och handledning inom hälso- och sjukvård. Rådgivningen och handledningen ska omfatta besök hos en yrkesutbildad person inom hälso- och sjukvården med anledning av sedvanliga hälsoproblem samt, vid behov, hänvisning till gemensamma jourtjänster.

Enligt 1 mom. 3 punkten ska till kategorin direktvalstjänster hänföras sådan undersökning, konstaterande och behandling av kundernas symtom, funktionsförmåga och sjukdomar inom allmänmedicin som utförs av en yrkesutbildad person inom hälso- och sjukvården på en mottagning, på hembesök eller via fjärrkontakt. Med fjärrkontakt avses kontakt som sker via telefon, smarttelefon, video, nätanslutning, e-post eller annan motsvarande kontakt. Med sjukdomar inom allmänmedicin avses frekventa, ofta långvariga sjukdomar som påverkar funktions- eller arbetsförmågan och förutsätter längre icke-medicinsk eller medicinsk vård, egenvård och uppföljning av en yrkesutbildad person eller ledd träning och som på ett effektivt och säkert sätt kan genomföras inom hälso- och sjukvård på basnivå. Dessa genomförs ofta av specialistläkare inom allmänmedicin och av allmänläkare som inte har specialiserat sig, som har en bred uppfattning om och erfarenhet av primärvården. Sådana sjukdomar som dessa sköter är t.ex. sjukdomar i stöd- och rörelseorganen, hjärt- och kärlsjukdomar och deras bakgrundsfaktorer såsom exempelvis högt blodtryck, diabetes, allergier och sjukdomar i andningsorganen, olika funktionella störningar samt av psykiska och missbrukarproblem många depressions- och ångestsyndrom, sömnlöshet, rusmedelsmissbruk och lindriga beroendesymtom.

Till social- och hälsovårdstjänsternas helhet hör också undersökning av akuta symtom, besvär och lindriga skador samt brådskande vård då ärendet är av en sådan karaktär att det inte förutsätter prehospital akutsjukvård som förmedlas av en nödcentral. Därtill sköter allmänläkare mer sällsynta sjukdomar där vården genomförs vid social- och hälsocentralen t.ex. efter vård på sjukhus. Affärsverkets hälso- och sjukvård kan stöda denna verksamhet på olika sätt genom konsultationer och med hjälp av telemedicinska

Utkast till regeringens proposition med förslag till lag om kundens valfrihet inom social- och hälsovården, detaljmotivering, 3.11.2017

metoder. Syftet är att utvidga undersökningen och vården av symtom, besvär och sjukdomar som görs med hjälp av dessa konsultationer eller telemedicinska metoder inom hälso- och sjukvården på basnivå jämfört med nuläget och att kontinuerligt utveckla kompetensen och beredskapen vid enheterna på basnivå att undersöka och vårda de symtom och sjukdomar som avses här.

Utöver läkare kan också andra yrkesutbildade personer inom hälso- och sjukvården undersöka patienter och konstatera sjukdomssymtom utifrån sin yrkeskunskap och arbetsfördelningen inom kategorin yrkesutbildade personer. Konstaterandet av sjukdomssymtom och den symtomatiska behandlingen kan ske till exempel i samband med fysioterapeutisk undersökning, rådgivning och handledning i samband med medicinsk rehabilitering. Enligt 4 a § i patientlagen ska inom hälso- och sjukvården vid behov utarbetas en plan för undersökning, vård och medicinsk rehabilitering eller någon annan motsvarande plan. Också i 29 § i hälso- och sjukvårdslagen föreskrivs om upprättande av en plan för medicinsk rehabilitering. I fortsättningen omfattas dessa planer av kundplanen enligt 5 §. Social- och hälsocentralens uppgift är att i samband med mottagningsverksamhet eller konsultationer producera diagnostiska tjänster som är förenliga med god praxis och kvalitetssystem, när det enligt avtal som ingåtts med landskapet behövs för produktion av regionalt definierade direktvalstjänster.

När det gäller medicinsk rehabilitering ska social- och hälsocentralen i enlighet med 1 mom. 4 punkten tillhandahålla allmänmedicinsk rehabiliteringsrådgivning och rehabiliteringshandledning som avses i 29 § 2 mom. 1 punkten i hälso- och sjukvårdslagen, utredning av patientens funktions- och arbetsförmåga och rehabiliteringsbehov som avses i 2 punkten. Dessa utgör en del av social- och hälsocentralens helhet och hör till allmänläkarens grundläggande arbete. I syfte att tillhandahålla dessa tjänster kan social- och hälsocentralen ha direktmottagningar till fysioterapeut. Tillgången till vanliga hjälpmedel vid den egna social- och hälsocentralen underlättar kundens vardag. För detta ändamål ordnar affärsverkets hjälpmedelsverksamhet t.ex. fram kryckor som behövs vid skötseln av färska skador för att lämnas ut från social- och hälsocentralen. Enligt landskapets helhetssituation kan det t.ex. på ställen som ligger längre bort finnas mera affärsverkets hjälpmedel som kan lämnas ut enligt enhetliga principer. Social- och hälsocentralen ser till att hjälpmedlen lämnas ut i enlighet med de anvisningar som affärsverket gett och sörjer för den andel av upprätthållandet av hjälpmedelsregistret som landskapet beslutat.

Enligt 1 mom. 5 punkten omfattar social- och hälsocentralens tjänster också utfärdande av intyg enligt 22 § i hälso- och sjukvårdslagen, då intygen har samband med de social- och hälsocentralens tjänster som avses i 1—4 punkten. Ett intyg eller utlåtande om en kunds hälsotillstånd ska ges då behovet av intyget eller utlåtandet är baserat på lag eller då det är nödvändigt med tanke på invånarens eller patientens vård, försörjning eller studier eller av någon annan jämförbar orsak. Genom bestämmelsen säkerställs det att kunden får de lagstadgade intyg som han eller hon behöver från social- och hälsocentralen.

Enligt 6 punkten hör till social- och hälsocentralernas uppgifter laboratorietjänster och bilddiagnostik i samband med de tjänster som centralerna ansvarar för. Det är ändamålsenligt att kunden ska få de laboratorie- och bilddiagnostiktjänster som hans eller hennes undersökning och vård kräver som en del av social- och hälsocentralens normala verksamhet.

I 1 mom. 7 punkten föreskrivs det om rådgivning och handledning som tillhandahålls vid social- och hälsocentralerna. En yrkesutbildad person inom socialvården ska vid social- och hälsocentralen tillhandahålla kunderna allmän rådgivning och handledning enligt 6 § i socialvårdslagen. Rådgivningen innebär att en socialvårdsklient får hjälp och stöd i ett visst ärende, medan handledningen i princip är mera omfattande än rådgivningen och inkluderar både handledning för att klienten ska få de rätta stödformerna och tjänsterna och handledning för samordning av klienttjänsterna. Rådgivning har en allt viktigare ställning inom social- och hälsovården. Att informera om klientens rättigheter och förmåner samt att tillhandahålla rådgivning om användningen av tjänsterna är en viktig del av det sociala arbetet. Även det ökande antalet valmöjligheter i människornas liv ökar behovet av rådgivning. Med rådgivningen kan man stöda välfärdsfrämjande val och verksamhetssätt och den ska vid behov ordnas i samarbete med hälso- och sjukvården. Uppgiften för en sådan yrkesutbildad person inom socialvården som fysiskt är placerad vid social- och hälsocentralen är dessutom att underrätta och informera den övriga personalen om saker som anknyter till socialvården och om verksamhetssätt och på det sättet för sin del att stärka och öka den funktionella integrationen mellan social- och hälsovården. Den behörighet som uppgiften förutsätter preciseras i socialvårdslagen i ett senare skede.

Sådan rådgivning och handledning som avses i 1 mom. 7 punkten ska ges kunden utan att det behövs ett förvaltningsbeslut om saken. Personen definieras inte heller som en kund inom socialvården. En klientrelation inom socialvården inleds först då en person lämnat in en ansökan eller när handläggningen av ett ärende som inletts på ett annat sätt påbörjas eller när han eller hon har börjat anlita en viss socialtjänst. Landskapets affärsverk svarar alltid för bedömningen av servicebehovet, upprättandet av kundplanen och

Utkast till regeringens proposition med förslag till lag om kundens valfrihet inom social- och hälsovården, detaljmotivering, 3.11.2017

uppföljningen av den samt för beslutsfattandet, vid behov i nära samarbete med andra aktörer. Affärsverket svarar för samordningen av de tjänster och den vård som en person som får socialvårdstjänster erhåller.

Vid social- och hälsocentralerna ger yrkesutbildade personer inom socialvården rådgivning och handledning om socialvårdens tjänster, verksamhetsätt och socialskyddet samt hänvisar klienterna till ändamålsenliga tjänster. Därtill har de en betydande informativ roll i fråga om gemensam information om ärenden som gäller socialvården både till social- och hälsocentralens kunder och personal. En ovannämnd yrkesutbildad person ska enligt 39 § 2 mom. höra till social- och hälsocentralens egen anställda personal. Med detta kan man trygga kontinuiteten och bildandet av bestående samsamarbetsstrukturer mellan social- och hälsocentralen och landskapets affärsverk.

För att säkerställa kundernas tillgång till alla tjänster från en och samma lucka ska landskapets affärsverk se till att tjänster som affärsverket har produktionsansvar för finns tillgängliga i samband med social- och hälsocentralerna i enlighet med 37 §. Till exempel kan en ambulanssocialvårdsgrupp vid landskapets affärsverk ge social- och hälsocentralen konsultativa tjänster inom socialvården eller göra bedömningar av servicebehovet i fråga om tjänster som hör till affärsverkets produktionsansvar för att säkerställa välfungerande tjänstehelheter för kunderna i social- och hälsocentralens lokaler.

De socialvårdstjänster som kunden behöver produceras på åtgärd av landskapets affärsverk. Affärsverket kan producera tjänsterna själv, skaffa dem som köpta tjänster eller ge kunden en kundsedel eller bevilja en personlig budget.

Enligt 2 mom. ska landskapet besluta om att till social- och hälsocentralernas produktionsansvar ska höra konsultationer och tjänster i samband med öppen mottagning i fråga om de tjänster som produceras med stöd av 1 mom. Landskapet ska på basis av bestämmelsen utvidga uppgifterna inom direktvalstjänster genom att i fråga om de tjänster som avses i 1 mom. producera tjänster inom specialiteterna inre medicin, pediatrik, geriatrik och ögonsjukdomar. Social- och hälsocentralernas kunder har flera allmänsjukdomar och flera är äldre. Att låta konsultationer och vid behov öppna mottagningar inom specialiteterna inre medicin och geriatrik ingå i social- och hälsocentralernas tjänster underlättar kundens vårdkedja och gör den flexibla. Avsikten är att minska antalet remisser och resor till centralsjukhuset och på det sättet avlägsna dröjsmål och köer särskilt inom specialiteterna inre medicin och geriatrik, som har flera beröringspunkter med vardagen inom allmänmedicinen. Pediatriken omfattar allmänna symtom och misstankar om sjukdomar för vilka grundutredningen kan göras i samband med mottagningsbesök, och på det sättet kan man underlätta barnfamiljers vardag. Från social- och hälsocentralens brådskande mottagning kan kunderna vid behov hänvisas till fortsatta undersökningar och uppföljning inom nämnda specialiteter nästa vardag, och på det sättet kan man minska på oändamålsenlig användning av samjourer.

Det är ändamålsenligt att social- och hälsovårdcentralernas tjänster ska omfatta tjänster av en specialist på ögonsjukdomar eftersom nästan hela befolkningen behöver en ögonläkares undersökning i något skede av livet. Diagnoserna glaukom och åldersdegeneration i ögonbotten som orsakar synskador, men som kan skötas om de konstateras i tid, förutsätter ögonläkares kompetens och utrustning. Det finns regionala skillnader när det gäller tillgången till vård av dessa ögonsjukdomar. Även utredning av indikationer för operation av grå starr, som är den vanligaste orsaken till synnedbättring som kan avhjälpas med operation, kan utföras på ett mottagningsbesök hos en ögonläkare.

Landskapet kan besluta att till direktvalstjänsterna också ska höra konsultationer och mottagningstjänster av yrkesutbildade personer inom hälso- och sjukvården, även andra än läkare. Dessa utvidgningar bygger på landskapets helhetssituation samt skillnaden i tillgänglighet på grund av avstånd. Dessa verksamheter kan utvidgas på många olika sätt, men ordnandet av dem kräver vanligtvis varken stora investeringar i lokaler och utrustning eller sjukhusförhållanden.

Utöver specialiteterna inre medicin, pediatrik, geriatrik och ögonsjukdomar som nämns i paragrafen kan det också vara fråga t.ex. om närmare bedömningar av sjukdomar i stöd- och rörelseorganen som görs av en fysioterapeut eller ortoped, sådana bedömningar av specialister i psykiatri som undersökning och vård av mentala störningar förutsätter eller problem i samband med hudsjukdomar. Avsikten är således att uppgiftsfältet för direktvalstjänster kan utvidgas i samband med att man utvecklar tjänsterna och vården i och med att producenter av direktvalstjänster kan sköta uppgifterna på ett patient- och klientsäkert sätt. Vid utvidgandet av tjänsterna iakttas även tjänsternas kostnadsnyttoeffektivitet.

När landskapet fattar beslut om vilka av de i 2 mom. avsedda tjänsterna den överför till direktvalstjänsterna ska landskapet beakta invånarnas servicebehov, tillgången till tjänster och tjänsternas tillgänglighet, lokala förhållanden samt möjligheterna att organisera tjänsterna på ett kostnadsnyttoeffektivt och patient- och

Utkast till regeringens proposition med förslag till lag om kundens valfrihet inom social- och hälsovården, detaljmotivering, 3.11.2017

klientsäkert sätt vid social- och hälsocentralerna. Vid tillhandahållandet av tjänsterna kan utöver läkare utnyttjas även specialkompetensen hos andra yrkesutbildade personer inom hälso-och sjukvården.

Landskapet ska dock inte på basis av 2 mom. kunna överföra sådana uppgifter till direktvalstjänster som innebär utövning av offentlig makt, om det inte med stöd av 124 § i grundlagen har föreskrivits särskilt om överföring på någon annan än en myndighet. Till valfrihetstjänster ska inte heller kunna överföras sådana tjänster om vilka det separat har föreskrivits att de inte omfattas av valfriheten eller att de ska ombesörjas av landskapets affärsverk. Kategorin direktvalstjänster ska inte omfatta till exempel hälso- och sjukvårdstjänster som förutsätter omfattande sammanställning och koordinering av kompetensresurser. Dessa uppgifter ska genom förordning centraliseras till vissa affärsverks verksamhetsställen på högspecialiserad nivå, exempelvis till universitetssjukhusen. Med specialiserad sjukvård som ska centraliseras avses sådana undersökningar eller åtgärder eller sådan vård som är sällan förekommande eller krävande och därför ska kunna upprepas, eller som kräver specialkompetens inom flera områden för att man ska förvärva och upprätthålla den kunskap och det kunnande som krävs, eller betydande resurser i fråga om anordningar och utrustning för att säkerställa kvaliteten, patientsäkerheten, genomslaget, produktiviteten och effektiviteten inom hälso- och sjukvården. Den vård och de behandlingar som ska centraliseras kan inte lösgöras från landskapets affärsverk utan att man förlorar den koncentration av specialkompetens i syfte att upprätthålla kvaliteten, patientsäkerheten och genomslaget som är grunden för centraliseringen.

I 3 mom. föreskrivs det om mun- och tandvårdstjänster som produceras vid mun- och tandvårdsenheterna. Det bör anses vara ändamålsenligt att överföra tjänster enligt 3 mom. till produktionsansvaret för producenter av direktvalstjänster, eftersom det finns problem i fråga om tillgängligheten hos mun- och tandvårdstjänster på olika håll i Finland. Detta syns som långa väntetider till att få vård och i att tjänsterna hopar sig. Genom olika utvecklingsåtgärder har man försökt försnabba tillgången till vård, vilket också delvis har förbättrat situationen. Mun- och tandvårdens resurser i den nuvarande verksamheten i kommunerna räcker inte till för att producera nödvändiga tjänster. Vid ordnandet av mun- och tandvårdstjänster för vuxna är det ändamålsenligt att använda både offentliga och privata aktörer, så att tjänsternas produktionskapacitet är tillräcklig och motsvarar behovet inom mun- och tandvården för vuxna.

Tjänstehelheten vid mun- och tandvårdsenheterna omfattar undersökning av de vanligaste mun- och tandsjukdomarna, vård och uppföljning enligt enhetliga principer för odontologisk vård samt bildiagnostik och mottagningsverksamhet i samband med dessa, inklusive förebyggande verksamhet.

Till direktvalstjänster inom mun- och tandvården som produceras vid mun- och tandvårdsenheterna hör enligt 3 mom. 1 punkten hälsorådgivning och hälsoundersökningar enligt 13 § i hälso- och sjukvårdslagen. Med hälsorådgivning avses sådan verksamhet av yrkesutbildade personer inom mun- och tandhälsovården som omfattar rådgivning som stöder främjande av hälsa och förebyggande av mun- och tandsjukdomar hos invånarna i området. Hälsorådgivning och rådgivning som främjar förverkligandet av egenvård av munnen och tänderna hör till tjänsterna inom mun- och tandvården och är en del av mun- och tandvårdsenhetens allmänna verksamhet utöver mottagningsverksamheten. Med hälsoundersökning av munnen och tänderna avses en utredning av munnens och tändernas hälsa och funktionsförmåga, som görs med kliniska undersökningar eller andra ändamålsenliga och tillförlitliga metoder. Hälsoundersökningar kan ordnas för vissa målgrupper och för individer och enligt särskilt behov. Vid hälsoundersökningar av munnen och tänderna bedöms behovet av mun- och tandvårdstjänster, främjas hälsosamma levnadsvanor och informeras det om hälsorisker i fråga om munnen och tänderna. Vid hälsoundersökningar av äldre kan man fästa uppmärksamhet vid sjukdomar som sänker munnens funktionsförmåga och vid miljöfaktorer. På det sättet kan man stödja boende i det egna hemmet och förebygga institutionsvård. Hälsokontrollerna är en del av verksamheten vid mun- och tandvårdsenheterna.

Enligt 3 mom. 2 punkten ingår i tjänsterna vid mun- och tandvårdsenheterna förebyggande av munsjukdomar, rådgivning och andra tjänster i samband därmed samt regelbundna munhälsokontroller. Yrkesutbildade personer inom mun- och tandhälsovården sörjer för tillräcklig hälsorådgivning som en del av mun- och tandvårdstjänsterna samt sörjer för tillräckliga och behövliga munhälsokontroller. Inom direktvalstjänsterna sörjer vårdpersonalen för tillräcklig hälsorådgivning som en del av alla vårdtjänster. Med förebyggande vård kan man minska behovet av kommande vård och den är en del av verksamheten på mottagningarna. I mun- och tandvårdsenheterna arbetar tandläkare, munhygienister och andra yrkesutbildade personer inom branschen. Det förebyggande arbetet i fråga om mun- och tandhälsa hör till dem alla. För personer som löper en större risk att insjukna i mun- och tandsjukdomar ordnas effektiviserad förebyggande vård och vård av mun- och tandsjukdomar enligt behov och hänvisandet till fortsatt vård ombesörjs. Det finns sjukdomar och vård av sjukdomar som är kopplade till ökat behov av mun- och tandvård, eller situationer där redan mindre mun- och tandsjukdomar kan öka de negativa effekterna. Hälsoundersökningarna genomförs med behövliga intervaller enligt enhetliga principer. Vid behov hänvisas kunden till samjourens tjänster inom affärsverket.

Utkast till regeringens proposition med förslag till lag om kundens valfrihet inom social- och hälsovården, detaljmotivering, 3.11.2017

Enligt 3 mom. 3 punkten ingår i direktvalstjänsterna inom mun- och tandvården all sådan undersökning av mun och tänder, bedömning av vårdbehovet och vårdplanering som inte utgör tandvårdsspecialiteter. När kunden tar kontakt per telefon eller med fjärrkontakt till den mun- och tandvårdsenhet inom direktvalstjänsterna som han eller hon valt, gör en yrkesutbildad person inom mun- och tandvården den första bedömningen av vårdbehovet genom antingen en intervju eller andra tillförlitliga medel. Vård som i samband med bedömningen av vårdbehovet har konstaterats vara odontologiskt nödvändig ska med beaktande av patientens hälsotillstånd och sjukdomens sannolika förlopp ordnas i skälig tid, dock inom tre månader från det att vårdbehovet bedömdes. Denna maximitid på tre månader kan överskridas inom mun- och tandvården endast i specialfall och så att patientens hälsotillstånd inte äventyras. En undersökning av munnen och tänderna som utförs av en tandläkare och planeringen av vården ingår i helheten mun- och tandvård.

Med mun- och tandsjukdomar enligt 3 mom. 4 och 5 punkten avses sådana bland befolkningen allmänt förekommande mun- och tandsjukdomar som tandköttssjukdomar och tandinfektioner. Hos vissa kan sjukdomarna som symtomfria leda till uppkomsten av tandrelaterade infektioner och som oskötta kan de leda till förlust av tänder. Vid tandläkarens undersökning konstateras symtom på mun- och tandsjukdomar samt den behövliga vården, inklusive tandprotetiska åtgärder. Vården förutsätter tandläkarens och munhygienistens kompetens, vårdåtgärder, handledning i egenvård och uppföljning av vårdresultaten, som kan göras vid mun- och tandvårdsenheterna inom primärvården. Till den vård som utförs av yrkesutbildade personer hör vård av tandköttssjukdomar, korrigerande lagningsåtgärder av munnen och tänderna och andra behövliga korrigerande vårdåtgärder. Tandrelaterade infektioner sköts med rotfyllning, och munkirurgisk vård såsom utdragning av tänder hör till vårdhelheten. Reparationer av tandproteser, grundarbeten för tandproteser och reparationer av tandkrona hör till de tandprotetiska korrigerande åtgärderna.

Enligt 3 mom. 6 punkten omfattar mun- och tandvårdsenhetens tjänster också utfärdande av intyg enligt 22 § i hälso- och sjukvårdslagen, när intygen har samband med de mun- och tandvårdsenhetens tjänster som avses i 1–5 punkten. Intygen är en del av den vårdhelhet som tandläkaren och yrkesutbildade personer inom mun- och tandvården genomför.

Enligt 3 mom. 7 punkten ingår i direktvalstjänsterna behövlig bilddiagnostik och mottagningsverksamhet som anknyter till tjänsterna. På tandläkarens mottagning finns beredskap för bilddiagnostik av munnen och tänderna och den hör till vårdtjänsterna. Bilddiagnostik på mottagningen är nödvändig för konstaterande av mun- och tandsjukdomar.

Enligt 4 mom. ska landskapet i de direktvalstjänster som produceras vid en mun- och tandvårdsenhet inkludera sådana konsultationer och mottagningstjänster i anslutning till i 3 mom. avsedda tjänster som tillhandahålls av yrkesutbildade personer inom hälso- och sjukvården, med undantag för mun- och tandvårdstjänster som kräver sjukhusförhållanden. Landskapet kan avgöra vilka tjänster som överförs. Dessa konsultationer är konsultationer inom olika områden inom medicin och odontologi, som är behövliga för genomförandet av mun- och tandvårdstjänster på ett ändamålsenligt sätt. I samband med mun- och tandvård är det ofta nödvändigt att kontrollera att medicineringen är lämplig för att mun- och tandvårdens tjänster ska kunna genomföras. Sjukdomstillstånd som är allmänna bland befolkningen och deras bakgrundsfaktorer såsom diabetes, hjärt- och kärlsjukdomar och reuma förutsätter samarbete mellan den behandlande läkaren och tandläkaren. Samarbetet kan ordnas genom ett fungerade konsultationsförfarande. Expertis inom olika områden inom odontologin kan också utnyttjas genom konsultationer och vid behov genom mottagningsverksamhet. Praxis inom konsultationer och distansmottagning och ordnandet av dem kräver inga betydande investeringar i utrustning eller mottagningar.

Utanför området för direktvalstjänsterna faller inom mun- och tandvårdstjänsterna de tjänster som kräver omfattande samordning av tjänster, både inom mun- och tandvård och i fråga om andra tjänster som anknyter till dem. Sådana tjänster är olika odontologiska tjänster som till vissa delar är mera krävande och som dock inte uppfyller kriterierna för specialiserad sjukvård. Vården kan delvis komplettera den specialiserade sjukvården, men kan utföras på öppen mottagning. Det är ändamålsenligast att uppgiften att koncentrera specialkompetensen och samarbetet mellan odontologins olika områden ordnas under affärsverkets ansvar.

I 36 § finns närmare bestämmelser om landskapets skyldigheter i samband med samordningen av tjänster och om rådgivning och handledning i samband med den. Särskild uppmärksamhet sak fästas vid kunder som behöver omfattande samordnade tjänster eller många tjänster eller som är i behov av särskilt stöd. Inom mun- och tandvårdens tjänster ska särskild uppmärksamhet fästas vid mun- och tandvårdstjänster för olika funktionsnedsättningsgrupper. När det gäller äldre som behöver särskild omsorg inom hemvården, ska affärsverket sörja för att mun- och tandvårdstjänsterna är sammankopplade med och genomförs som en del av tjänsterna. I fråga om personer med demenssjukdomar ska det även sörjas för att de har möjlighet att få

Utkast till regeringens proposition med förslag till lag om kundens valfrihet inom social- och hälsovården, detaljmotivering, 3.11.2017

de mun- och tandvårdstjänster som de behöver. Samarbete behövs både med yrkesutbildade personer inom hälso- och sjukvården och socialvården.

Enligt 5 mom. omfattar inte de direktvalstjänster inom mun- och tandvården som avses i 3 och 4 mom. tjänster avsedda för barn och ungdomar under 18 år, vilka erhåller rådgivningstjänster enligt 15 § i hälso- och sjukvårdslagen, skolhälsovård enligt 16 § i den lagen eller studerandehälsovård enligt 17 § i den lagen. Dessa barn och ungdomar väljer inte en separat mun- och tandvårdsenhet, eftersom de får sin service vid landskapets affärsverk.

När landskapet fattar beslut om vilka av de i 2 och 4 mom. avsedda tjänsterna den överför till direktvalstjänsterna ska landskapet enligt 6 mom. beakta invånarnas servicebehov, tillgången till tjänster och tjänsternas tillgänglighet samt möjligheterna att organisera tjänsterna på ett kostnadsnyttoeffektivt sätt vid social- och hälsocentralerna och mun- och tandvårdsenheterna. En förutsättning för överföringen är att klient- och patientsäkerheten inte äventyras. För bedömning av tillgången till tjänster ska landskapet regelbundet följa upp utbudet av social- och hälsovårdstjänster inom sitt område. Uppföljningen kan genomföras genom utredningar eller genom att ordna öppna diskussionstillfällen för aktörerna och kunderna i området. Landskapet ska dock inte på basis av 2 och 4 mom. kunna överföra till direktvalstjänsterna sådana uppgifter som innebär utövning av offentlig makt, om det inte särskilt har föreskrivits om överföringen på någon annan än en myndighet. Landskapet får inte heller till direktvalstjänsterna överföra i 11 § i lagen om ordnande av social- och hälsovård avsedda tjänster som är avsedda att samlas till större helheter eller tjänster som tillhandahålls av en enhet med heldygnsjour.

I 7 mom. föreskrivs det att landskapet ska fatta ett förvaltningsbeslut om överföringen av sådana tjänster som avses i 2 och 4 mom. till direktvalstjänster. Landskapet ska således fatta ett överklagbart förvaltningsbeslut om eventuella överföringar av konsultationer och öppna mottagningar på specialnivå till social- och hälsocentralens och mun- och tandvårdsenheternas produktionsansvar. Över landskapets beslut kan anföras landskapsbesvär enligt landskapslagen. Landskapet ska publicera beskrivningar av direktvalstjänsterna på internet. Informationen ska på begäran av en kund också ges muntligt eller skriftligt.

19 §. Social- och hälsocentralernas samt mun- och tandvårdsenheternas specialisering och extra tjänster. I paragrafen föreskrivs det om social- och hälsocentralernas och mun- och tandvårdsenheternas möjlighet att specialisera sig inom direktvalstjänster. Enligt 1 mom. kan en social- och hälsocentral och en mun- och tandvårdsenhet besluta om att specialisera sig på produktion av sådana tjänster som avses i 18 § för en eller flera kundkategorier. En social- och hälsocentral kan exempelvis ordna sin verksamhet så att en multiprofessionell grupp av yrkesutbildade personer som är specialister inom tjänster för barnfamiljer eller äldre kunder ansvarar för dessa tjänster. I social- och hälsocentralerna och mun- och tandvårdsenheterna ska emellertid också för de övriga kunderna på ett likvärdigt sätt produceras tjänster som avses i 18 §. Således kan en social- och hälsocentral eller en mun- och tandvårdsenhet inte besluta att endast ta emot kunder som hör till en viss kundkategori.

Enligt 2 mom. kan landskapet på det sätt som avses i 8 § i landskapslagen skaffa andra tjänster än direktvalstjänster som hör till landskapets organiseringsansvar från en producent av direktvalstjänster. Enligt 8 § i landskapslagen kan landskapet producera de tjänster som landskapet ansvarar för att ordna själv eller i samarbete med andra landskap eller med stöd av ett avtal anskaffa dem från någon annan tjänsteproducent, om inte något annat föreskrivs i lag. Landskapet kan skaffa tjänster som hör till landskapets affärsverks produktionsansvar t.ex. av privata tjänsteproducenter som köpta tjänster. Då kan till exempel en social- och hälsocentral eller mun- och tandvårdsenhet utöver direktvalstjänster producera som köptjänster vissa tjänster som landskapet anskaffat.

20 §. Meddelande om val av social- och hälsocentral samt mun- och tandvårdsenhet. I 1 mom. föreskrivs det om meddelande om valet av producent av direktvalstjänster, social- och hälsocentral samt mun- och tandvårdsenhet. Kunden ska via den i 77 § 1 mom. avsedda informationshanteringstjänsten eller på annat sätt skriftligen meddela det landskap vars invånare kunden är, om sitt val av social- och hälsocentral samt mun- och tandvårdsenhet. Kunden får också lämna meddelandet till en tillfällig producent av direktvalstjänster som kunden valt. På detta sätt möjliggör man ett ur kundens synpunkt flexibelt och kundvänligt sätt att meddela om valet av tjänsteproducent.

Enligt 2 mom. börjar det ansvar som producenten av direktvalstjänster har för tjänsteproduktionen vid den tjänsteenhet som kunden valt senast tre veckor från det att kunden har meddelat om sitt val via informationshanteringstjänsten eller på något annat sätt till landskapet eller producenten av direktvalstjänster. Kunden kan också ange en senare tidpunkt när kundförhållandet inleds. Om producenten av direktvalstjänster har beredskap att ansvara för produktionen av kundens direktvalstjänster redan tidigare än efter tre veckor, kan produktionsansvaret överföras redan tidigare.

Utkast till regeringens proposition med förslag till lag om kundens valfrihet inom social- och hälsovården, detaljmotivering, 3.11.2017

Vid valet av producent av direktvalstjänster och dennas tjänsteenhet fattas inte ett överklagbart förvaltningsbeslut, utan det är fråga om faktisk förvaltningsverksamhet. Kunden kan alltid välja den producent av direktvalstjänster och den tjänsteenhet som han eller hon vill använda, eftersom tjänsteproducenterna inte har möjlighet att begränsa kundmängden eller vägra ta emot någon som kund. Kundens möjlighet att byta producent begränsas endast av den i 4 mom. föreskrivna tidsfristen för nytt val, i fråga om vilket det också föreskrivs undantag.

Om kunden meddelar om sitt val på något annat sätt än via informationshanteringstjänsten, ska det landskap eller den producent av direktvalstjänster som tar emot anmälan registrera uppgiften om valet i de i 77 § 1 mom. avsedda informationshanteringstjänsterna, från vilka uppgiften om valet förmedlas till de aktörer som ansvarar för ordnande och produktion av tjänster för kunden. Det är ändamålsenligast att överföra kundens personligen eller skriftligen meddelade uppgifter om valet så snabbt som möjligt till de elektroniska informationshanteringstjänsterna, varifrån informationen förmedlas till andra nödvändiga aktörer.

I 4 mom. föreskrivs det om kundens rätt att byta producent av direktvalstjänster och social- och hälsocentral samt mun- och tandvårdsenhet. Producenten av direktvalstjänster och social- och hälsocentralen samt mun- och tandvårdsenheten kan bytas tidigast sex månader från det tidigare valet. Kunden har dock oberoende av tidsfristen rätt att byta social- och hälsocentral samt mun- och tandvårdsenhet om han eller hon byter bostadsort. Därtill kan landskapet på ansökan av kunden ge kunden rätt att av någon annan grundad anledning byta producent av direktvalstjänster, social- och hälsocentral eller mun- och tandvårdsenhet. En sådan grundad anledning kan anses vara t.ex. en svår och olöst konflikt mellan kunden och tjänsteproducenten. Till exempel kan även underlåtelse att tillgodose kundens språkliga rättigheter utgöra en grundad anledning att byta social- och hälsocentral eller mun- och tandvårdsenhet. I sådana situationer är det alltid landskapet som avgör huruvida ett byte är motiverat. Landskapet ska på basis av kundens ansökan fatta ett förvaltningsbeslut som kunden kan överklaga genom besvär i enlighet med förvaltningsprocesslagen.

4 kap. Val av affärsverk

21 §. *Kundens rätt att välja affärsverk.* I paragrafen föreskrivs det om kundens rätt att välja affärsverk i landskapet.

Enligt 1 mom. får kunden andra tjänster än direktvalstjänster av ett affärsverk i det landskap vars invånare kunden är, om kunden inte väljer ett affärsverk i ett annat landskap än det där kunden är bosatt. En kund får också välja ett affärsverk i ett annat landskap än i det landskap där kunden är bosatt, om valfriheten inte har begränsats särskilt genom lag eller med stöd av lag. I regel får kunden andra tjänster än direktvalstjänster från ett och samma affärsverk. Kunden kan dock inte välja affärsverk i landskapet t.ex. i vård och omvårdnad oberoende av kundens vilja, på vilka valfrihetslagen inte tillämpas. Kunden kan inte heller välja affärsverk i landskapet när det gäller tjänster inom skolhälsovården, studerandehälsovården eller barn- och familjeinriktat barnskydd, för vilka valfriheten har begränsats i 13 §.

Det affärsverk i landskapet som valts är emellertid inte skyldigt att utanför landskapet producera sådana tjänster som tillhandahålls i kundens hem. Kunden ska sålunda i sitt val beakta tjänster som tillhandahålls i hemmet. Om kunden har valt ett annat landskaps affärsverk än det som boningsorten anger och servicebehovet ändras så att kunden behöver tjänster som tillhandahålls i hemmet, och om det affärsverk som kunden valt inte producerar tjänsterna på kundens boningsort, kan landskapet på ansökan låta kunden byta affärsverk oberoende av den i 2 § angivna tidsfristen på ett år.

Vid val av affärsverk i landskapet fattas inte något överklagbart förvaltningsbeslut, utan det är fråga om faktisk förvaltningsverksamhet. Kunden kan alltid välja det affärsverk i landskapet som han eller hon önskar när det gäller de tjänster i fråga om vilka valfriheten inte har begränsats genom lag, eftersom landskapets affärsverk inte har möjlighet att begränsa antalet kunder eller vägra ta emot en kund som sin kund. Kundens möjlighet att byta affärsverk begränsas endast av den i 2 mom. föreskrivna tidsfristen för nytt val, i fråga om vilket det också föreskrivs undantag.

Enligt 2 mom. får landskapets affärsverk bytas tidigast sex månader från det föregående valet. Kunden har emellertid rätt att välja landskapets affärsverk oberoende av tidsfristen, om kunden byter bostadsort. Dessutom kan det landskap som ansvarar för ordnandet av tjänsterna på ansökan av kunden ge kunden rätt att byta affärsverk av någon annan grundad anledning, när under sex månader förflutit från det föregående valet. Landskapet ska på basis av kundens ansökan fatta ett förvaltningsbeslut som kunden kan överklaga genom besvär i enlighet med förvaltningsprocesslagen.

Enligt 3 mom. ska kunden meddela det landskap där kunden är bosatt om byte av affärsverk. Meddelandet lämnas via den informationshanteringstjänst som avses i 77 § 1 mom. eller annars skriftligt. Ansvaret

Utkast till regeringens proposition med förslag till lag om kundens valfrihet inom social- och hälsovården, detaljmotivering, 3.11.2017

överförs till det valda nya affärsverket i landskapet senast tre veckor efter det att kunden har meddelat om sitt val via informationshanteringstjänsten eller skriftligen på något annat sätt, om kunden inte har uppgett en senare tidpunkt. Om kunden har meddelat om sitt val på något annat sätt än via informationshanteringstjänsten, ska det landskap som tagit emot anmälan registrera uppgiften om valet i de i 77 § 1 mom. avsedda informationshanteringstjänsterna, från vilka uppgiften om valet förmedlas till de aktörer som ansvarar för ordnande och produktion av tjänster för kunden.

22 §. *Val av affärsverks tjänstenheter.* I paragrafen föreskrivs det om kundens rätt att bland landskapets affärsverks tjänstenheter välja de tjänstenheter som han eller hon använder.

Kunden får andra tjänster än direktvalstjänster enligt 21 § 1 mom. av ett affärsverk i bosättningslandskapet eller ett affärsverk i ett annat landskap än det där kunden är bosatt. Landskapets affärsverk kan ordna sin verksamhet på olika sätt i olika tjänstenheter. I dessa tjänstenheter kan det också produceras direktvalstjänster med iakttagande av vad som i 56 § föreskrivs om separat bokföring av direktvalstjänster. Landskapets affärsverk kan t.ex. ha tjänstenheter inom social- och hälsovården, där man tillhandahåller ett brett utbud social - och hälsovårdstjänster. Landskapets affärsverk kan också ha tjänstenheter där man ger socialvårdstjänster, familjecentra där man tillhandahåller tjänster för barnfamiljer och tjänstenheter där man tillhandahåller rehabiliteringstjänster. Enligt 1 mom. ska en kund få andra tjänster än direktvalstjänster vid tjänstenheterna i det affärsverk som avses i 21 § 1 mom. i enlighet med hur affärsverket har ordnat sin verksamhet. Om andra tjänster än direktvalstjänster produceras för kunden vid flera av affärsverkets tjänstenheter, får kunden välja vilken tjänstenhet som producerar tjänsterna. Kunden får således inom landskapets affärsverk välja de tjänstenheter som han eller hon använder.

Enligt 2 mom. får kunden när det gäller sådana tjänster inom samma tjänstehelhet som anges av affärsverket byta tjänstenhet tidigast sex månader från föregående val. Landskapets affärsverk kan såsom tjänster inom samma tjänstehelhet definiera t.ex. tjänster som fås från ett socialcenter eller ett familjecenter. Då kan kunden byta socialcenter eller familjecenter inom landskapets affärsverk med sex månaders mellanrum. Landskapets affärsverk kan också då ge kunden möjlighet att anlita också andra tjänstenheter. Kunden har rätt att byta tjänstenhet oberoende av tidsfristen, om kunden byter bostadsort. Dessutom kan landskapet på ansökan av kunden ge kunden rätt att byta tjänstenhet vid affärsverket inom landskapet av någon annan grundad anledning, när under sex månader förflutit från det föregående valet. Landskapet ska på basis av kundens ansökan fatta ett förvaltningsbeslut som kunden kan överklaga genom besvär i enlighet med förvaltningsprocesslagen.

Enligt 3 mom. ska kunden meddela det landskap där kunden är bosatt om byte av en i 2 mom. avsedd tjänstenhet. Meddelandet lämnas via den informationshanteringstjänst som avses i 77 § 1 mom. eller annars skriftligt. Ansvar för överföring till den valda nya tjänstenheten senast tre veckor efter det att kunden har meddelat om sitt val via informationshanteringstjänsten eller skriftligen på något annat sätt, om kunden inte har uppgett en senare tidpunkt. Meddelandet är viktigt för att den mottagande tjänstenheten vid landskapets affärsverk ska kunna vidta eventuella åtgärder för att säkerställa att kunden får god vård och service. Om kunden har meddelat om sitt val på något annat sätt än via informationshanteringstjänsten, ska det landskap som tagit emot anmälan registrera uppgiften om valet i de i 77 § 1 mom. avsedda informationshanteringstjänsterna, från vilka uppgiften om valet förmedlas till de aktörer som ansvarar för ordnande och produktion av tjänster för kunden.

23 §. *Val av affärsverk vid icke-brådskande sjukvård.* I paragrafen föreskrivs det om kundens valfrihet i fråga om icke-brådskande sjukvård som kräver remiss. När en kund har fått en i 52 § i hälso- och sjukvårdslagen avsedd remiss för icke-brådskande sjukvård har kunden rätt att välja den tjänstenhet som ska tillhandahålla tjänsten, dvs. ett sjukhus eller någon annan tjänstenhet inom den specialiserade sjukvården, även bland tjänstenheterna i något annat affärsverk än det som avses i 21 § 1 mom. Kunden kan således välja ett sjukhus eller en tjänstenhet från vilket som helst affärsverk enligt landskapslagen, bland de tjänstenheter där tjänsten tillhandahålls. Bestämmelsen motsvarar till sitt innehåll bestämmelserna i 52 § i hälso- och sjukvårdslagen. Den som utfärdar remissen ska för kunden redogöra för alternativen vid valet av tjänstenhet med iakttagande av vad som föreskrivs i 5 § i patientlagen. Den läkare som utfärdar remissen ska för patienten redogöra var den vård som patienten behöver tillhandahålls, varmed han eller hon kan välja den instans som ger vården. Valet av den instans som ger vården sker med hjälp av remissen så att den instans som tar emot remissen får uppgift om patientens val när remissen kommer.

5 kap. **Kundsedel**

24 §. *Kundsedelstjänster.* I paragrafen föreskrivs det om tjänster för vilkas produktion landskapet ska ta i bruk kundsedlar.

Utkast till regeringens proposition med förslag till lag om kundens valfrihet inom social- och hälsovården, detaljmotivering, 3.11.2017

I 1 mom. föreskrivs det om andra tjänster än direktvalstjänster som hör till landskapets affärsverks produktionsansvar och i fråga om vilka landskapet ska ta i bruk en kundsedel. Landskapet är i fråga om dessa i 1 mom. angivna tjänster skyldigt att erbjuda kunden en kundsedel, med vilken tjänsten kan fås av en privat tjänsteproducent. Fastän det i bestämmelserna anges de tjänster för landskapet ska ta i bruk och erbjuda kunden en kundsedel, måste landskapet dock i praktiken definiera det detaljerade innehållet i tjänster som skaffas mot en kundsedel. Landskapet ska definiera för vilka konkreta åtgärder en kundsedel ges eller under vilka närmare förutsättningar en kundsedel kan ges till en kund.

Enligt 1 mom. 1 punkten ska en kundsedel tas i bruk i social rehabilitering enligt 17 § 1 mom. 3 och 4 mom. i socialvårdslagen. Enligt 17 § 1 mom. i socialvårdslagen avses med social rehabilitering intensifierat stöd med hjälp av socialt arbete och social handledning för att stärka den sociala funktionsförmågan, förhindra marginalisering och främja delaktighet. Social rehabilitering omfattar bl.a. träning i att klara av vardagsfunktioner och olika livssituationer enligt 17 § 1 mom. 3 punkten och gruppverksamhet och stödjande av social interaktion enligt 4 punkten. De funktionella delar som hör till helheten social rehabilitering och deras innehåll definieras utifrån klienternas individuella behov och mål. Målet kan t.ex. vara att lära sig färdigheter för vardagslivet, att hantera vardagen utan rusmedel, att öva saker som hör till utbildningen eller arbetet eller stöd för att fungera i grupp. Det att man tar i bruk en kundsedel i denna del av den sociala rehabiliteringen stärker klientens möjligheter att hitta och få träning eller gruppverksamhet som passar just hans eller hennes individuella behov, och på det sättet förbättras också yrkesmänniskornas möjligheter att bygga upp social rehabilitering som såsom helhet bättre motsvarar klientens behov.

Enligt 1 mom. 2 punkten ska en kundsedel tas i bruk i hemservice enligt 19 § i socialvårdslagen. Med hemservice avses enligt den paragrafen att fullgöra eller bistå vid fullgörandet av uppgifter och funktioner som hör till boende, vård och omsorg, upprätthållande av funktionsförmågan, vård och fostran av barn, utträttande av ärenden samt till det övriga dagliga livet. Hemservice tillhandahålls personer som på grund av sjukdom, förlösning, skada eller av någon annan liknande funktionsnedsättande orsak eller i en särskild familje- eller livssituation behöver hjälp för att klara de uppgifter och funktioner som avses i 1 mom. Som stödtjänster som ingår i hemservicen tillhandahålls måltids-, klädvårds- och städservice och tjänster som främjar socialt umgänge. Barnfamiljer har rätt att få sådan hemservice som är nödvändig för att trygga familjens omsorgsuppgift, om det på grund av omständigheter som anges i 2 mom. inte är möjligt att trygga barnets välfärd utan hemservice. Hemservice och särskilt de stödtjänster som anknyter till dem är mycket eftertraktade tjänster som upprätthåller klientens egen funktionsförmåga och stöder bemästrandet av sysslor i det dagliga livet. Det att tillgången till tjänsterna förbättras och alternativen ökar förbättrar tillgången till stöd för svårigheter och problem redan i ett tidigt skede. Möjligheten att få en kundsedel stöder hemservicens betydelse som ett förbyggande medel för tidigt stöd.

Enligt 1 mom. 3 punkten ska en kundsedel tas i bruk i hemvård enligt 20 § i socialvårdslagen. Med hemvård avses enligt den bestämmelsen den helhet som bildas av hemservice och de hemsjukvårdsuppgifter som omfattas av 25 § i hälso- och sjukvårdslagen. Regelbunden i 20 § i socialvårdslagen avsedd hemvård enligt kundplanen i vilken utöver hemservice ingår hemsjukvårdsuppgifter som avses i 25 § i hälso- och sjukvårdslagen, kan i regel överföras till att tillhandahållas mot en kundsedel. Redan i nuläget används det mycket köpta tjänster och servicesedlar inom produktionen av hemvårdstjänster, och privat tjänsteproduktion som anknyter till det finns i regel att tillgå. Landskapet ska kunna definiera särskilt i fråga om vissa särskilda kundgrupper och den 5 % som kräver krävande vård, i vilken utsträckning hemservice och hemsjukvård ges mot en kundsedel. Till exempel i situationer där kundens situation kräver stöd av läkare och sjukhus 24/7, är det ofta motiverat att tjänsten tillhandahålls såsom affärsverkets tjänst för att säkerställa kontinuiteten i vården samt patientsäkerheten. Åtgärder som hör till helheten kan tillhandahållas mot en kundsedel, t.ex. besök av vårdare om konsultationsbesök har säkerställts. Landskapet kan definiera sättet för tillhandahållande av hemvård och hemsjukvård i fråga om de kunder vilkas situation kräver ett intensivt och tätt samarbete med affärsverkets andra tjänster, såsom t.ex. hemvård av personer med svår utvecklingsstörning.

Enligt 1 mom. 4 punkten ska en kundsedel tas i bruk i fråga om boendeservice enligt 21 § i socialvårdslagen, 8 § 2 mom. i lagen om service och stöd på grund av handikapp och 2 § 1 mom. 4 punkten i lagen angående specialomsorger om utvecklingsstörda. Med boendeservice avses en helhet där boendet och de tjänster som stöder boendet är starkt förknippade. Tjänster som anknyter till boendet är särskilt viktiga med tanke på den välfärd klienten upplever. Tjänsternas betydelse i det dagliga livet och vardagen är stor. Därför är det särskilt viktigt att öka klientens egna möjligheter till påverkan och valfrihet just i fråga om dessa tjänster.

Enligt 21 § i socialvårdslagen ska boendeservice ordnas för personer som av särskild orsak behöver hjälp eller stöd i boendet eller med att ordna sitt boende. Tjänster som tillhandahålls i hemmet prioriteras i förhållande till tjänster som förutsätter flytt och inkluderar både boende och tjänster. Tillfälligt boende ordnas för personer som behöver kortvarig, brådskande hjälp. Stödboende ska ordnas för personer som

Utkast till regeringens proposition med förslag till lag om kundens valfrihet inom social- och hälsovården, detaljmotivering, 3.11.2017

behöver stöd för att bo självständigt eller vid övergången till självständigt boende. Med stödboende avses att boendet stöds genom social handledning och annan socialservice. Serviceboende ska ordnas för personer som behöver en lämplig bostad samt vård och omsorg. Serviceboende med heldygnsomsorg ordnas för personer som behöver vård och omsorg dygnet runt.

Med serviceboende avses boende och service som ordnas i en servicebostad. Servicen omfattar vård och omsorg enligt klientens behov, verksamhet som upprätthåller och främjar funktionsförmågan, måltids-, klädvårds-, bad- och städservice samt tjänster som främjar delaktighet och socialt umgänge. Inom serviceboende med heldygnsomsorg ordnas servicen enligt klientens behov dygnet runt. När boendeservice tillhandahålls ska det ses till att personens privatliv och rätt till medbestämmande respekteras och att hon eller han får behovsrelaterade rehabiliterings- och hälso- och sjukvårdstjänster.

Enligt 8 § 2 mom. i handikappservicelagen ska för en person med svår funktionsnedsättning ordnas bl.a. boendeservice, om personen på grund av sitt handikapp eller sin sjukdom nödvändigt behöver sådan service för att klara av de funktioner som hör till normal livsföring. Det finns dock ingen särskild skyldighet att ordna serviceboende, om tillräcklig omsorg om personen med svår funktionsnedsättning inte kan tryggas genom åtgärder inom den öppna vården. Enligt 2 § 1 mom. 4 punkten i specialomsorgslagen hör till specialomsorgerna bl.a. ordnande av bostäder.

Boendeservice kan för det mesta ges mot kundsedel. Det finns i regel rikligt med tjänsteproducenter för denna slags service och för tjänsteproduktionen används redan nu mycket köpta tjänster och privata tjänsteproducenter. När alternativen inom tjänsteproduktionen blir fler stärker det också kundens möjligheter att hitta en tjänsteproducent som motsvarar kundens individuella situation och stödbehov. Landskapet ska ha möjlighet att sörja för att kundens boendeservice motsvarar kundens konstaterade servicebehov, dvs. att boendeservicen till sin utformning är sådan som kunden behöver. En förutsättning för ett system med kundsedel är att det i landskapet bildas ett nätverk av tjänsteproducenter som kan erbjuda sådana tjänster mot kundsedel som motsvarar kundbehoven på flexibelt sätt och när kunden behöver dem. Eftersom de kunder och stödbehov som omfattas av boendeservice kan vara mycket olika, och vara krävande och förutsätta yrkeskompetens på olika sätt, kan landskapet enligt sin prövning också begränsa ibruktageandet av en kundsedel om det är nödvändigt för att säkerställa att tjänsterna kan ordnas på ett kostnadseffektivt sätt eller för att trygga klient- eller patientsäkerheten. I sista hand bör man skilt för varje person bedöma rätten att få en kundsedel.

Enligt 1 mom. 5 punkten ska en kundsedel tas i bruk i arbetsverksamhet för personer med funktionsnedsättning som avses i 27 e § i den gamla socialvårdslagen (710/1982). Enligt den bestämmelsen avses med arbetsverksamhet för personer med funktionsnedsättning verksamhet i syfte att bevara och främja personens funktionsförmåga. Arbetsverksamhet ordnas för arbetsoförmögna personer som på grund av funktionsnedsättning inte har förutsättningar att delta i sådan verksamhet i sysselsättnings syfte för personer med funktionsnedsättning som avses i 27 d § i nämnda lag och som får sin huvudsakliga försörjning av förmåner som beviljas på grund av sjukdom eller arbetsoförmåga. Möjligheten att ta i bruk en kundsedel ökar sannolikt antalet tjänsteproducenter och alternativen och utbudet för olika slags arbetsverksamhet. Ibruktageandet av en kundsedel stärker kundens egna möjligheter att påverka och hitta den tjänst och tjänsteproducent som bäst motsvarar hans eller hennes individuella behov, och förbättrar på det sättet sannolikt också tjänstens genomslag.

I 24 § i hälso- och sjukvårdslagen föreskrivs det på allmän nivå om de tjänster som ingår i sjukvårdstjänster, vilka är 1) att undersöka sjukdomar, ställa medicinska och odontologiska diagnoser, ge vård och behandling, tillhandahålla nödvändiga förbrukningsartiklar enligt vårdplanen för behandling av långvarig sjukdom och ge den medicinska rehabilitering som behövs, 2) att förebygga och bota sjukdomar och att lindra lidande, 3) att ge handledning som syftar till att stärka patientens engagemang i sin vård och patientens egenvård och 4) att i ett tidigt stadium identifiera hälsoproblem hos patienter som behöver särskilt stöd, särskilda undersökningar och särskild vård, att behandla hälsoproblemen och att hänvisa patienten till fortsatt vård. Sjukvården ska genomföras med beaktande av patientens behov av medicinsk eller odontologisk behandling och i enlighet med de enhetliga grunderna för vård. Vården ska genomföras på ett ändamålsenligt sätt och genom ändamålsenligt samarbete. Vården genomförs i form av öppen vård när detta är möjligt med beaktande av patientsäkerheten. En del av de sjukvårdstjänster som avses i 24 § i hälso- och sjukvårdslagen hör till direktvaltjänsterna om vilka det föreskrivs i 18 §, och en del hör till produktionsansvaret för landskapets affärsverk. Enligt 1 mom. 6–10 punkten är det fråga om nämnda tjänster som ingår i sjukvårdstjänsterna till den del som de inte hör till direktvaltjänsterna.

Enligt 1 mom. 6 punkten ska en kundsedel tas i bruk i hemsjukvård enligt 25 § 1 mom. i hälso- och sjukvårdslagen. Enligt den bestämmelsen genomförs hemsjukvården enligt vård- och serviceplanen eller tillfälligt som multidisciplinär hälso- och sjukvårdsservice där patienten är bosatt, i dennes hem eller på en

Utkast till regeringens proposition med förslag till lag om kundens valfrihet inom social- och hälsovården, detaljmotivering, 3.11.2017

jämförbar plats. De förbrukningsartiklar enligt vårdplanen som behövs för behandling av långvarig sjukdom i hemsjukvården ingår i vården. Man förpliktar dock inte till att ta i bruk en kundsedel i hemsjukvård enligt 25 § 2 mom. i hälso- och sjukvårdslagen. Ovan under motiveringen till punkt 3 har kundsedelns lämplighet i fråga om hemsjukvård beskrivits.

Enligt 1 mom. 7 punkten ska en kundsedel tas i bruk i fråga om enskilda mottagningsbesök av yrkesutbildade personer inom hälso- och sjukvården i anslutning till medicinsk rehabilitering enligt 29 § i hälso- och sjukvårdslagen. Enligt den bestämmelsen hör till medicinsk rehabilitering: 1) rådgivning och handledning som gäller rehabilitering, 2) utredning av patientens funktions- och arbetsförmåga och rehabiliteringsbehov, 3) en rehabiliteringsundersökning, genom vilken patientens rehabiliteringsmöjligheter utreds, 4) terapier som ska förbättra och upprätthålla funktionsförmågan och andra behövliga rehabiliteringsfrämjande åtgärder, 5) hjälpmedelstjänster, 6) anpassningsträning, 7) rehabiliteringsperioder inom slutenvård eller öppen vård som består av behövliga åtgärder enligt 1–6 punkten. Enligt 18 § 1 mom. 4 punkten i den föreslagna lagen hör till de direktvalstjänster som tillhandahålls vid social- och hälsocentralen i 29 § 2 mom. 1 punkten i hälso- och sjukvårdslagen avsedd rådgivning och handledning som gäller rehabilitering och i 2 punkten i det momentet avsedd utredning av patientens funktions- och arbetsförmåga och rehabiliteringsbehov som hör samman med de tjänster som avses ovan i 3 punkten. Landskapets affärsverk kan ta i bruk en kundsedel i fråga om enskilda mottagningsbesök av yrkesutbildade personer inom hälso- och sjukvården i anslutning till medicinsk rehabilitering endast till den del som de inte hör till direktvalstjänsterna. För närvarande ger kommunerna och sjukvårdsdistrikten kunderna betalningsförbindelse och liknande särskilt för en del av terapibesöken och det är ändamålsenligt att i fortsättningen genomföra dessa med hjälp av kundsedel. Den rehabilitering som fås mot kundsedel kan utgöra en del av en större helhet (t.ex. övrig terapi efter en stroke i ett affärsverk, men talterapi mot en kundsedel, varmed kunden kan välja den terapeut som bäst passar honom eller henne). Också en mera långvarig helhet kan genomföras med kundsedel (t.ex. fem gånger rehabilitering i hemmet efter höftbensbrott, vilket kan i glesbebyggda områden vara mer kostnadseffektivt och snabbare tillgängligt genomfört med kundsedel än så att affärsverket företar sig motsvarande verksamhet, eller kort psykoterapi 20 gånger, varmed kunden kan välja den terapeut som bäst passar honom eller henne samt terapins inriktning). Rehabilitering mot kundsedel kräver en god helhetsplan av vården och en regelbunden bedömning av landskapets affärsverk om vården och dess effektivitet.

Enligt 1 mom. 8 punkten ska en kundsedel tas i bruk i fråga om kirurgiska ingrepp som utförs på poliklinik. Med poliklinisk kirurgi avses operativa åtgärder som kan göras under lokalbedövning och som inte förutsätter narkos. Sådana åtgärder kan t.ex. anknyta till glaukom, gynekologi, öron-, näs- och halssjukdomar samt kirurgi i hud och subkutan vävnad (knölar, kirurgisk borttagning av födelsemärken, små plastikkirurgiska ingrepp). En kundsedel kan tas i bruk i dessa tjänster till den del som de inte hör till direktvalstjänsterna. Tillgången till dessa mindre åtgärder varierar på olika håll och det är ändamålsenligt att förbättra tillgången till dem med kundsedel särskilt när de är separata från den övriga vården. När landskapet beslutar om omfattningen på dessa ska det dock sörja för att kompetensen bibehålls i affärsverket, där man också utbildar blivande specialläkare.

Enligt 1 mom. 9 punkten ska en kundsedel tas i bruk i fråga om behövliga tandprotetiska behandlingar inom mun- och tandvården. Bestämmelser om vad som hör till mun- och tandhälsovårdstjänsterna finns i 24 och 26 § i hälso- och sjukvårdslagen. En del av dessa mun- och tandhälsovårdstjänster hör till direktvalstjänsterna som ges vid mun- och tandvårdsenheterna och om vilka det föreskrivs i 18 § i den föreslagna lagen, och en del hör till produktionsansvaret för landskapets affärsverk. Tandprotetisk vård och de vårdåtgärder som hör till den med undantag av tandprotetiska åtgärder hör inte till direktvalstjänsterna. Tandprotetisk vård omfattas av de enhetliga grunderna för vård i enlighet med 7 § i hälso- och sjukvårdslagen. Grunder för tandprotetisk vård är hypodonti, adonti och vård av tillstånd efter olycksfall samt ersättande av saknade eller förlorade tänder, när dessa orsakar funktionell olägenhet för patienten. Tand- och käkmissbildningar och medfödda missbildningar och syndrom kan kräva tandprotetisk vård liksom också långt framskriden atrofi av käken.

Enligt 1 mom. 10 punkten ska en kundsedel användas i fråga om icke-brådskande kirurgi som inte på riksomfattande eller regional nivå har centraliserats till ett universitetssjukhus eller någon motsvarande enhet. På basis av bestämmelsen kan en kundsedel inte användas för i 5 och 6 § i statsrådets förordning om arbetsfördelning och centralisering av vissa uppgifter inom den specialiserade sjukvården (582/2017), nedan centraliseringsförordningen, avsedd kirurgi som ska centraliseras på riksnivå eller regionalt. I 5 § i centraliseringsförordningen räknas upp sådan sjukvård som ska samlas till färre än fem universitetssjukhus. Den sjukvård som ska samlas vid de fem universitetssjukhusen eller av särskilda skäl till ett sjukhus på motsvarande nivå anges i 6 §. De enheter som avses i 6 § i centraliseringsförordningen kan dock komplettera utbudet av de i 6 § avsedda tjänsterna genom att skaffa lämpliga tjänster av andra tjänsteproducenter som köpta tjänster, förutsatt att de tjänster som skaffas uppfyller de kvalitetskriterier som bereds framöver.

Utkast till regeringens proposition med förslag till lag om kundens valfrihet inom social- och hälsovården, detaljmotivering, 3.11.2017

I enlighet med 1 mom. 10 punkten kan kundsedel användas i fråga om vissa allmänna operationer som har samlats till centralsjukhus ned jour dygnet runt. Sådana operationer är t.ex. bråckoperationer, flera allmänna operationer av handen och fotsulan såsom frigörande av medianusnerven i handen eller behandling av hallux valgus. Många specialiteter där man ofta gör ingrepp har operationer som passar till denna grupp, t.ex. gynekologi, urologi, plastikkirurgi och öronsjukdomar. Dessa operationer kräver ändamålsenliga operationssalar, tjänster inom specialiteten anesthesiologi och tillräcklig jourkapacitet för eftervården och konstaterande av omedelbara operationskomplikationer, och för säkerställande av vården. Det kan vara ändamålsenligt att överföra dessa till att tillhandahållas mot kundsedel i situationer där t.ex. antalet remisser varierar och tillgången till icke-brådskande kirurgi därmed tidvis kan försämrats. När kundsedlar beviljas bör man beakta kundens vård som helhet, eftersom ett kirurgiskt ingrepp ofta är endast en enskild del av en omfattande helhet.

När det gäller större ingrepp kan t.ex. primär operativ behandling vid proteser i höft och knä och åtgärder i ryggen såsom diskbråcksoperation genomföras också mot kundsedel. I 7 § i centraliseringsförordningen finns det bestämmelser om kriterierna för att dessa åtgärder ska centraliseras till centralsjukhus som har samjour. Ett krav är att också åtgärder mot kundsedel i fortsättningen genomförs i enlighet med kvalitetskriterier som ska beredas.

För att säkerställa kvaliteten i kirurgin och patientsäkerheten samt för att öka en jämlik behandling av privata och offentliga tjänsteproducenter utarbetas det kvalitetskriterier. Detta genomförs i samarbete med offentliga och privata aktörer före utgången av 2017. De ska utfärdas bestämmelser om kvalitetskriterierna och de träder i kraft före den 1 juli 2018. Med hjälp av de bestämmelser och kvalitetskriterier som bereds tryggar man minskningen av hållbarhetsunderskottet och att de besparingar som följer av den centralisering av den specialiserade sjukvården som det beslutats om såsom en del av minskandet förverkligas. Kvalitetskriterierna i enlighet med centraliseringsförordningen och centraliseringen av åtgärderna inom den specialiserade sjukvården till större helheter i enlighet med dem utgör en central del av den åtgärdshelhet med vilken man kan uppnå årliga besparingar på 350 miljoner euro.

Enligt 1 mom. 11 punkten ska en kundsedel tas i bruk i fråga om sjukvårdsbesök hos en yrkesutbildad person inom hälso- och sjukvården vid icke-brådskande vård som baserar sig på en kundplan. Sådana besök kan vara t.ex. psykoterapibesök under en vårdperiod enligt kundplanen eller besök hos en gynekolog i en situation som kräver specialistvård. Kundsedlar kunde också användas för riktade kontrollbesök som anknyter vård av patientens långvariga sjukdom, när kunden ha en kundplan och besökens innehåll har definierats. Ur patientens synpunkt kan det vara ändamålsenligt att få upprepade besök närmare hemmet snarare än längre bort i sjukhusets utrymmen. En kundsedel kan också möjliggöra ett längre vårdförhållande till samma yrkesutbildade person, vilket kan ha betydelse t.ex. men tanke på att vården av komplicerad diabetes ska lyckas. Kundsedlar kan tas i bruk i dessa tjänster till den del som de inte är direktvalstjänster.

Enligt 2 mom. kan landskapet när den beslutar om vilka tjänster enligt 1 mom. som betalas med kundsedel, begränsa de tjänster som ges mot kundsedel som avses i 1 mom., om det är nödvändigt för att tjänstehelheterna ska fungera eller för att tjänsterna ska kunna ordnas kostnadseffektivt. Landskapet har således rätt att besluta att en tjänst inte kan skaffas med en kundsedel om det är nödvändigt med tanke på att tjänstehelheterna ska fungera eller landskapets verksamhet ordnas kostnadseffektivt. Med att ordna tjänsterna kostnadseffektivt avses de helhetskostnader som orsakas landskapet i egenskap av organiserare av tjänsterna och inte lönsamheten hos landskapets egna affärsverk. När man överväger en enskild kunds alternativ också i dessa situationer, ska man dock välja det alternativet som bäst motsvarar kundens behov.

Därtill konstateras det i 3 mom. att en kundsedel inte får användas om klient- och patientsäkerheten kan äventyras när en kundsedel används. Detta kan ha olika grunder, t.ex. om kundens tjänstehelhet är sådan att det hur tjänsten fördelas i delar kan i vissa på förhand definierade situationer vara problematisk med tanke på klient- och patientsäkerheten.

Landskapens verksamhet när det gäller genomförandet av bestämmelserna om kundsedlar styrs och övervakas som en del av den allmänna styrningen, uppföljningen och tillsynen över landskapens och landskapens affärsverks verksamhet. Centrala bestämmelser om styrningen, uppföljningen och tillsynen över landskapens verksamhet finns i lagen om ordnande av social- och hälsovård. Bestämmelserna gäller också landskapens och landskapens affärsverks verksamhet i sådan verksamhet som avses i valfrihetslagen. Lagen om ordnande av social- och hälsovård förutsätter av myndigheterna aktiv styrning, uppföljning och tillsyn av landskapens verksamhet.

Enligt 25 § i lagen om ordnande av social- och hälsovård är social- och hälsovårdsministeriets uppgift den allmänna styrningen, planeringen, utvecklingen samt styrningen av verksamheten. Enligt bestämmelsen finns vid ministeriet en styrenhet för denna uppgift. I 29 § i lagen om ordnande av social- och hälsovård finns det

Utkast till regeringens proposition med förslag till lag om kundens valfrihet inom social- och hälsovården, detaljmotivering, 3.11.2017

närmare bestämmelser om styrningen av landskapens verksamhet. Enligt den bestämmelsen ska social- och hälsovårdsministeriet förhandla årligen skilt med varje landskap. Syftet med förhandlingarna är att styra landskapens verksamhet vid utvecklandet av servicestrukturen. Vid förhandlingarna behandlas bl.a. huruvida landskapen har fullgjort de uppgifter och tjänster som omfattas av organiseringsansvaret på det sätt som lagstiftningen förutsätter. Utifrån förhandlingarna utarbetas ett dokument i vilket antecknas bl.a. nästa års centrala mål som avtalats vid förhandlingarna och de åtgärder som stöder målen.

Bakgrundsmaterial för förhandlingarna fås med stöd av 30 och 31 § i lagen om ordnande av social- och hälsovård från Institutet för hälsa och välfärd och tillsynsmyndigheterna. De utarbetar årligen behövliga utredningar om situationen inom och genomförandet av social- och hälsovården. Som en del av detta utvärderas också verksamhetens genomslag och kostnadsnyttoeffektivitet. Institutet för hälsa och välfärd gör utredningen både landskapsvis och för hela landet. Tillsynsmyndigheten utarbetar en rapport för varje landskap om lika tillgång till tjänster. På basis av materialet kan social- och hälsovårdsministeriet bedöma landskapens verksamhet utöver i fråga om huruvida skyldigheterna enligt lagstiftningen har uppfyllts, även i förhållande till andra landskap.

I 6 kap i lagen om ordnande av social- och hälsovård finns bestämmelser om myndighetstillsyn. Tillstånds- och tillsynsverket ska i sin egen tillsynsverksamhet som en del av de myndighetsuppgifter som den svarar för, övervaka att användningen av kundsedel inte äventyrar affärsverkets förmåga att sköta sina lagstadgade uppgifter. Om tillsynsmyndigheten upptäcker att skötseln av uppgifterna äventyras, ska den ingripa i situationen och kräva att landskapet begränsar användningen av kundsedel. Tillsynsmyndigheten ska vid behov vidta de åtgärder som bestämmelserna förutsätter så att landskapet begränsar användningsområdet för kundsedel på ett sätt som säkerställer att affärsverkets tjänster är ändamålsenliga. På motsvarande sätt ska tillsynsmyndigheten övervaka att landskapet tar i bruk en kundsedel på det sätt som lagen förutsätter.

Det kan också konstateras att landskap som hör till samma samarbetsområde ska ingå ett samarbetsavtal. I det ska det avtalas bl.a. för hela samarbetsområdet om åtgärder för säkerställandet av integration av tjänster och lika tillgång till tjänster samt av kundernas möjligheter till deltagande och inverkan. Om samarbetsavtalet inte överensstämmer med lagstiftningen och i det t.ex. inte beaktas jämlikheten hos landskapsinvånarna och förutsättningarna för tillgång till tjänster och tjänsternas tillgänglighet, kan statsrådet med stöd av 18 § i lagen om ordnande av social- och hälsovård bestämma om samarbetsavtalets innehåll på ett bindande sätt för landskapen. Statsrådet kan dessutom på ett sätt som är bindande för landskapen bestämma om social- och hälsovårdens servicestruktur, omfattande och viktiga investeringar samt om informationshanteringen i enlighet med de villkor som anges i 19 § i lagen om ordnande av social- och hälsovård.

I 3 mom. finns en bestämmelse som kompletterar 2 mom. och 1 mom. 10 och 11 punkten. Enligt momentet får kundsedlar inte tas i bruk i operationer och sjukvårdsbesök hos en yrkesutbildad persons mottagning, om ibruktagandet av en kundsedel kan äventyra affärsverkets fullgörande av dess lagstadgade uppgifter. I fråga om verksamheten ska sjukvårdstjänsterna enligt samarbetsavtalet beaktas som helhet och som en del av den också beredskapen för störningar och exceptionella situationer. Då ska särskilt det störningsfria genomförandet av jour dygnet runt beaktas. På basis av bestämmelsen kan landskapet besluta att i fråga om de tjänster som avses i nämnda punkter i 1 mom. används kundsedel endast begränsat. När man beslutar om begränsningen kan man beakta kundsedeln eventuella verkningar på hur personal söker sig till anställning hos företag som producerar tjänsterna på basis av kundsedel eller till yrkesutövare. Likaså ska landskapets ansvar som utbildningsplats enligt 23 § i lagen om ordnande av social- och hälsovård beaktas. Om en motiverad bedömning är att användningen av kundsedel kan leda till väsentliga problem i fråga om jour eller icke-brådskanande verksamhet, eller väsentligt inverka på affärsverkets verksamhet som utbildningsplats för yrkesutbildade personer inom hälsovården, kan landskapet besluta att kundsedlar inte tas i bruk eller att kundsedlar används endast begränsat i fråga om antal eller innehåll. På motsvarande sätt följs och övervakas användningen av kundsedlar och begränsningar av användningen av kundsedlar i enlighet med denna paragraf såsom en del av styrningen och tillsynen av social- och hälsovården av social- och hälsovårdsministeriet och vid behov av konkurrens- och tillsynsmyndigheterna, som vid behov inom ramen för sina befogenheter ingriper i landskapens förfaranden. Kostnadseffektiviteten och kostnadsnyttoeffektiviteten hos landskapens verksamhet följs och övervakas på de sätt som nämns ovan.

Enligt 4 mom. kan landskapet ta i bruk kundsedlar även i fråga om andra tjänster som omfattas av affärsverkets produktionsansvar än direktvalstjänster och som landskapet fattar beslut om, såsom mödra- och barnrådgivningstjänster. Avsikten är att landskapet ska fastställa en tillräcklig mängd tjänster som kan betalas med kundsedel, så att man kan främja en tillräcklig tillgång och tillgänglighet till tjänster samt fungerande tjänstehelheter och säkerställa att kunden har möjlighet att välja tjänsteproducent också i fråga om andra än direktvalstjänster. Landskapet ska säkerställa kundens valfrihet med hjälp av kundsedeln i fråga

Utkast till regeringens proposition med förslag till lag om kundens valfrihet inom social- och hälsovården, detaljmotivering, 3.11.2017

om de tjänster som hör till landskapets affärsverks produktionsansvar och som inte är brådskande och i fråga om vilka det är ändamålsenligt att använda kundsedel för att på ett flexibelt sätt öka kundens valfrihet.

För bedömning av om tillgången till tjänster är tillräcklig ska landskapet regelbundet följa upp utbudet av social- och hälsovårdstjänster inom sitt område. Uppföljningen kan genomföras genom utredningar eller genom att ordna öppna diskussionstillfällen för aktörerna och kunderna i området. För att valfriheten ska förverkligas, ska kundsedlar ges i möjligast stor omfattning i fråga om de tjänster som finns tillgängliga i landskapet.

Enligt 5 mom. ska landskapet när det beslutar om den närmare användningen av kundsedel beakta de riksomfattande mål för social- och hälsovården som avses i 26 § i lagen om ordnande av social- och hälsovård, landskapsinvånarnas behov, landskapets servicestrategi enligt 14 § i den lagen samt landskapets riktlinjer för tjänster som skaffas från andra producenter. Landskapet ska i sitt beslutsfattande se till att invånarnas möjlighet att välja tjänsteproducent förverkligas. Enligt 14 § i lagen om ordnande av social- och hälsovård ska landskapet i servicestrategin ange målen för den minsta mängd tjänster som ska anskaffas från privata tjänsteproducenter. Detta gäller närmast köptjänster och kundsedelstjänster, eftersom landskapet i fråga om dem har en direkt möjlighet att inverka på vilka tjänster som anskaffas. I fråga om direktvalstjänster kan landskapet påverka volymen endast till den del som landskapet fastställer tjänster på specialnivå enligt 18 § 2 och 4 mom. i lagen om direktvalstjänster. I lagen om ordnande av social- och hälsovård finns inga bestämmelser om andelen tjänster som anskaffas från andra producenter. Detta beror emellertid på de riksomfattande mål för social- och hälsovården som statsrådet godkänt enligt 26 § i lagen om ordnande av social- och hälsovård. Statsrådet kan för landskapen fastställa målsättningar också när det gäller den andel av tjänsterna på landskapets ansvar som anskaffas hos andra producenter. Landskapsfullmäktige ska beakta dessa mål i den utsträckning som det i landskapet finns tillgång till privata tjänster. Dessutom kan landskapsfullmäktige fastställa också en högre målsättning som är förpliktande för landskapets verksamhet. Enligt det som anförs ovan är utgångspunkten den att landskapet ska använda kundsedeln i så stor utsträckning som möjligt när det finns tillgång till tjänster som förverkligar kundernas valfrihet och när det är motiverat i funktionellt och ekonomiskt hänseende.

Kundsedelns värde ska enligt 2 mom. bestämmas så att kunden har möjlighet att med sedeln få en tjänst i enlighet med kraven i lagstiftningen. När värdet fastställs ska tjänsteproduktionen i landskapet och dess prisnivå samt därutöver de kostnader som skulle orsakas av landskapets affärsverk av produktionen av en motsvarande tjänst beaktas. Fastän målet med kundsedel är att göra det möjligt för kunden att välja tjänsteproducenten, får valmöjligheten inte leda till att landskapet utgifter ökar. Därför får värdet på kundsedeln inte överstiga utgifterna för den egna produktionen, om inte särskilda skäl föreligger. Ett särskilt skäl kan vara t.ex. säkerställande av tjänster som är nödvändiga för kunderna i en situation där landskapets affärsverk inte själv kan producera tillräckliga tjänster.

För en tjänst som tillhandahålls mot en kundsedel betalar kunden endast kundavgiften enligt lagen om kundavgifter inom social- och hälsovården. Om kunden så önskar kan han eller hon för egna medel själv betala för tjänster utöver kundsedelns värde. Då betalar kunden själv hela priset för den extra tjänst han eller hon köpt. Om en kundsedel har erhållits för anskaffning av ett hjälpmedel, kan kunden dessutom skaffa ett hjälpmedel som är dyrare än kundsedelns värde genom att själv betala prisskillnaden mellan sedelns värde och hjälpmedlets pris. Detta kan komma i fråga t.ex. vid anskaffning av en peruk på grund av håravfall som orsakas av vård av en sjukdom. Kundsedelns värde ska möjliggöra anskaffning av en vanlig peruk som kunden behöver. Kunden kan dock om han eller hon så önskar skaffa en dyrare peruk. Den ovan beskrivna möjligheten gäller endast själva anskaffningen av hjälpmedlet. Däremot är utprovning av hjälpmedlet en sådan i lagen avsedd tjänst för vilken tjänsteproducenten inte får ta ut en avgift av kunden.

Enligt 6 mom. kan landskapet i de tjänster som betalas med kundsedel inkludera sådana tjänster som innebär utövning av offentlig makt, endast om det inte särskilt föreskrivs att en uppgift får anförtros någon annan än en myndighet.

25 §. Bedömning av servicebehovet och beviljande av kundsedel. I paragrafen föreskrivs det om förfarandet vid beviljande av kundsedel. När det gäller kundsedelstjänster svarar landskapets affärsverk enligt 1 mom. för bedömningen av kundernas servicebehov som inkluderar beslut om hälso- och sjukvård och förvaltningsbeslut om socialservice. I 36 § i socialvårdslagen finns det bestämmelser om bedömning av servicebehovet och i lagen om hälso- och sjukvård föreskrivs det om bedömning av vårdbehovet. Enligt 43 § i förvaltningslagen ska ett förvaltningsbeslut fattas om tillhandahållande av socialservice. Bestämmelser om skyldigheten att fatta beslut finns också i 45 § i socialvårdslagen. Ett vårdbeslut som inom hälso- och sjukvården fattas utifrån en bedömning av vårdbehovet är inte ett överklagbart förvaltningsbeslut. Vid bedömning av servicebehovet ska dessutom 34 § 3 mom. iaktas.

Utkast till regeringens proposition med förslag till lag om kundens valfrihet inom social- och hälsovården, detaljmotivering, 3.11.2017

Om förutsättningarna för att på basis av bedömningen av kundens servicebehov tillhandahålla en tjänst mot en kundsedel är uppfyllda, ska kunden enligt 2 mom. erbjudas en kundsedel. Landskapets affärsverk ska bedöma kundens behov av social- eller hälsovård och antingen fatta ett förvaltningsbeslut om socialservice eller ett vårdbeslut som avser hälso- och sjukvård. Landskapets affärsverk ska på basis av den ovan nämnda bedömningen av servicebehovet ge en kundsedel för tjänster som enligt landskapets beslut enligt 24 § tillhandahålls mot kundsedel.

I 3 mom. föreskrivs det om kundens möjlighet att vägra ta emot en kundsedel. En kund har rätt att vägra ta emot en kundsedel, vilket innebär att landskapets affärsverk då ska se till att kunden får tjänsten på något annat lämpligt sätt. Ett sådant lämpligt sätt som närmast kommer i fråga är landskapets affärsverkes egen produktion eller att landskapets affärsverk anskaffar tjänsten som en köptjänst. Om kunden har fått en remiss eller ett beslut för tjänster på specialnivå kan kunden enligt 23 § också välja ett verksamhetsställe på specialnivå som drivs av ett annat landskaps affärsverk.

I 4 mom. föreskrivs det om kundens rätt att välja mellan en kundsedel och en personlig budget. Om förutsättningarna för att erhålla tjänsten mot såväl kundsedel som personlig budget uppfylls, har kunden rätt att välja om tjänsten produceras mot en kundsedel eller en personlig budget. Utgångspunkten mellan kundsedel och personlig budget är dock det att en kundsedel används en gång eller i samband med kortvariga tjänster. En personlig budget lämpar sig däremot vid långvariga eller periodiska tjänster samt tjänster för kunder som är i behov av sektorsövergripande service.

26 §. Val av producent av kundsedelstjänster Enligt 1 mom. har kunden rätt att välja en producent av en tjänst som tillhandahålls mot kundsedel. En kund kan välja en privat tjänsteproducent som ett landskap har godkänt som producent för en tjänst som tillhandahålls mot kundsedel. I 8 kap. föreskrivs om förfarandet för godkännande av producenter för tjänster som tillhandahålls mot kundsedel.

Om tjänsteproducenten tar emot en kund med kundsedel, ska tjänsteproducenten enligt 49 § meddela landskapets affärsverk som beviljat kunden kundsedeln att tjänsteproducenten förbinder sig till landskapets tjänsteproduktionsvillkor och produktion av tjänsten enligt kundplanen. I och med förbindelsen uppstår det ett avtalsförhållande mellan tjänsteproducenten och landskapets affärsverk. Kunden kan däremot avtal med producenten av tjänsten som tillhandahålls mot kundsedel om sådana saker som gäller produktionen av tjänsten som inte avviker från landskapets villkor eller kundplanen. Dessa kan till exempel vara tider för tillhandahållande av tjänsten som kunden avtalar om med tjänsteproducenten. På tjänsteproducenter tillämpas bestämmelser som gäller dessa, såsom bestämmelserna i klientlagen på producenter av socialtjänster och bestämmelserna i patientlagen på producenter av hälsovårdstjänster. På förhållandet mellan kunden och näringsidkaren tillämpas dessutom konsumentskyddslagen som även garanterar kunden konsumenträttigheter.

Enligt 2 mom. är ett affärsverk skyldigt att på det sätt som föreskrivs i 5 § i klientlagen och 5 § i patientlagen informera kunderna om de tjänsteproducenter som kan tillhandahålla tjänster mot kundsedel. Enligt 5 § i klientlagen ska socialvårdspersonalen för kunden utreda hans eller hennes rättigheter och skyldigheter samt olika alternativ och deras verkningar liksom också andra omständigheter som är av betydelse för klientens sak. Enligt 5 § i patientlagen har en patient rätt att få upplysningar om sitt hälsotillstånd, vårdens och behandlingens betydelse, olika vård- och behandlingsalternativ och deras verkningar samt om andra omständigheter som hänför sig till vården och behandlingen och som har betydelse då beslut fattas om hur patienten ska vårdas.

Enligt 55 § i detta lagförslag föreskrivs det att tjänsteproducenten själv kan bestämma inom vilket område den producerar tjänster som tillhandahålls utanför dess verksamhetsenhet i kundens hem eller annars digitalt utanför verksamhetsenhetens fysiska lokaler.

Enligt 11 § är det vårdnadshavaren eller en annan laglig företrädare som ska välja tjänsteproducent för en minderårig kund. En femtonårig minderårig kan själv välja tjänsteproducent.

6 kap. Personlig budget

27 §. Personkrets för den personliga budgeten. En personlig budget är i praktiken en betalningsförbindelse som gör det möjligt att individuellt ordna tjänsterna och stödet för personen, dvs. tjänstehelheten. En personlig budget upprättas utifrån kundens behov och önskemål samt med beaktande av kostnaderna för stödet och tjänsterna. Vidare ska affärsverkets bedömning av kundens servicebehov samt kundplanen tas i beaktande. Med denna utgångspunkt kan en person inom budgetramen planera det närmare innehållet i tjänsterna och välja tjänsteproducent. Möjligheten och rätten att besluta om sina angelägenheter är ett av de viktigaste värdena i dagens samhälle. Valfriheten och självbestämmanderätten betonas i allt högre grad också

Utkast till regeringens proposition med förslag till lag om kundens valfrihet inom social- och hälsovården, detaljmotivering, 3.11.2017

i fråga om social- och hälsovårdstjänsterna, som av tradition i sista hand har utformats av den som ordnat tjänsterna. I och med att individuella lösningar möjliggörs kommer systemet med personlig budget att innebära att jämlikheten mellan kunderna förverkligas. Skillnaden mellan en personlig budget och en kundsedel är den att den personliga budgeten ger kunden bättre möjligheter att utöver valet av producent påverka också innehållet i tjänsterna.

Enligt 1 mom. är landskapet skyldigt att ta i bruk en personlig budget för social- och hälsovårdstjänster som faller under landskapets affärsverks produktionsansvar när det gäller sådana personer som har rätt att erhålla social- och hälsovårdstjänster enligt äldreomsorgslagen, handikappservicelagens eller lagen angående specialomsorger om utvecklingsstörda. En personlig budget kan användas för tjänster som ingår i landskapets affärsverks produktionsansvar. En personlig budget innebär att äldre och funktionshindrade personer får självbestämmanderätt i fråga om social- och hälsovårdstjänster. En personlig budget kan beviljas också för tjänster till funktionshindrade barn och ungdomar.

Syftet med äldreomsorgslagen är att stödja den äldre befolkningens välbefinnande, hälsa, funktionsförmåga och förmåga att klara sig på egen hand samt att förbättra den äldre befolkningens möjligheter att i kommunen delta i beredningen av beslut som påverkar denna befolknings levnadsförhållanden och att delta i utvecklandet av den service den behöver. I äldreomsorgslagen föreskrivs inte separat om tjänster tillhandahålls äldre, utan om dessa tjänster föreskrivs i den övriga social- och hälsovårdslagstiftningen, främst i socialvårdslagen och hälso- och sjukvårdslagen. Tjänster som tillhandahålls äldre enligt dessa lagar omfattas av systemet med personlig budget.

Syftet med handikappsservicelagen är att främja de handikappades förutsättningar att leva och vara verksamma som jämbördiga medlemmar av samhället samt att förebygga och undanröja olägenheter och hinder som handikappet medför. Syftet med specialomsorgerna om utvecklingsstörda är att hjälpa en person som får specialomsorger att reda sig i det dagliga livet, självständigt förtjäna sitt uppehälle och anpassa sig i samhället samt att tillförsäkra honom eller henne den vård och omsorg av annat slag som han eller hon behöver. Också personer som erhåller tjänster på grundval av de två ovan nämnda lagarna erhåller dessutom tjänster enligt exempelvis socialvårdslagen och även dessa tjänster ska således omfattas av systemet med personlig budget på samma sätt som för äldre.

Enligt 2 mom. kan landskapet besluta använda en personlig budget också för andra kundgrupper än äldre personer och personer med funktionsnedsättning när det gäller tjänster som faller under affärsverks produktionsansvar. En förutsättning är emellertid ett sådant kontinuerligt och omfattande behov av stöd eller hjälp som nämns i 3 mom. Systemet med personlig budget har i Finland prövats till exempel inom service till barnfamiljer. Över landskapets beslut att ta i bruk en personlig budget även i andra tjänster för social- och hälsovårdens kunder än sådana som avses i 1 mom. får anföras landskapsbesvär enligt landskapslagen.

Enligt 3 mom. är landskapet skyldigt att erbjuda en personlig budget för personer som har ett långvarigt, kontinuerligt och omfattande behov av en mångfald av tjänster, behov av hjälp eller stöd eller behov av vård och omsorg, men som samtidigt har förmåga att själv eller med assistans planera sina tjänster. En förutsättning för användningen av en personlig budget är att det ligger i kundens intresse. Kunder som har ett kontinuerligt och omfattande behov av stöd och hjälp möjlighet att utnyttja den personliga budgeten på ett sätt som integrerar social- och hälsovårdens tjänster. Det ska vara möjligt för dem att förbättra sitt välbefinnande, sin hälsa och livskvalitet. Lagstiftningen om social- och hälsovårdstjänster uppställer olika kriterier för beviljandet av tjänster, men med en personlig budget flyttas fokus över till en kundplan som utgår från kundens egna behov och målsättningar. På detta sätt är det möjligt att rationalisera och sänka tröskeln för samordningen och integreringen av social- och hälsovårdstjänsterna genom att förbättra kundens möjligheter att så de för honom eller henne lämpligaste tjänsterna. En personlig budget möjliggör ett sätt att producera tjänster där den som behöver tjänsterna står i fokus vid planeringen av de tjänster och det stöd som han eller hon behöver i sitt eget liv.

28 §. Tjänster enligt en personlig budget. Enligt 1 mom. betalas med en personlig budget andra tjänster än direktvaltjänster. Landskapet affärsverk kan inte producera för kunden de tjänster som omfattas av den personliga budgeten utan kunden kan välja tjänsteproducenten bland privata tjänsteproducenter.

Den personliga budgeten kan omfatta mycket mångsidiga social- och hälsovårdstjänster. I kundplanen ska antecknas de tjänster som motsvarar kundens servicebehov och i den utsträckning det är nödvändigt kriterier för tjänstens innehåll. Det är emellertid skäl att vid tillämpningen av budgeten beakta att dess idé är att möjliggöra också val som skiljer sig från existerande tjänster och sedvanliga lösningar och sådana vals flexibilitet samt att motivera ett mera mångsidigt utbud av tjänster. Syftet med kriterierna är inte att begränsa kundens möjligheter att påverka tjänsternas innehåll, utan att trygga kvaliteten och tillgängligheten hos den tjänst som kunden erhåller, dvs. det att tjänsten svarar mot kundens servicebehov och stöder det mål som

Utkast till regeringens proposition med förslag till lag om kundens valfrihet inom social- och hälsovården, detaljmotivering, 3.11.2017

man vill nå med tjänsten. På tjänstens innehåll kan inverka de förutsättningar som i lagen ställs för tjänsteproducenten. Det är möjligt att använda en personlig budget t.ex. för genomförandet av boendeservice och verksamhet under dagtid för äldre personer och personer med funktionsnedsättning.

Enligt 2 mom. kan landskapet inte ta i bruk en personlig budget beträffande tjänster som innefattar utövande av offentlig makt, om inte det särskilt föreskrivs att uppgiften ska ges till någon annan än en myndighet. Landskapet får inte heller fatta beslut om att använda en personlig budget till tjänster som samlas till större helheter som avses i 11 § i lagen om ordnande av social- och hälsovård. Därtill kan landskapet inte besluta om att en personlig budget kan användas i tjänster som tillhandahålls av en enhet med omfattande heldygnsjour.

29 §. Kundens rätt till en personlig budget. Enligt 1 mom. ska en kund beviljas en personlig budget om kunden uppfyller kriterierna enligt det i lagen föreskrivna tillämpningsområdet och kunden enligt en bedömning av hans eller hennes servicebehov och enligt kundplanen har ett kontinuerligt behov av hjälp, stöd eller vård och omsorg och om kunden antingen själv eller med assistans kan planera och administrera sina tjänstehelheter.

Enligt 2 mom. har en kund dock rätt att vägra ta emot en personlig budget som erbjuds honom eller henne. Detta innebär att landskapets affärsverk svarar för att social- och hälsovårdstjänster produceras på något annat sätt för kunden, till exempel genom att affärsverket producerar tjänsterna själv eller anskaffar dem som köptjänster eller mot en kundsedel. Affärsverket svarar på annat sätt för att producera också de tjänster som inte inkluderas i kundens personliga budget. Det är nödvändigtvis inte ändamålsenligt eller alltid ens möjligt att inkludera alla de tjänster som kunder behöver i den personliga budgeten. Då produceras alltså tjänsterna av landskapets affärsverk på basis av kundplanen och endast en del av de tjänster som antecknats i kundplanen omfattas av den personliga budgeten.

30 §. Förfarandet vid användning av en personlig budget. Enligt 1 mom. ska landskapets affärsverk informera kunderna om tjänsternas tillgänglighet, kvalitet och kostnader för att de ska kunna bedöma för vilka tjänster den personliga budgeten kan vara en lösning som möjliggör en sammanställning av tjänsterna och stödbehoven. I klientlagen och patientlagen finns bestämmelser om hur kunderna informeras. En kund ska ha rätt att få en utredning om alternativa åtgärder. Social- och hälsovårdspersonalen är skyldig att för kunden utreda de alternativ som kommer i fråga för honom eller henne samt konsekvenserna och andra omständigheter som har betydelse i kundens sak. En central förutsättning och metod för att främja kundens deltagandemöjligheter är att trygga rätten till information. Bestämmelsen har sålunda samband med kundens självbestämmanderätt. För att kunden ska kunna delta i och påverka behandlingen och avgörandet av sitt ärende måste han eller hon därförinnan ha tillräckliga kunskaper om olika alternativ och deras konsekvenser. Informationen är också viktig när det gäller att utveckla förtroendet mellan kunden och den social- och hälsovårdspersonal som behandlar och avgör kundens ärenden. Personalen bör under öppna former och på eget initiativ hålla kunden informerad, inte endast på kundens begäran. Informationen bör ges på ett sådant sätt att kunden i tillräcklig utsträckning förstår dess innehåll och betydelse. Informationen bör vidare ges med beaktande av kundens ålder, utbildning, modersmål, kulturella bakgrund och andra personliga egenskaper. Det är viktigt att värna om tystnadsplikten och kundens integritet för att uppgifter om kunden inte ska avslöjas för utomstående.

Om social- och hälsovårdspersonalen inte behärskar kundens språk eller om kunden på grund av hörsel-, syn- eller talskada eller av någon annan orsak inte kan göra sig förstådd ska om möjligt tolkning ordnas och tolk anlitas. Som exempel på gällande lagstiftning om saken kan nämnas tolkningstjänster enligt lagen om tolkningstjänst för handikappade personer (133/2010), som även omfattar tolkning på teckenspråk. Myndigheten ska ordna tolkning och skaffa översättning om en person inte behärskar det språk som enligt språklagen ska användas vid myndigheten eller om personen i fråga på grund av hörsel-, syn- eller talskada inte kan göra sig förstådd (26 § i förvaltningsprocesslagen).

Enligt 2 mom. svarar landskapets affärsverk för bedömningen av kundernas behov av tjänster vid beviljade av en personlig budget. Utarbetandet av en personlig budget förutsätter en bedömning av kundens servicebehov, en kundplan och handledning. Ett viktigt element i den personliga budgeteringen är att kunden får assistans med planeringen och användandet av valfriheten. För kunden fattas ett beslut om den personliga budgetens belopp och om de tjänster som omfattas av den. Landskapets affärsverk ansvarar för bedömning av servicebehovet, för handledningen, för kundplanen och för beslutsfattandet. Bestämmelser om bedömning av servicebehovet finns bl.a. i socialvårdslagen och i hälso- och sjukvårdslagen. I 36 och 37 § i socialvårdslagen föreskrivs det om bedömning av servicebehovet och om innehållet i bedömningen av servicebehovet. Bedömningen av servicebehovet omfattar en sammanfattning av kundens situation samt av behovet av socialservice och särskilt stöd. Bedömningen innehåller både kundens och en yrkesutbildad persons synpunkter på situationen. I hälso- och sjukvårdslagen används begreppet bedömning av

Utkast till regeringens proposition med förslag till lag om kundens valfrihet inom social- och hälsovården, detaljmotivering, 3.11.2017

vårdbehovet, men i sakligt hänseende används bedömningen för att planera den vård, dvs. de hälsovårdstjänster som behövs.

Bestämmelser om kundplanen föreslås i 5 och 34 §. Därtill finns det bestämmelser om klient-, vård- och serviceplaner t.ex. i socialvårdslagen, klientlagen, patientlagen och handikappservice lagen. Landskapets affärsverk ansvarar för upprättandet av kundplanen. Om kundens tjänster ordnas enligt en personlig budget, ska planen dock utgå från kundens åsikt om tjänsterna, om det inte finns någon särskild anledning att handla på något annat sätt. Även i detta fall ska kundens åsikt om det egna servicebehovet antecknas i kundplanen.

Landskapets affärsverk beslutar om en personlig budget. I beslutet anges det utifrån kundplanen vilka tjänster som omfattas av den personliga budgeten och hur stor del av budgeten som anvisas för respektive tjänst. Landskapet ansvarar för kostnaderna för tjänsten upp till det belopp som fastställts i beslutet. I det beslut som gäller kunden ska det också antecknas om kunden har ansökt om ordnande av tjänsterna med en personlig budget, men kunden enligt landskapets affärsverk bedömning inte har uppfyllt kriterierna för användning av en budget.

Enligt 3 mom. ska det vid fastfällandet av storleken på den personliga budgeten säkerställas att kunden med den personliga budgeten får alla de tjänster som enligt kundplanen ska täckas med en personlig budget och som tillkommer kunden med stöd av lag. Det är skäl att i samband med att budgetsystemet införs bestämma hur budgetens storlek ska definieras, dvs. hur en persons hjälp- och stödbehov för den personliga budgeten ska anges i euro. Som hjälp kan även användas exempelvis kostnader för tjänster som ordnas på annat sätt. Vid bedömningen av den personliga budgetens storlek är det skäl att beakta kostnader som i varje fall behövs för att på ett ändamålsenligt sätt ordna stöd och tjänster för personen i fråga, dvs. resurserna omdirigeras till den personliga budgeten. Finansieringen av systemet med personlig budget skulle inte bestå av nya pengar, utan de i budgetform ordnade och finansierade tjänsterna skulle motsvara dem som tillhandahålls kunderna också enligt de traditionella metoderna. Utgångspunkten för budgetförvaltningen i det första skedet är den att kunden inte själv får disponera budgetmedlen. I stället ska landskapets affärsverk svara för betalningen av de tjänster som tjänsteproducenten har tillhandahållit kunden.

Om tjänsteproducenten tar emot en kund med personlig budget, ska tjänsteproducenten enligt 49 § meddela landskapets affärsverk som beviljat kunden den personliga budgeten att tjänsteproducenten förbinder sig till landskapets tjänsteproduktionsvillkor och produktion av tjänsten enligt kundplanen. I och med förbindelsen uppstår det ett avtalsförhållande mellan tjänsteproducenten och landskapets affärsverk. Kunden kan däremot avtala med producenten av tjänsten som tillhandahålls mot kundsedel om sådana saker som gäller produktionen av tjänsten som inte avviker från landskapets villkor eller kundplanen. Dessa saker som kunden avtalar om är till exempel de tider när tjänsten ges som kunden kommit överens om med tjänsteproducenten samt hur och var assistansen för en enskild kund genomförs. På tjänsteproducenter tillämpas bestämmelser som gäller dessa, såsom bestämmelserna i klientlagen på producenter av socialtjänster och bestämmelserna i patientlagen på producenter av hälsovårdstjänster. På förhållandet mellan kunden och näringsidkaren tillämpas dessutom konsumentskyddslagen som även garanterar kunden konsumenträttigheter.

Systemet med personlig budget innebär att kundens självriskandel av kostnaderna för tjänsterna kommer att vara densamma som i fråga om tjänster som ordnats på något annat sätt, dvs. lika med kundavgiften. Kunden kan avtala med tjänsteproducenten att han eller hon anskaffar extratjänster för egna pengar utöver den personliga budgeten.

Enligt 4 mom. kan kunden, efter det att landskapets affärsverk har beslutat om den personliga budgeten, välja tjänsteproducenten och påverka genomförandet av tjänsterna. Med hjälp av individuell planering kan kunden bättre visa på sina faktiska hjälpbehov. Med den personliga budgeten väljer kunden tjänsternas innehåll och tjänsteproducenter eller de personer som tillhandahåller tjänsterna.

31 §. Förvaltning av en personlig budget. Enligt 1 mom. ska en personlig budget upprättas antingen för viss tid eller tillsvidare. Utfallet av den personliga budgeten ska bedömas också årligen och om det behövs ändringar i den kan de göras i samband med bedömningen. Det kan bli aktuellt att göra ändringar eller justeringar till exempel då det sker förändringar i kundens förhållanden eller hjälpbehov. Vid bedömningen av servicebehovet och i kundplanen är det möjligt att beakta förändringar i kundens hjälp- och servicebehov. Den personliga budgeten ska ändras också om det sker en väsentlig förändring av kostnadsnivån eller om det till exempel visar sig att den personliga budgeten är alltför knappt tilltagen i förhållande till tjänsterna som ska tillhandahållas enligt kundplanen. Ett beslut om ändring av den personliga budgeten får överklagas genom besvär i enlighet med förvaltningsprocesslagen.

Enligt 2 mom. kan kunden, kundens lagliga företrädare eller landskapets affärsverk ta initiativ till ändring av en personlig budget.

Utkast till regeringens proposition med förslag till lag om kundens valfrihet inom social- och hälsovården, detaljmotivering, 3.11.2017

7 kap. Rådgivning och handledning samt bedömning av servicebehov och samordning av tjänster

32 §. Handledning, rådgivning och stöd i anslutning till valfriheten. Enligt 1 mom. ser landskapet till att det finns tillgång till ändamålsenligt stöd i dess olika former när det gäller användning av tjänster som omfattas av valfriheten och tillämpning av valfriheten. Landskapet ansvarar för allmän rådgivning om valfriheten som kan äga rum såväl på möten med kunden som vid andra bemötanden med kunden samt via digitala tjänster. Därtill ska landskapet erbjuda handledning och stöd om användning av tjänster som omfattas av valfriheten och valfriheten för de kunder som inte besitter de nödvändiga kunskaperna eller resurserna för att göra valen. Genom rådgivning, handledning och stöd kan landskapet även främja att kunden får den hjälp och vård som han eller hon behöver även som direktvalstjänster.

Enligt 2 mom. ska även producenter av direktvalstjänster se till att kunden ges rådgivning samt vid behov handledning och stöd vid användning av valfriheten enligt samma principer som gäller landskapets affärsverk enligt 1 mom. Tjänsteproducenten ska genom sin handledning, rådgivning och sina övriga åtgärder för sina kunders vidkommande se till att klientens intressen enligt socialvårdslagen tillgodoses och att kunderna på det sätt som avses i patientlagen och i lagen om hälso- och sjukvård får den vård och service inom ramen för det offentliga tjänsteutbudet som motsvarar deras behov. Producenten ska även se till att vården som kunden erhåller via de tjänster som producenten producerar motsvarar kundens servicebehov på bästa möjliga sätt. Producenten ska genom att tillhandahålla handledning, rådgivning och andra åtgärder utöver att se till att tjänsterna motsvarar servicebehovet på bästa möjliga sätt även se till att tjänsterna är av tillräcklig hög kvalitet och rimliga i fråga om kostnaderna.

Enligt 3 mom. ska landskapet och producenten av direktvalstjänster i samband med rådgivning, handledning och stöd beakta kunder som behöver omfattande samordnade tjänster eller flera tjänster samt kunder som är i behov av särskilt stöd. På basis av bestämmelsen bör särskild uppmärksamhet fästas även vid kunder som har särskilda svårigheter att söka och få behövliga social- och hälsovårdstjänster på grund av kognitiv eller psykisk funktionsnedsättning eller sjukdom, missbruk av berusningsmedel, samtidigt behov av flera stöd eller någon annan motsvarande orsak.

33 §. Bedömning av servicebehovet och upprättande av en kundplan för direktvalstjänster. Enligt 1 mom. ska en producent av direktvalstjänster bedöma kundens servicebehov när det gäller direktvalstjänster, på det sätt som särskilt föreskrivs. En producent av direktvalstjänster gör en bedömning av servicebehovet i fråga om de tjänster som den producerar. Således ansvarar en producent av direktvalstjänster i praktiken inte till någon del för bedömningen av servicebehovet i fråga om socialvård eller för upprättandet av klientplanen. Producenten av direktvalstjänster ska dock vid behov delta i upprättandet av dem på det sätt som föreskrivs i 41 § i socialvårdslagen.

Enligt 2 mom. ska en producent av direktvalstjänster upprätta en kundplan för direktvalstjänster som ska tillhandahållas en kund och som baserar sig på en bedömning av servicebehovet, på det sätt som särskilt föreskrivs om saken. Vid upprättandet av kundplanen tillsammans med kunden ska de skyldigheter som föreskrivs i de speciallagar som nämns i 2 § 3 punkten följas. Bestämmelserna i de nämnda speciallagarna kommer i framtiden att preciseras i fråga om direktvalstjänsterna.

I 3 mom. föreskrivs det om hänvisning av kunden till landskapets affärsverk för bedömning av servicebehovet. Om en producent av direktvalstjänster bedömer att en kund behöver sådana tjänster som omfattas av landskapets affärsverkes produktionsansvar och som inte är direktvalstjänster, ska producenten hänvisa kunden till landskapets affärsverk. Detta kan också betyda att kunden hänvisas till affärsverkets grupp som avses i 37 § och som fungerar i samband med social- och hälsocentralen. Landskapets affärsverk ansvarar för bedömning av servicebehovet för sådana kunder som utöver direktvalstjänster även behöver tjänster som landskapets affärsverk ansvarar för.

34 §. Bedömning av servicebehovet och upprättande av en kundplan vid affärsverk. Enligt 1 mom. kan kunden vända sig till det affärsverks tjänsteenheter som svarar för bedömningen av servicebehovet, om inte affärsverkets tjänster förutsätter en remiss för andra tjänster än direktvalstjänster. Till exempel kan kunder söka sig till socialtjänster som faller under affärsverkets produktionsansvar utan remiss. Icke-brådskande sjukvård förutsätter remiss som ges av en läkare eller tandläkare på basis av bedömningen av servicebehovet. En remiss kan utfärdas av en läkare vid en social- och hälsocentral eller en tandläkare vid en mun- och tandvårdsenhet eller en annan läkare såsom en företagsläkare eller en privat läkare. Om icke-brådskande sjukvård grundad på remiss föreskrivs närmare i 52 § i hälso- och sjukvårdslagen. Den instans som tar emot remissen bedömer patientens vårdbehov och beslutar om att ordna vården vid sjukhuset. Patientens vårdbehov kan bedömas och nödvändiga beslut fattas vid landskapets affärsverk utifrån en remiss, utan att det behövs ett separat möte med patienten och undersökningar, om uppgifterna i remissen anses vara tillräckliga för att bedöma vårdbehovet. Om till exempel en specialistläkare som arbetar vid en social- och

Utkast till regeringens proposition med förslag till lag om kundens valfrihet inom social- och hälsovården, detaljmotivering, 3.11.2017

hälsocentral eller en mun- och tandvårdsenhet har bedömt patientens vårdbehov och utfärdat en remiss till affärsverkets sjukhus, kan den nämnda specialistläkarens undersökning anses vara tillräcklig, varvid patientens vårdbehov kan bedömas och de nödvändiga besluten kan fattas på sjukhuset enbart utifrån remissen.

Enligt 2 mom. svarar landskapets affärsverk för bedömningen av kundens servicebehov och för upprättandet av kundplanen i fråga om andra tjänster som omfattas av affärsverkets produktionsansvar än direktvalstjänster. Affärsverket har dessutom det övergripande ansvaret för bedömningen av kundens servicebehov, när kunden utöver direktvalstjänster får tjänster för vilka affärsverket är produktionsansvarigt. Helhetsbedömningen görs med beaktande av vad som föreskrivs om bedömning av servicebehovet i bestämmelserna om kundsedel och personlig budget. Landskapet ansvarar även för kundplanen som upprättas utifrån den övergripande bedömningen av servicebehovet. När det gäller socialtjänster som kunden erhåller ska landskapet fatta beslut enligt socialvårdslagen. Vid upprättande av kundplanen tillsammans med andra tjänsteproducenter och kunden ska man följa de skyldigheter om vilka det föreskrivs i 5 § och till vilka det hänvisas i 2 § 3 punkten, det vill säga skyldigheten att upprätta en kundplan och bestämmelserna om dess innehåll i social- och hälsovårdens speciallagar.

För kunder inom socialvården ska utses en egen kontaktperson enligt 42 § i socialvårdslagen. Landskapets affärsverk bär huvudansvaret för att utse en egen kontaktperson åt kunden. Den egna kontaktpersonen ska stödja klienten i uppnåendet av klientens egna mål och de mål som uppställts i klientplanen och som påverkar stödbehovet samt för att stärka och utnyttja klientens egna resurser. I praktiken varierar den egna kontaktpersonens roll enligt klientens behov.

Om det i kundplanen som upprättas ingår direktvalstjänster ska landskapet enligt 3 mom. samarbeta med den producent av direktvalstjänster hos vilken kunden är listad. Vid upprättande av en kundplan ska man dessutom samarbeta med de andra tjänsteproducenter som producerar tjänster för kunden. Kunden har endast en kundplan som preciseras och kompletteras i och med att kundens situation förändras. Landskapets affärsverk, producenter av direktvalstjänster och övriga tjänsteproducenter stöder sig således i sitt arbete på samma kundplan när de genomför tjänsterna för kunden. Målet är en kundorienterad verksamhetsmodell som gör att kunden ska kunna sköta sina ärenden på ett flexibelt och omfattande sätt som möjligt under ett servicebesök.

I 3 mom. föreskrivs det dessutom att samarbetet ska möjliggöra att kunden vid bedömningen av servicebehovet och i samband med upprättandet av kundplanen i mån av möjlighet ska kunna sköta sina ärenden med affärsverket på elektronisk väg eller annars utan att besöka affärsverket, om det är motiverat med tanke på tjänsten eller vården.

Enligt 4 mom. ska affärsverket hänvisa kunden till den social- och hälsocentral eller mun- och tandvårdsenhet som kunden har valt och som tillhandahåller direktvalstjänster, om bedömningen av servicebehovet visar att kunden är i behov av en direktvalstjänst. Affärsverket kan göra en bedömning av kundens servicebehov och upprätta en kundplan också i fråga om direktvalstjänster, om detta är motiverat med tanke på kundens servicebehov. Den övergripande bedömningen av servicebehovet som landskapet gör och kundplanen som bygger på den ålägger producenter av direktvalstjänster att för kunden genomföra de direktvalstjänster som fastställts i bedömningen och planen som en del av kundens tjänstehelhet.

35 §. *Det ansvar producenter av direktvalstjänster har för samordningen av tjänster.* I paragrafen föreskrivs det om att producenter av direktvalstjänster svarar för sin del för att samordning av tjänsterna. När kunden endast erhåller direktvalstjänster, ska producenten av direktvalstjänster se till att dessa tjänster samordnas enligt kundplanen, om det för kunden har upprättats en kundplan. Om det för kunden inte har upprättats en kundplan är producenten av direktvalstjänster skyldig att se till att de tjänster som denne producerar för kunden samordnas. Om kunden även erhåller tjänster som produceras av landskapets affärsverk ska producenten av direktvalstjänster samarbeta för att samordna sina tjänster med affärsverkets tjänster.

36 §. *Landskapens och affärsverkens ansvar för samordning av tjänster.* I 1 mom. hänvisas till 13 § i lagen om ordnande av social- och hälsovård, där det föreskrivs om skyldighet för den som ordnar social- och hälsovård, dvs. landskapet, att ombesörja samordning av landskapets tjänster för kunderna. Enligt 13 § i lagen om ordnande av social- och hälsovård ska landskapen se till att sådana kundgrupper och kunder som behöver tjänster som samordnats på bred basis identifieras, att tjänstekedjorna och tjänstehelheterna beskrivs och att de olika producenterna utnyttjar den information som finns om en klient.

Enligt 2 mom. svarar landskapets affärsverk för samordning av kundens tjänster både i fråga om den egna tjänsteproduktionen och direktvalstjänster, då kunden får andra sådana tjänster för vilka landskapets affärsverk är produktionsansvarigt än direktvalstjänster och direktvalstjänster. För att genomföra samordningsskyldigheten ska landskapets affärsverk se till att behövt samarbete mellan landskapets

Utkast till regeringens proposition med förslag till lag om kundens valfrihet inom social- och hälsovården, detaljmotivering, 3.11.2017

affärsverk och producenten av direktvalstjänsten förverkligas. Därtill ansvarar landskapet för att kunden ges tillräcklig rådgivning och tillräckligt stöd för att använda olika tjänster på det sätt som föreskrivs i 32 §.

Enligt 3 mom. ska landskapet vid samordningen av tjänster och vid rådgivningen och handledningen i samband med den fasta särskilt avseende vid kunder som i stor utsträckning behöver samordnade tjänster eller flera tjänster eller som är i behov av särskilt stöd. Kunder som behöver rikligt med olika tjänster utgör cirka 3–10 procent av landskapets invånare. Deras problem är redan allvarliga och behovet av olika dyra korrigerande tjänster är stort. Det används även mycket tjänster för lindrigare problem (20–30 procent av befolkningen) som föregår dessa allvarliga problem. Invånarna i landskapen gynnas redan i detta skede av samordningen av tjänster. Det är således viktigt att i olika kundsituationer identifiera personer som i stor utsträckning behöver samordnade tjänster. Dessutom ska man vid samordning av tjänster fasta avseende vid kunder som har särskilda svårigheter att söka och få behövliga social- och hälsovårdstjänster på grund av kognitiv eller psykisk funktionsnedsättning eller sjukdom, missbruk av berusningsmedel, samtidigt behov av flera stöd eller någon annan motsvarande orsak.

37 §. *Affärsverkens tjänster i anslutning till social- och hälsocentraler.* Enligt 1 mom. ska landskapets affärsverk och social- och hälsocentralerna samarbeta för att säkerställa smidiga kundnära tjänster som kundernas servicebehov förutsätter och för att underlätta samordningen av tjänster. Affärsverket ska i samband med social- och hälsocentralerna på det sätt som landskapet beslutar tillhandahålla andra tjänster för vilka affärsverket är produktionsansvarigt än direktvalstjänster. Affärsverkets tjänster kan tillhandahållas av affärsverkets personal som arbetar i samband med social- och hälsocentralen eller ambulerar inom landskapet eller också kan de tillhandahållas som elektroniska tjänster eller på andra lämpliga sätt. Syftet är att minska antalet separata ärenden då det inte finns behov för det med tanke på kundens vård eller tjänsternas klient- eller patientsäkerhet eller genomförandet av tjänsterna.

Enligt 2 mom. ska landskapets affärsverk ha en grupp som består av en eller flera socialarbetare, av andra yrkesutbildade personer inom socialvården och vid behov av yrkesutbildade personer inom hälso- och sjukvården och som inom landskapet arbetar i anslutning till social- och hälsocentralerna. Gruppen har till uppgift att tillhandahålla social- och hälsocentralerna konsultationstjänster inom socialvården, vid behov bedöma social- och hälsocentralkundernas behov av andra tjänster än direktvalstjänster för vilka landskapets affärsverk är produktionsansvarigt och vid behov hänvisa klienterna till affärsverkets tjänster. Det multiprofessionella teamet av yrkesutbildade personer inom social- och hälsovården gör det möjligt att på ett ändamålsenligt sätt tillhandahålla affärsverkets tjänster direkt i samband med direktvalstjänster. Landskapets affärsverk fastställer närmare gruppens sammansättning och dess uppgifter enligt det regionala behovet. Tjänsterna kan genomföras även som elektroniska tjänster eller på annat lämpligt sätt.

Landskapets affärsverk svarar alltid för bedömningen av servicebehovet, upprättandet av kundplanen och uppföljningen av den samt för beslutsfattandet, vid behov i nära samarbete med andra aktörer. Affärsverket svarar för samordningen av de tjänster och den vård som en person som får socialvårdstjänster erhåller.

Vid social- och hälsocentralerna ger yrkesutbildade personer inom socialvården rådgivning och handledning om socialvårdens tjänster, verksamhetsätt och socialskyddet samt hänvisar klienterna till ändamålsenliga tjänster. Därtill har de en betydande informativ roll i fråga om gemensam information om ärenden som gäller socialvården både till social- och hälsocentralens kunder och personal. Ovannämnda yrkesutbildade personer ska vara social- och hälsocentralens egen avlönade personal. Med detta kan man trygga kontinuiteten och bildandet av bestående samarbetsstrukturer mellan social- och hälsocentralen och landskapets affärsverk.

För att säkerställa kundernas tillgång till alla tjänster från en och samma lucka kan landskapets affärsverk producera sina egna tjänster i samband med en social- och hälsocentral. Därtill kan en ambulerande socialvårdsgrupp vid landskapets affärsverk ge social- och hälsocentralen konsultativa tjänster inom socialvården eller göra bedömningar av servicebehovet i fråga om tjänster som hör till affärsverkets produktionsansvar för att säkerställa välfungerande tjänstehelheter för kunderna i social- och hälsocentralens lokaler.

Socialvårdens tjänster produceras antingen såsom affärsverkets egen tjänsteproduktion, som köpta tjänster eller som tjänster mot en kundsedel eller personlig budget av privata tjänsteproducenter i enlighet med bestämmelserna i valfrihetslagen och landskapets beslut i enlighet med dess servicestrategi.

I 3 mom. föreskrivs att en social- och hälsocentral ska i fråga om tjänster som landskapets affärsverk tillhandahåller vid social- och hälsocentralerna ställa ändamålsenliga lokaler till affärsverkets förfogande. Om användningen och ersättningen av lokalerna avtalas separat mellan social- och hälsocentralen och landskapets affärsverk.

Utkast till regeringens proposition med förslag till lag om kundens valfrihet inom social- och hälsovården, detaljmotivering, 3.11.2017

8 kap. Godkännande av tjänsteproducenter samt avtalsförfaranden

38 §. Krav som ställs på serviceproducenter. I paragrafen föreskrivs det om de allmänna krav som enligt valfrihetslagen ställs på alla tjänsteproducenter. Bestämmelserna gäller sålunda producenter av direktvalstjänster (social- och hälsocentraler samt mun- och tandvårdsenheter), landskapens affärsverk, producenter av kundsedelstjänster och producenter av tjänster enligt personlig budget.

Enligt paragrafen ska varje tjänsteproducent vara införd i det register som avses i 10 § i tjänsteproducentlagen. I lagen om tjänsteproducenter finns bestämmelser om förutsättningarna för att införa tjänsteproducenter i det nämnda registret. Med avvikelse från nuvarande praxis ska också offentliga tjänsteproducenter vara upptagna i det register som avses i lagen. Tjänsteproducenterna ska dessutom vara införda som användare av sådana informationstjänster (Kanta-tjänster) som avses i lagen om elektronisk behandling av klientuppgifter inom social- och hälsovården. Dessa Kanta-tjänster som upprätthålls av Folkpensionsanstalten omfattar bland annat ett arkiv över samtliga tjänsteproducenters patientuppgifter, det elektroniska receptet och Mina Kanta-sidorna. Systemet kommer i fortsättningen att utvidgas så att Kanta-tjänsterna omfattar också socialvårdens klientuppgifter. Dessutom ska de kundvalstjänster som valfrihetsmodellen förutsätter skötas centraliserat via systemet, så som föreskrivs i 77 § i den föreslagna lagen.

Skyldigheten att vara registrerad i producentregistret gäller emellertid inte de tjänsteproducenter som i enlighet med tjänsteproducentlagen inte är skyldiga att registrera sig. Till den kategorin hör bland annat färdtjänstproducenter, exempelvis taxiföretag. Också stödtjänster som hör till hemservice, till exempel städtjänster, kan höra till den kategorin.

39 §. Krav som ställs på producenter av direktvalstjänster. Paragrafen innehåller kompletterande krav till 38 § som gäller producenter av direktvalstjänster. På basis av den föreslagna paragrafen ska en producent av direktvalstjänster ha verksamhetsförutsättningar som tryggar en ändamålsenlig produktion av tjänster. Om de nödvändiga verksamhetsförutsättningarna föreskrivs i 2 kap. i tjänsteproducentlagen. Dessa är nödvändiga förutsättningar för att producenten ska kunna godkännas i det register som avses i 10 § i tjänsteproducentlagen. Utöver detta ska en producent av direktvalstjänster ha en tillräcklig ekonomisk bärkraft för att säkerställa tjänsternas kontinuitet. Genomförande av kundernas tjänstehelheter och servicekedjor förutsätter att tjänsteproducentens verksamhet är långsiktig och problemfri. Utöver det som föreskrivs i 2 kap. i tjänsteproducentlagen och 58 § i denna lag om att lämna utredningar kan dessa eller motsvarande utredningar även utnyttjas vid bedömning av verksamhetsutövarens solvens. Vid behov kan man dessutom av kreditinstitut begära utredningar om företagets kreditvärdighet för att utreda företagets och sammanslutningarnas ekonomiska situation. Det är möjligt att kräva informationen, om den är av betydelse för bedömningen av tjänsteproducentens leveransförmåga och kraven är proportionerliga i förhållande till tjänstens karaktär och omfattning.

Enligt 2 mom. ska en producent av direktvalstjänster tillhandahålla den handledning och rådgivning inom socialvården som avses i 18 § 1 mom. 7 punkten så att tjänsten utförs av personal som står i anställningsförhållande till producenten. När handledning och rådgivning inom socialvården ordnas vid gemensamma enheter tillsammans med tjänster inom hälso- och sjukvården, förmedlas informationen inom en och samma enhet. En så låg tröskel som möjligt för att anlita tjänsterna reducerar dröjsmål. I samband med bedömningen av vårdbehovet ska man alltid komma ihåg att beakta eventuellt behov av socialtjänster. Att arbeta vid en och samma enhet främjar samarbetet mellan social- och hälsovårdsaktörerna och kunskapen om tjänster och verksamhetssätt inom den andra sektorn. Förslaget främjar skapandet av ny sektorsövergripande praxis samt det ansvar som producenter av direktvalstjänster bär för kundens tjänstehelhet. Avsikten är att en kund som behöver hjälp från samma enhet och under samma besök får information om de socialtjänster som han eller hon behöver samt hjälp och rådgivning i fråga om hur man söker sig till tjänsterna.

På basis av 3 mom. ska de personer som ansvarar för direktvalstjänsterna sköta dessa uppgifter som huvudsyssla. På grund av detta ska det vid en social- och hälsocentral finnas en läkare som ansvarar för den medicinska verksamheten och vid en mun- och tandvårdsenhet en läkare som ansvarar för den odontologiska verksamheten och deras arbetstid ska uppgå till minst 30 timmar i veckan vid centralen eller enheten. I bestämmelsen förutsätts det att de ansvariga personernas uppgift utgör deras huvudsyssla, så att de känner tillräckligt bra till producentens verksamhet och kan se till att kundens lagstadgade rättigheter tillgodoses.

40 §. Språket för direktvalstjänster. I paragrafen föreslås bestämmelser om det språk som förutsätts vid ordnandet av direktvalstjänster. Grundläggande bestämmelser om när tjänster ska ordnas på finska eller

Utkast till regeringens proposition med förslag till lag om kundens valfrihet inom social- och hälsovården, detaljmotivering, 3.11.2017

svenska eller på båda språken finns i grundlagen och språklagen. I 6 § i lagen om ordnande av social- och hälsovård finns en kompletterande bestämmelse. I den föreslagna 40 § finns det en bestämmelse som ytterligare preciserar dessa bestämmelser, enligt vilken utgångspunkten i fråga om direktvalstjänster är den språkliga fördelningen i den kommun där tjänstenheten är belägen. I tjänstenheter som upprätthålls av landskapets affärsverk är utgångspunkten dock den språkliga fördelningen i landskapet.

Enligt 1 mom. ska en privat producent av direktvalstjänster tillhandahålla tjänsterna på kommunens språk i verksamhetsställen som är belägna i en enspråkig kommun samt på finska och svenska i verksamhetsställen som är belägna i en tvåspråkig kommun. Producenten av direktvalstjänster ska på eget initiativ se till att enskilda personers språkliga rättigheter tillgodoses i praktiken. Detta gäller också sådana situationer där en privat producent av direktvalstjänster skaffar tjänster som hör till dess produktionsansvar från en annan tjänsteproducent. Också då har kunden rätt att använda finska eller svenska om den tjänstenhet som kunden valt är skyldigt att ordna tjänsterna på båda språken. Genom bestämmelsen förverkligas rätten att i enlighet med 17 § i grundlagen och språklagen få tjänster på sitt modersmål, finska eller svenska. Enligt språklagen utgör kommunerna grundenheten för den språkliga indelningen. Bestämmelser om kommunernas språkliga ställning utfärdas genom förordning av statsrådet.

Behovet av tjänster på olika språk kan dock i tvåspråkiga kommuner variera mellan bostadsområden och i synnerhet i stora städer kan det å andra sidan finnas flera tjänsteproducenter som producerar tjänster på båda nationalspråken. Det föreslås därför i 2 mom. att landskapet på ansökan kan bevilja privata producenter av direktvalstjänster i tvåspråkiga kommuner undantag från skyldigheten att producera tjänster både på finska och på svenska. En förutsättning är emellertid att kunderna inom området där tjänsteproducentens verksamhetsställe är beläget på lika villkor har tillgång till andra verksamhetsställen för producenter av direktvalstjänster så att de kan få tjänster på sitt eget språk och utnyttja sin valfrihet. Kunden bör då alltid ha möjlighet att välja tjänsteproducent också på språklig grund. Med tillgång på lika villkor avses att det på lika villkor ska finnas tillgång till tjänster både på finska och svenska, t.ex. när det gäller avstånden till tjänsterna. Dessutom ska också de som talar det andra språket ha lika möjlighet att välja mellan olika producenter. När landskapet beviljar en producent av direktvalstjänster ett undantagstillstånd ska landskapet se till att kunderna inom området där tjänsteproducentens verksamhetsställe är beläget på lika villkor har tillgång till andra verksamhetsställen för producenter av direktvalstjänster så att de kan få tjänster på sitt eget språk och utnyttja sin valfrihet. I samband med förfarandet för undantagstillstånd kan landskapet i syfte att bedöma genomförandet av tjänster på kundens språk och valfriheten begära ett utlåtande från påverkansorganet för minoritetsspråket i regionen.

Landskapet kan enligt 3 mom. också återkalla ett undantag som den beviljat en producent av direktvalstjänster. Återkallandet är möjligt om förhållandena inom det område där verksamhetsstället är beläget sedan undantaget beviljades förändras så, att kunderna inte har lika tillgång till direktvalstjänster på båda nationalspråken och så att kunden kan utnyttja sin valfrihet.

Landskapets beslut om undantag eller återkallande av undantag får överklagas genom landskapsbesvär enligt landskapslagen.

Enligt 4 mom. tillämpas på rätten att i samband med direktvalstjänster använda samiska det som föreskrivs i 6 § 1 mom. i lagen om ordnande av social- och hälsovård. Enligt 6 § 1 mom. i lagen om ordnande av social- och hälsovård har kunden rätt att använda samiska vid social- och hälsovårdstjänster som produceras på samernas hembygdsområden samt i landskapet Lappland när det gäller sådana social- och hälsovårdstjänster som endast produceras vid verksamhetsställen som är belägna utanför hembygdsområdet. I samiska språklagen föreskrivs det om rätten att bli hörd och få expeditioner på samiska. I fråga om direktvalstjänster som produceras av affärsverk iakttas det som i 6 § i lagen om ordnande av social- och hälsovård föreskrivs om språkliga rättigheter.

41 §. Språket för tjänster som tillhandahålls mot kundsedel och enligt en personlig budget. Landskapets affärsverk ska enligt 24–26 § i den föreslagna lagen använda kundsedel och enligt 27–31 § en personlig budget vid produktionen av tjänster. De som producerar tjänster som tillhandahålls mot kundsedel och enligt en personlig budget är privata företag, sammanslutningar och yrkesutövare. I paragrafen föreskrivs det om landskapets skyldighet att beakta förverkligandet av de språkliga rättigheterna i fråga om tjänster som tillhandahålls mot kundsedel och tjänster som tillhandahålls enligt en personlig budget.

Enligt 1 mom. ska landskapet så långt möjligt se till att också tjänster som tillhandahålls mot kundsedel och enligt en personlig budget finns tillgängliga inom landskapet på landskapets språk, finska eller svenska eller bägge språken, så att kundens valfrihet förverkligas i fråga om dessa tjänster. På basis av bestämmelsen ska ett tvåspråkigt landskap aktivt sträva efter att till tjänsteproducenter som producerar kundsedelstjänster och tjänster mot personlig budget få också sådana tjänsteproducenter som arbetar på landskapets minoritetsspråk.

Utkast till regeringens proposition med förslag till lag om kundens valfrihet inom social- och hälsovården, detaljmotivering, 3.11.2017

Landskapet kan dock inte förutsätta att tjänsteproducenten har förmåga att fungera på finska och svenska. Landskapet kan inte heller låta bli att godkänna en producent av kundsedelstjänster på den grunden att tjänsterna produceras endast på det ena nationalspråket.

Bestämmelser om tjänsteproducentens skyldigheter finns i 2 mom. Enligt den bestämmelsen produceras tjänsterna på finska eller svenska eller på bägge språken. Vilket språk som används i tjänsteproducentens tjänster baserar sig dock på producentens eget val. Tjänsteproducenten är inte skyldig att producera tjänster på båda nationalspråken, fastän den är verksam i ett tvåspråkigt landskap eller en tvåspråkig kommun.

För att kunden ska kunna beakta det språk på vilket tjänsten ges, ska kunden underrättas om språket innan tjänsterna tillhandahålls. Dessutom ska producenten av kundsedelstjänster i det allmänna datanätet (internet) uppge vilka språk tjänsterna tillhandahålls på. Om tjänsteproducenten meddelar att tjänsterna tillhandahålls på finska och svenska, har kunden enligt bestämmelsen rätt att välja vilket språk som används i samband med tjänsten. En tjänsteproducent som har meddelat att den tillhandahåller tjänster på båda språken är enligt bestämmelsen alltid skyldig att tillhandahålla tjänster på båda språken.

42 §. *Villkor som landskapet ställer på tjänsteproducenter.* Enligt paragrafen kan landskapet utöver de lagstadgade krav som nämns i 38—41 § ställa också andra villkor på producenter av direktvalstjänster, tjänsteproducenter samt producenter av tjänster som tillhandahålls mot kundsedel och enligt en personlig budget. Villkoren kan gälla tjänsternas kvalitet, tjänsteproduktionens resurser och tjänsternas tillgänglighet samt de villkor som ställs på servicekedjorna och samordningen av tjänsterna och andra villkor som gäller tjänsteproduktionen, med vilka man säkerställer tillräckliga social- och hälsovårdstjänster som motsvarar befolkningens behov och främjar befolkningens hälsa och välfärd samt en jämlik tillgång till tjänster i landskapet eller som annars behövs för att landskapets organiseringsansvar ska bli uppfyllt.

Kraven avseende tjänsternas kvalitet och tillgänglighet kan gälla bl.a. användning av kvalitetsindikatorer och tillgodoseende av en miniminivå definierad enligt dessa, dimensioneringen av servicepersonalen och mottagningstiderna. Enligt 23 § i lagen om ordnande av social- och hälsovård ska tjänstehelheter och servicekedjor som landskapet fastställt iaktas vid genomförandet av tjänsterna. På motsvarande sätt ska tjänsteproducenterna samarbeta med varandra på det sätt som den kundorienterade integrationen förutsätter och komma överens om hur denna praxis ska genomföras. I de villkor som landskapet ställer kan villkoren gällande servicekedjor och tjänstehelheter precisera tjänsteproducentens skyldighet enligt 23 § i lagen om ordnande av social- och hälsovård. Villkoren kan precisera på vilket sätt en producent ska producera sina tjänster som en del av tjänstehelheten i de servicekedjor och tjänstehelheter som landskapet fastställt för sin kund- eller befolkningsgrupp. Villkoren för samordning av tjänsterna kan ha närmare samband med de sätt på vilka samarbetet och samordningen av tjänsterna genomförs i de fastställda servicekedjorna och tjänstehelheterna. I villkoren för samordningen kan även fastställas kriterier för samordning av tjänster enligt enskilda kunders serviceplan. Om producenternas skyldighet att följa landskapets tjänstehelheter och servicekedjor samt att genomföra tjänsterna enligt kundens serviceplan föreskrivs i 23 § lagen om ordnande av social- och hälsovård. Varje landskap kan definiera kraven utifrån de behov som dikteras av befolkningen, förhållandena och näringsstrukturen.

Andra villkor som anknyter till tjänsteproduktionen kan gälla t.ex. övervakning och styrning av produktionen samt informationsproduktion i anknytning till tjänsterna. Med dessa villkor kan landskapet för sin del säkerställa sina möjligheter att följa och styra sina tjänsteproducenters verksamhet och den vägen säkerställa att verksamheten som helhet är ändamålsenlig.

Enligt 2 mom. ska tjänsteproducenterna när de producerar tjänster enligt lagen uppfylla de villkor som landskapet ställt. Kraven ska utformas så att de från tjänsteproducenternas synpunkt är enhetliga för alla som producerar tjänster av samma slag. De krav som ställs på företagen, andra sammanslutningar och yrkesutövare ska alltså vara lika i fråga om likadana tjänster. Syftet med bestämmelsen är att säkerställa en icke-diskriminerande behandling av producenterna. Utöver icke-diskriminering och likabehandling ska landskapet vid fastställandet av villkoren även beakta proportionalitetsprincipen så, att också mindre företag och sammanslutningar kan tillhandahålla tjänster.

Enligt 3 mom. kan landskapet fatta beslut om att begränsa ett villkor enligt 1 mom. som har uppställts för producenter av direktvalstjänster till att gälla endast social- och hälsocentraler eller mun- och tandvårdsenheter som är verksamma i ett visst område av landskapet eller tjänster som landskapet bestämt. Landskapet kan förutsätta att producenter av direktvalstjänster i ett visst område av landskapet särskilt beaktar exempelvis invandrares behov vid tillhandahållande av tjänster, om kunderna i området har sådana behov.

Utkast till regeringens proposition med förslag till lag om kundens valfrihet inom social- och hälsovården, detaljmotivering, 3.11.2017

43 §. Förvaltningsbeslut om villkor som ställs på tjänsteproducenter. Enligt 1 mom. ska landskapet fatta ett förvaltningsbeslut om de villkor som uppställs för producenter av direktvalstjänster samt för producenter av tjänster som tillhandahålls mot kundsedlar eller enligt en personlig budget. Förvaltningsbeslutet ska fattas om de villkor som uppställs för tjänsteproducenter. När de villkor som landskapet fastsällt stärks med ett förvaltningsbeslut, möjliggör detta samtidigt en effektiv kontroll av villkorens laglighet. Landskapets förvaltningsbeslut kan överklagas hos förvaltningsdomstolen, vilket innebär att frågan om beslutets laglighet avgörs av domstolen. Landskapet kan ändra förvaltningsbeslutet och villkoren. En ändring förutsätter dock motiverade grunder. Därför konstateras det i 1 mom. att ändringen ska behövas till följd av en ändring i lagstiftningen eller för att landskapets organiseringsansvar ska bli uppfyllt eller den servicestrategi som avses i 14 § i lagen om ordnande av social- och hälsovård ska bli genomförd.

För att säkerställa beslutets öppenhet och offentlighet förutsätts det därtill i 2 mom. att kraven publiceras i det allmänna datanätet.

44 §. Principerna för behandlingen av tjänsteproducenter. I paragrafen föreslås det bestämmelser om principerna för behandling av tjänsteproducenterna. Landskapet ska behandla alla tjänsteproducenter på ett likvärdigt och icke-diskriminerande sätt. Bestämmelsen gäller såväl situationer där landskapet godkänner producenter av direktvalstjänster, dvs. social- och hälsocentraler samt mun- och tandvårdsenheter, som tjänsteproduktionen som efterföljer godkännandet. Likaså när det gäller annan verksamhet, exempelvis kundsedelstjänster och tillämpning av personlig budget, måste man säkerställa att producenterna behandlas på ett likvärdigt och icke-diskriminerande sätt.

Landskapet måste i sin verksamhet också iakttä öppenhet och proportionalitetsprincipen. Offentlig information ska vara lättillgänglig för alla. Proportionalitetsprincipen förutsätter att en myndighets verksamhet i alla avseenden är ändamålsenlig, behövlig och rätt dimensionerad. Landskapet får inte på producenterna ställa krav som inte behövs för tjänsteproduktionen. Kraven får inte heller vara överdimensionerade i förhållande till syftet med verksamheten och de krav som lagstiftningen ställer.

45 §. Anmälan som producent av direktvalstjänster och kundsedelstjänster. I paragrafen föreslås bestämmelser om hur en tjänsteproducent ska anmäla sig som producent av direktvalstjänster och kundsedelstjänster. Utgångspunkten är att en tjänsteproducent som uppfyller kraven enligt 38—41 § och villkoren enligt 42 § kan anmäla sig som producent av direktvalstjänster eller kundsedelstjänster. Tjänsteproducenten kan göra en anmälan som avser en eller flera tjänsteenheter på samma gång. Anmälan ska riktas till landskapet. En central förutsättning är enligt 38 § att tjänsteproducenten är införd i tillståndsmyndighetens producentregister. Dessutom ska producenten vara registrerad användare av Kanta-tjänsterna. Landskapet ska på basis av anmälan godkänna en producent och dess tjänsteenheter som producent av direktvalstjänster eller producent av kundsedelstjänster, om producenten dessutom uppfyller de övriga krav som lagstiftningen eventuellt ställer. Av lagstiftningen följer bland annat kravet på omfattningen av direktvalstjänsterna (tjänstesortimentet). Landskapet kan besluta om konsultationer hos yrkesutbildade personer inom social- och hälsovården och om öppna mottagningstjänster med anknytning till direktvalstjänster enligt 18 § 2 och 4 mom. samt om ytterligare krav i fråga om tjänsternas kvalitet och tillgänglighet i enlighet med 42 §. Dessa av landskapet definierade krav ska i enlighet med 44 § vara lika för alla producenter av likadana tjänster.

Enligt 1 mom. ska anmälan innehålla tjänsteproducentens namn, personbeteckning eller företags- och organisationsnummer samt kontaktuppgifter och en förbindelse att iakttä de krav som enligt denna lag, lagen om ordnande av social- och hälsovård och annan lagstiftning gäller tjänsteproduktion samt de krav på tjänsterna som landskapet bestämt. Utgångspunkten för anmälningsförfarandet är att i anmälan ska ingå endast sådana behövliga uppgifter som är nödvändiga för godkännandet. Sålunda behöver i anmälan inte ingå de uppgifter som ligger till grund för registreringen av producentens verksamhet i det register som avses i 10 § i lagen om tjänsteproducenter. Till denna del räcker det med en utredning om att producenten är införd i registret.

Eftersom den som anmäler sig som tjänsteproducent också kan bedriva verksamhet som inte kan betraktas som direktvalstjänster eller kundsedelstjänster måste i anmälan också ingå vissa andra uppgifter. Bestämmelser om dessa finns i 2 mom. Uppgifter behöver lämnas endast till den del som de avviker från uppgifterna i producentregistret. Enligt 1 punkten ska av anmälan framgå tjänsteenhetens namn och kontaktuppgifter. Dessa uppgifter gäller samtliga direktvalstjänster eller kundsedelstjänster i sådana fall då en tjänseenhet har flera verksamhetsställen.

Enligt 2 punkten ska av anmälan framgå placeringen av och kontaktuppgifter till de tjänsteenheter som tillhandahåller direktvalstjänster (social- och hälsocentraler samt mun- och tandvårdsenheter) eller till de som tillhandahåller kundsedelstjänster. Om valfrihetstjänster produceras för att tillhandahållas utanför ett fast

Utkast till regeringens proposition med förslag till lag om kundens valfrihet inom social- och hälsovården, detaljmotivering, 3.11.2017

verksamhetsställe ska det av anmälan också framgå det geografiska område där tjänsterna är tillgängliga. Till den del som tjänster kan tillhandahållas via internet måste detta framgå av anmälan.

Enligt 3 punkten ska av anmälan framgå vilka tjänster som tjänsteenheten producerar. De verksamhetsställen som är underställda tjänsteenheten tillhörande en producent av direktvalstjänster kan producera enbart mun- och tandvårdstjänster (mun- och tandvårdsenheter), enbart social- och hälsovårdstjänster (social- och hälsocentraler) eller båda typerna av tjänster. Denna uppgift behövs för kunderna då de väljer tjänsteenhet och verksamhetsställe samt för landskapen då de förmedlar uppgifterna om kundernas val till producenterna.

Enligt 4 punkten ska av anmälan framgå en bedömning av vilken del av tjänsterna som enheten producerar själv som egen verksamhet och vilken del som anskaffas från andra tjänsteproducenter. Om en tjänsteenhet eller dess verksamhetsställe anskaffar en del av tjänsterna, enligt avtal eller på något annat sätt, från andra tjänsteproducenter ska av anmälan framgå vilka dessa tjänster är och hur stor andel de utgör av helheten. I anmälan ska ingå en bedömning av vilka tjänster som tjänsteproducenten skaffar enligt avtal samt dessa tjänsters andel av samtliga tjänster.

Enligt 5 punkten ska tjänsteproducenten anmäla de övriga tjänsteproducenter, av vilka tjänsteproducenten vid behov skaffar tjänsterna. På basis av denna information kan landskapet bedöma huruvida tjänsteproducentens verksamhet uppfyller förutsättningarna för att producera tjänsterna.

Enligt 6 punkten ska landskapet underrättas om den i tjänsteverksamheten deltagande personalens antal och utbildning. Om en tjänsteenhet har flera verksamhetsställen ska uppgifter lämnas separat för varje verksamhetsställe. Uppgifterna om personalen behövs för att landskapet ska kunna bedöma om de lagstadgade eller av landskapet ställda kraven på produktionen uppfylls. Utifrån informationen kan det säkerställas att producenten har tillräckligt med yrkeskunnig personal för alla de tjänster som hör till direktvalstjänsterna eller kundsedelstjänsterna. Antalet personal som deltar i verksamheten ska uppges också till den del som tjänsterna enligt avtal skaffas från en annan tjänsteproducent. Om en del av tjänsterna tillhandahålls mot kundsedel behöver uppgifter inte lämnas om den personal som deltar i tjänsteverksamheten. Motiveringen till detta är att en kund som använder en kundsedel kan välja vilken tjänsteproducent som helst som ett visst landskap har godkänt. Därför kan en social- och hälsocentral eller mun- och tandvårdsenhet inte på förhand veta något om de producenters personal som tillhandahåller tjänster mot kundsedel.

Dessutom ska av anmälan enligt 7 punkten framgå kontaktpersonens namn och kontaktuppgifter.

Enligt 3 mom. ska anmälan ges in till landskapet elektroniskt via den informationshanteringstjänst som avses i 77 § 1 mom. i lagen.

Enligt 4 mom. får närmare bestämmelser om de uppgifter som ska anges i anmälan vid behov utfärdas genom förordning av social- och hälsovårdsministeriet. Sådana närmare uppgifter kan vara till exempel uppgifter om utbildningen av den personal som deltar i tjänsteverksamheten. Därtill kan förordningen innehålla närmare bestämmelser om de datatekniska krav som ställs på en elektronisk anmälan. Genom de kraven är det möjligt att säkerställa den datatekniska kompatibiliteten mellan anmälaren och mottagaren.

46 §. Godkännande av producenter av direktvalstjänster och kundsedelstjänster. I paragrafen föreslås bestämmelser om godkännande som producent av direktvalstjänster och kundsedelstjänster. Enligt 1 mom. godkänner landskapet en producent av direktvalstjänster och en producent av kundsedelstjänster på basis av anmälningar som gjorts enligt 45 §. Landskapet godkänner samtidigt att producenten av direktvalstjänster eller kundsedelstjänster skaffar från de tjänsteproducenter som producenten meddelat. Varje landskap godkänner social- och hälsocentralerna och mun- och tandvårdsenheterna inom sitt område. Således ska en producent av direktvalstjänster som har flera verksamhetsställen (social- och hälsocentraler eller mun- och tandvårdsenheter) i flera landskap anmäla varje social- och hälsocentral eller mun- och tandvårdsenhet till det landskap där verksamhetsstället är beläget. Landskapet kan vägra godkänna en producent som producent av direktvalstjänster eller kundsedelstjänster endast om producenten inte uppfyller de i lagen angivna eller av landskapet fastställda kraven. I 42 § finns det bestämmelser om landskapets möjligheter att definiera de krav som ställs på tjänsteproducenter. En ansökan kan avslås också på grund av att den varit bristfällig och att anmälaren inte inom utsatt tid har kompletterat anmälan. Landskapet ska alltid ge en rimlig tid för komplettering av en bristfällig anmälan. Landskapets beslut är ett överklagbart förvaltningsbeslut. I 47 § föreskrivs det om återkallande av ett godkännande.

Enligt 2 mom. kan landskapet före beslutet om godkännande inspektera tjänsteproducentens och dess tjänsteenheters verksamhet och lokaler. Inspektioner får dock inte omfatta utrymmen som används för boende av permanent natur. Den i grundlagen skyddade hemfriden omfattar inte affärslokaler eller

Utkast till regeringens proposition med förslag till lag om kundens valfrihet inom social- och hälsovården, detaljmotivering, 3.11.2017

motsvarande företagslokaler. Grundlagsutskottet har ansett att sådan lagstiftning som gäller myndigheters inspektionsbefogenheter ska vara tillräckligt exakt och ge fullgoda garantier mot missbruk. I lagstiftningen ska det finnas fullgoda garantier för rättvisa förfaranden och rättssäkerhetsgarantier för detta. Inspektionerna får inte ingripa godtyckligt eller orimligt mycket i juridiska personers privata verksamhet (GrUU 5/2010 rd s. 2 och 3).

För ett godkännande förutsätts i praktiken vissa myndighetsuppgifter som inte framgår av anmälan enligt 45 §. Enligt 3 mom. ska landskapet inhämta sådana uppgifter på tjänstens vägnar. Landskapet har enligt bestämmelsen rätt att få sådana uppgifter som är nödvändiga för att bedöma huruvida förutsättningarna för att godkänna en producent är uppfyllda och som gäller producentens ekonomi och verksamhet samt i denna lag avsedda ekonomiska och funktionella förutsättningar att producera direktvalstjänster. Landskapet har rätt att få uppgifterna avgiftsfritt och trots sekretessbestämmelserna. Det kan vara fråga om uppgifter som finns till exempel i producentregistret och handelsregistret. Andra myndigheter kan överlämna uppgifterna till landskapet genom teknisk anslutning.

I 4 mom. föreskrivs det om den tidsfrist inom vilken landskapet ska fatta beslut om godkännande av en producent. Tidsfristen är fyra veckor från det att anmälan inkommit till landskapet. Om anmälan är bristfällig räknas tidsfristen från det att landskapet har fått alla de uppgifter som förutsätts i 45 §.

Landskapets beslut om godkännande av en tjänsteproducent får överklagas genom besvär i enlighet med förvaltningsprocesslagen.

47 §. Återkallande av godkännande. I paragrafen föreskrivs det om de grunder på vilka landskapet ska återkalla ett godkännande som producent av direktvalstjänster eller dess tjänsteenhet eller som producent av kundsedelstjänster. Godkännandet kan återkallas av varje landskap, i vilket det finns en social- och hälsocentral och mun- och tandvårdsenhet, och som också har fattat beslut om godkännande. I 1 mom. föreskrivs det att om en privat producent av direktvalstjänster, dess tjänsteenhet eller tjänsteproducentens underleverantör enligt 53 § eller en producent av kundsedelstjänster eller dess underleverantör inte längre uppfyller de verksamhetsförutsättningar som föreskrivs i 38–42 § eller om tjänsterna har andra kvalitativa brister som äventyrar klient- eller patientsäkerheten, ska landskapet för tjänsteproducenten sätta ut en tillräcklig tidsfrist enligt 80 § för avhjälpande av bristerna. Om producenten inte har åtgärdat bristerna, överträdelsena eller försummelseerna inom utsatt tid, ska landskapet återkalla sitt godkännande. Om tjänsteproducenten har flera tjänsteenheter kan den eventuella bristen gälla endast en tjänsteenhet eller tjänsteproducentens hela verksamhet. Därför kan ett återkallande av godkännande i stället för tjänsteproducentens hela verksamhet gälla även en enskild tjänsteenhet. När tidsfristen för att åtgärda en brist bestäms ska det beaktas hur allvarlig brist det är fråga om. Grundlagsutskottet har ansett att förvaltningsuppgifter som i princip hör till myndigheter omfattas inte av näringsfriheten som tryggas i 18 § 1 mom. i grundlagen (GrUU 40/2002 rd). Utskottet har emellertid ansett att det med tanke på proportionaliteten hos bestämmelserna om rättigheterna och skyldigheterna som gäller enskilda aktörer som inte hör till myndighetsorganisationen är nödvändigt att möjligheten att återkalla godkännande binds vid allvarliga eller väsentliga förseelser eller försummelser eller vid att de anmärkningar och varningar som eventuellt gets en enskild aktör inte har lett till korrigerande av påtalade brister i verksamheten (GrUU 20/2006 rd).

Landskapet ska återkalla sitt godkännande också om producenten inte längre finns i registret över tjänsteproducenter, om tillsynsmyndigheten har förbjudit producentens verksamhet, om producenten har gått i konkurs eller om klient- eller patientsäkerheten är utsatt för omedelbar allvarlig fara. I alla dessa situationer har producenten i praktiken inte längre några verksamhetsförutsättningar. I en situation där producenten gått i konkurs finns emellertid den möjligheten att konkursboet fortsätter med verksamheten. I en sådan situation ska landskapet bedöma förutsättningarna för fortsatt verksamhet till dess att kunderna till exempel har övergått till kunder hos en annan producent av direktvalstjänster.

Enligt 2 mom. återkallas godkännandet av en tjänsteproducent också på grundval av anmälan från producenten eller om producenten slutar producera direktvalstjänster eller kundsedelstjänster. Produktionen av direktvalstjänster kan i praktiken avslutas tidigast efter den uppsägningstid som anges i 52 §. Uppsägningstiden är sex månader.

Landskapets beslut om godkännande av en tjänsteproducent får överklagas genom besvär i enlighet med förvaltningsprocesslagen.

48 §. Avtal med producenter av direktvalstjänster. I paragrafen föreslås bestämmelser om avtal mellan landskapet och producenter av direktvalstjänster. Ett avtal ska ingås innan tjänsteproduktionen inleds och det ska gälla den producentspecifika tillämpningen av det förvaltningsbeslut som avses i 43 § och det

Utkast till regeringens proposition med förslag till lag om kundens valfrihet inom social- och hälsovården, detaljmotivering, 3.11.2017

godkännande som avses i 46 §. En förutsättning för inledande av produktionsverksamhet är utöver landskapets godkännande dessutom ett avtal om vissa praktiska arrangemang i anslutning till verksamheten, som definieras i avtalet. Avtalsförfarandet kan inte gälla sådant som ska tas upp i landskapets förvaltningsbeslut enligt 43 §. Avtal kan inte heller ingås om sådana omständigheter som skulle begränsa kundernas rättigheter eller som inte över huvud taget omfattas av avtalsfriheten.

Saker som det avtalas om kan vara bl.a. den tidpunkt när en social- och hälsocentral eller en mun- och tandvårdsenhet inleder sin verksamhet. Inledningstidpunkten måste vara känd bl.a. när kunderna väljer tjänsteproducent. Också med tanke på anslutningen till de riksomfattande informationssystemtjänsterna behöver man veta när uppgifterna om tjänsteverksamheten ska stå till producentens förfogande. När man avtalar om tidpunkten för inledande av tjänsteproduktion har producentens vilja och möjligheter att inleda verksamheten en avgörande betydelse. Efter att landskapet har godkänt en producent av direktvalstjänster kan det inte ensidigt bestämma tidpunkten då tjänsteproduktionen ska inledas.

Ett annat exempel på saker det avtalas om är hur tjänsteproducenten säkerställer tjänsteproduktionen i störningssituationer och under undantagsförhållanden. Enligt 19 § 3 mom. i grundlagen ska det allmänna tillförsäkra var och en tillräckliga socialtjänster samt hälso- och sjukvårdstjänster. Eftersom tjänsterna på basnivå, i synnerhet hälsovårdstjänster, kommer att överföras på privaträttsliga bolags, sammanslutningars och yrkesutövarers produktionsansvar, kan tillräckliga social- och hälsovårdstjänster i störningssituationer och under undantagsförhållanden tryggas endast på så sätt att samma aktörer sköter dessa tjänster i alla situationer.

Under normala förhållanden är störningssituationer liktydiga med oväntade eller plötsliga händelser eller situationer som kan få konsekvenser för samhällsfunktionerna eller för befolkningens säkerhet. Sådana störningssituationer är bland annat stormar, elavbrott, olyckshändelser och översvämningar. Det är fråga om situationer som kan kräva särskilda åtgärder också från statsledningens och myndigheternas sida. Undantagsförhållandena är sådana situationer som nämns i beredskapslagen (1552/2011) och lagen om försvarstillstånd. Undantagsförhållanden utlyses av statsrådet, under förutsättning att myndigheterna inte kan få kontroll över situationen med ordinära befogenheter eller resurser. Orsaken kan vara till exempel krig eller hot om krig, en storolycka eller en allvarlig störning av samhällsekonomin. I 2 § i beredskapslagen finns noggranna definitioner av undantagstillstånd.

Social- och hälsocentralerna samt mun- och tandvårdsenheterna ska kunna svara för kontinuiteten i den lagstadgade tjänsteverksamheten också i störningssituationer och under undantagsförhållanden. För att detta i praktiken ska vara möjligt ska en tjänsteproducent planera verksamheten med tanke på alla situationer. Om det för att verksamheten ska kunna säkerställas i störningssituationer och under undantagsförhållanden förutsätts avtal med andra producenter, måste producenten lägga fram en utredning om sådana avtal.

Ett avtal mellan landskapet och tjänsteproducenten är i regel ett förvaltningsavtal. Därför behandlas enligt 2 mom. avtalstvister behandlas som förvaltningstvistemål på det sätt som föreskrivs i förvaltningsprocesslagen.

49 §. *En tjänsteproducents meddelande om iakttagande av produktionsvillkoren.* I paragrafen föreslås det bestämmelser om att en producent av kundsedeltjänster och en producent av tjänster som tillhandahålls enligt en personlig budget ska förbinda sig till att iaktta produktionsvillkoren. Landskapet upprättar inte något avtal om produktion av tjänster på förhand med dessa producenter. Avtalsförhållandet mellan landskapet och tjänsteproducenten uppstår om tjänsteproducenten förbinder sig att iaktta produktionsvillkoren efter att ha tagit emot en kund. Då en tjänsteproducent tar emot en kund som fått en kundsedel ska producenten av kundsedeltjänsten enligt 1 mom. meddela att den förbinder sig till att iaktta produktionsvillkoren och att i enlighet med kundplanen producera tjänsten mot fastställd ersättning för det landskaps affärsverk som har beviljat kundsedeln. Det kan vara landskapets affärsverk som beviljat kunden kundsedeln för tjänster som faller under dess produktionsansvar, i den utsträckning som det föreskrivs om kundsedlar i 5 kap.

På motsvarande sätt föreskrivs det i 2 mom. att en tjänsteproducent som tar emot en kund som beviljats en personlig budget ska meddela landskapets affärsverk som beviljat den personliga budgeten att den förbinder sig att iaktta villkoren för tjänsteproduktionen och att tillhandahålla tjänsten i enlighet med kundplanen.

50 §. *Förteckning över tjänsteproducenter.* Enligt paragrafen är landskapet skyldigt att föra en förteckning över producenterna av direktvalstjänster och kundsedeltjänster. Kunderna kan ur förteckningen för sitt val av tjänsteproducent hämta uppgifter om alternativa tjänsteproducenter. Förteckningen över producenter av direktvalstjänster och producenter av kundsedeltjänster ska finnas tillgänglig i det allmänna datanätet. Förteckningen över producenter av direktvalstjänster och kundsedeltjänster är i praktiken riksomfattande och landskapen ska hålla den uppdaterad i fråga om alla godkända producenter. Förutom att förteckningen

Utkast till regeringens proposition med förslag till lag om kundens valfrihet inom social- och hälsovården, detaljmotivering, 3.11.2017

läggs ut på det allmänna datanätet ska landskapet på begäran av kunderna också muntligt eller skriftligt lämna ut uppgifter om de tjänsteproducenter som finns i förteckningen. På detta sätt säkerställs det att alla kunder, också de som inte har tillgång till dator och internet, har möjlighet att få den information som de behöver för sitt val av tjänsteproducent.

Av förteckningen ska framgå de viktigaste uppgifterna för kundernas producentval. Dessa är bland annat namnen på tjänsteenheter och deras verksamhetsställen samt vilka tjänster de tillhandahåller, verksamhetsställets adresser och kontaktuppgifter, tjänsteenheters och verksamhetsställets ansvariga personer inklusive kontaktuppgifter samt uppgifter om tjänsternas tillgänglighet.

51 §. *Avtal om direktvalstjänster samt ändring av avtalet.* Enligt 1 mom. ska en privat producent av direktvalstjänster ingå ett i 48 § avsett avtal med ett landskap om de social- och hälsocentraler eller de mun- och tandvårdsenheter som finns i landskapet innan centralerna och enheterna inleder sin verksamhet.

Om en tjänsteproducent har flera verksamhetsställen i ett landskap kan ett gemensamt avtal ingås i fråga om dem. Om det i en sådan situation finns skillnader mellan verksamhetsställena kan man i dessa fall antingen ingå separata avtal eller i ett landskapsavtal konstatera vilka skillnaderna mellan verksamhetsställena är. Skillnaderna mellan verksamhetsställen kan bero till exempel på deras geografiska läge.

Enligt 18 § 2 och 4 mom. kan det finnas skillnader mellan landskapen i fråga om direktvalstjänsterna, eftersom ett landskap kan besluta vilka konsultationer hos yrkesutbildade personer inom social- och hälsovården och öppna mottagningstjänster som hör till direktvalstjänsterna. Enligt 1 mom. är en privat producent av direktvalstjänster inte skyldig att producera andra tjänster i sin tjänsteenhet än de tjänster om vilka har avtalats med det landskap där tjänsteenheten finns. Om det till ett verksamhetsställe kommer som kund en sådan person vars hemlandskap enligt hemkommunen på basis av 18 § 2 och 4 mom. har beslutat om ett annorlunda tjänsteutbud än vad som finns i det landskap där verksamhetsstället är beläget, är producenten inte skyldig att producera dessa annorlunda tjänster för kunden vid verksamhetsstället i fråga. Landskapet där kunden har sin hemkommun kan emellertid med tjänsteproducenten i ett enskilt fall avtala om att producera dessa tjänster.

Kunden kan välja ett verksamhetsställe för en producent av direktvalstjänster också inom ett annat landskaps område. Om den tjänsteproducent som kunden valt har en tjänsteenhet också i ett landskap som är ansvarigt för produktion av tjänster för kunden och detta landskap sålunda har ett avtal med tjänsteproducenten i fråga, ska enligt 2 mom. det avtal som det ansvariga landskapet har ingått med tjänsteproducenten iaktas. Om däremot den tjänsteproducent som kunden valt inte har något verksamhetsställe på det ansvariga landskapets område och inte heller har något avtal med landskapet i fråga, ska det avtal iaktas som tjänsteproducenten har ingått med det landskap där den social- och hälsocentral eller mun- och tandvårdsenhet som kunden har valt är belägen.

Enligt 3 mom. kan landskapet genom sitt beslut ensidigt ändra ett i 48 § avsett avtal samt beloppet av och grunderna för ersättningar som landskapet betalar för direktvalstjänster till den del som inte något annat föreskrivs i lag eller i en förordning eller ett beslut av statsrådet som utfärdats med stöd av lag. Landskapet bör, för att kunna styra marknaden och säkerställa tjänsterna för kunderna, ha möjlighet att ändra de krav på tjänsteproducenter eller andra avtalsvillkor samt ersättningar som landskapet tidigare fastställt. I fråga om ändringarna är det skäl att se till att också tjänsteproducenternas ställning tas i beaktande. I samband med ändringarna ska tjänsteproducenterna ges en verklig möjlighet att vägra godkänna en ändring och att därmed inte längre höra till den grupp av producenter som tillhandahåller direktvalstjänster. Detta förutsätter att en skäligt lång tidsfrist ställs så, att ändringen träder i kraft först efter tidsfristen. De ändringar som landskapet bestämt träder i kraft efter en övergångsperiod som landskapet meddelar, dock tidigast 30 dagar från det att tjänsteproducenten anses ha fått del av ändringen. Landskapet ska då det fastställer övergångsperioden beakta ändringens karaktär samt konsekvenserna för tjänsteproducenterna och kunderna. Detta möjliggör smidigare ändringar med hänsyn till konsekvenserna av respektive ändring och dess betydelse.

Särskilt ska ändringarnas eventuella konsekvenser för ställningen för de kunder som redan har valt en tjänsteproducent för den tjänst som berörs av ändringen beaktas. I samband med planeringen och förverkligandet av ändringar bör uppmärksamhet fästas vid en jämlik tillgång till tjänster samt vid hur marknaden fungerar efter ändringarna. Landskapet bör vidta proaktiva åtgärder för att ändringarna inte ska störa marknaden naturliga utveckling. De allmänna förutsättningar som ställs på ersättningsystemet bör beaktas när ändringen genomförs.

Det kan vara nödvändigt att ändra ersättningarna till exempel när tjänsternas täckningsgrad höjs eller sänks, när det sker större förändringar i tjänsternas kostnadsutveckling eller om den finansiering som står till

Utkast till regeringens proposition med förslag till lag om kundens valfrihet inom social- och hälsovården, detaljmotivering, 3.11.2017

landskapets förfogande ändras. Initiativ till justering av ersättningsnivåerna kan komma också från tjänsteproducenterna.

Avtal om direktvalstjänster kommer sannolikt i flera fall att gälla tills vidare. Utgångspunkten är den att grunderna för avtal om direktvalstjänster ska vara desamma för alla tjänsteproducenter. Det kan bli nödvändigt för landskapet att ändra ett ingånget avtal, och med tiden kan sådana situationer uppkomma som man inte kunnat beakta när avtalet ingicks eller förhållandena kan ändras till andra än de var när avtalet ingicks. Om ett avtal inte med tanke på sådana förändringar redan har en viss inneboende mekanism uppkommer sannolikt ett behov att ändra avtalet. Landskapet kan i praktiken inte separat omförhandla villkoren med olika tjänsteproducenter, utan ändringen måste gälla samtliga tjänsteproducenter på ett jämlikt sätt. Landskapet ska dock i enlighet med god avtalssed höra tjänsteproducenterna innan ändringsmekanismen utnyttjas. Ändringens kostnadseffekt ska också enligt den mekanism som avses i 3 och 4 mom. beaktas på det sätt som landskapet anser vara behövligt.

Tjänsteproducenten ska med stöd av 3 mom. senast inom 30 dagar från det att den anses ha fått del av en ändring som gjorts av landskapet skriftligen meddela landskapet att den inte godkänner ändringen. Tjänsteproducenten säger då samtidigt upp sitt eget avtal med iakttagande av uppsägningstiden på sex månader. Under uppsägningstiden ska de villkor iakttagas som gällde före ändringen. Ikraftträdandetiden för ändringarna är inte nödvändigtvis densamma som den tid inom vilken tjänsteproducenten ska meddela att den inte godkänner ändringarna. Landskapet ska bestämma en skälig tid för ikraftträdande inom vilken tjänsteproducenterna kan antas anpassa sig till ändringen i fråga. Utgångspunkten är den att landskapet ska meddela om ändringarna i ett så tidigt skede som möjligt och handla konsekvent i samband med sina ändringar. Övergångsperioden bör vara skälig.

52 §. Uppsägning och hävning av avtal. I paragrafen föreslås det bestämmelser om förutsättningarna för att en tjänsteproducent och ett landskap kan säga upp eller häva ett avtal om produktion av direktvalstjänster.

Enligt 1 mom. har en tjänsteproducent rätt att säga upp ett avtal som gäller tills vidare. Uppsägningen kan gälla avtalet som helhet eller producentens enskilda tjänsteenheter enligt avtalet. Uppsägningstiden är sex månader. I lagen föreskrivs inte om de grunder på vilka en producent kan säga upp ett avtal och upphöra med produktionen. Producenten kan således säga upp ett avtal på valfri grund.

Landskapet kan ensidigt ändra ett avtal på de grunder som anges i 51 §. Om tjänsteproducenten säger upp avtalet på grund av ändringar som gjorts i enlighet med 51 §, iakttagas mellan landskapet och tjänsteproducenten som uppsägningstid de villkor som gällde före ändringen. Med bestämmelsen säkerställer man att producenten inte blir tvungen att producera tjänster enligt sådana avtal som den inte uttryckligen har förbundit sig till. Om tjänsteproducenten inte inom 30 dagar från det att tjänsteproducenten anses ha fått del av ändringen skriftligen har underrättat landskapet om uppsägningen av avtalet, anses tjänsteproducenten ha godkänt ändringarna. Då träder villkoren i enlighet med 51 § i kraft på det sätt som anges i det ändrade avtalet.

Enligt 3 mom. kan producenten häva avtalet om landskapet väsentligt har brutit mot avtalsvillkoren. Ett väsentligt avtalsbrott kan t.ex. vara att ersättningar enligt 10 kap. upprepade gånger varit försenade. Tjänsteproducenten ska före avtalet hävs bereda landskapet en skälig tid för att åtgärda bristerna och avtalsbrotten. Avtalet kan hävas omedelbart efter det att tidsfristen gått ut.

I 4 mom. föreskrivs det om de grunder på vilka landskapet efter att ha hört tjänsteproducenten ska säga upp ett avtal som har ingåtts med en producent av direktvalstjänster, helt eller för en enskild tjänstenhet. Landskapet ska säga upp ett avtal om tjänsteproducenten upprepade gånger har åsidosatt sina lagstadgade förpliktelser eller villkoren i ett beslut enligt 43 § eller i ett avtal enligt 48 §. Landskapet ska dock ge producenten möjlighet att avhjälpa bristerna. Landskapet ska därför först uppmana producenten att inom en i 80 § avsedd tillräcklig tidsfrist avhjälpa bristerna. Avtalet kan sägas upp först i det fall att producenten inte har avhjälpt de konstaterade bristerna inom den tidsfrist som landskapet ställt. Uppsägningstiden är då tre månader från det att tjänsteproducenten underrättats om uppsägningen. Avtalet får inte sägas upp före den tidsfrist som satts ut för avhjälpan av bristerna har gått ut.

I 5 mom. föreskrivs det om landskapets skyldighet att häva ett avtal som ingåtts med en producent helt eller för en enskild tjänstenhet. Ett avtal kan hävas endast på de grunder som nämns i lagrummet. Avtalet ska hävas om tjänsteproducenten väsentligt har brutit mot ett avtal enligt 43 §, avtalsvillkoren eller sina lagstadgade skyldigheter i övrigt eller gått i konkurs och tjänsteproducenten inte har åtgärdat sina förfaranden inom en skälig tidsfrist som bestämts av landskapet. Därtill, om en producent av direktvalstjänster inte längre finns i producentregistret eller om tillsynsmyndigheten har förbjudit producentens verksamhet, innebär detta automatiskt att producenten inte längre kan uppfylla sina

Utkast till regeringens proposition med förslag till lag om kundens valfrihet inom social- och hälsovården, detaljmotivering, 3.11.2017

skyldigheter och att hävningen således träder i kraft omedelbart. I en situation där producenten har gått i konkurs kan konkursboet eventuellt under en tid fortsätta med verksamheten. Verksamheten kan då fortsättas enligt avtal mellan landskapet och konkursboet.

Utöver de grunder som anges ovan kan landskapet häva ett avtal om det konstaterar att klient- eller patientsäkerheten är allvarligt hotad på grund av producentens verksamhet. I sådana situationer ingriper i allmänhet också tillsynsmyndigheten i verksamheten. Det oaktat kan klient- och patientsäkerheten förutsätta snabba beslut också från landskapets sida.

Då ett avtal sagts upp eller hävts kan ett nytt avtal ingås med producenten efter att de konstaterade bristerna har avhjälpats.

Enligt 4–6 mom. ska landskapet se till att kunderna, trots att ett avtal har sagts upp eller hävts, utan avbrott får de tjänster som de behöver. Särskilt i uppsägningssituationer är utgångspunkten den att kunderna själva väljer och anmäler sig som kunder hos en ny social- och hälsocentral samt mun- och tandvårdsenhet. Om detta emellertid inte är möjligt, till exempel av den anledningen att ortens enda tjänsteproducent upphör med sin verksamhet, ska landskapet vidta behövliga åtgärder för att under uppsägningstiden få en ny tjänsteproducent till orten. En hävning kan emellertid komma så plötsligt att landskapet för kunder som behöver fortlöpande vård och annan service åtminstone tillfälligt måste ordna brådskande tjänster, i stället för att vänta att kunderna själva väljer en ny tjänsteproducent. I ett sådant fall kan landskapet eventuellt ta initiativ till ett tillfälligt avtalsarrangemang eller också kan landskapets affärsverk åläggas att för en kort tid producera tjänsterna. Enligt 22 § 3 mom. i lagen om ordnade av social- och hälsovård ska landskapets affärsverk producera direktvalstjänster om sådana inte annars finns tillgängliga.

9 kap. Tjänsteproduktionen och tjänsteproducenternas skyldigheter

53 §. Produktion av direktvalstjänster. I paragrafen föreslås det bestämmelser om hur en producent av direktvalstjänster kan producera de tjänster som den ansvarar för. I 1 mom. anges alternativa produktionssätt. En social- och hälsocentral och en mun- och tandvårdsenhet kan själv producera tjänsterna som egen verksamhet eller köpa tjänsterna av andra tjänsteproducenter. Att själv producera tjänsterna innebär att personalen inom tjänsteproduktionen är huvudsakligen anställd hos tjänsteproducenten. Att köpa tjänster från en annan tjänsteproducent baserar sig på ett avtal och då är avtalsparten underleverantör. Ett bolag, en annan sammanslutning eller en yrkesutövare kan t.ex. vara underleverantör.

Enligt bestämmelsen får dock i 33 § 1 och 2 mom. avsedda bedömningar av servicebehovet eller upprättande av kundplaner inte skaffas från en annan tjänsteproducent. Bedömningen av kundens servicebehov och upprättandet av kundplanen är centrala uppgifter för producenten av direktvalstjänster och därför är det nödvändigt att behålla dem som egen verksamhet hos tjänsteproducenter som landskapet godkänt. Andra tjänster kan däremot skaffas av andra tjänsteproducenter. Såsom en bedömning av servicebehovet anses inte en sådan bedömning som en yrkesutbildad person inom hälso- och sjukvården gör i ett enskilt fall om behovet av nödvändig vård eller service, och inte heller en sådan definition av vårdbehoven som görs på basis av den. Det är fråga om en sådan bedömning när en läkare eller tandläkare på basis av en medicinsk undersökning fastställer en diagnos och beslutar om vården på det som föreskrivs i 22 § i lagen om yrkesutbildade personer inom hälso- och sjukvården.

Enligt 2 mom. ska en producent av direktvalstjänster se till att en sådan annan tjänsteproducent av vilken producenten av direktvalstjänster skaffar tjänster uppfyller de verksamhetsförutsättningar som anges i 38–40 och 42 §. Förutsättningarna bestäms enligt lagstiftningen, landskapets godkännande och avtal med landskapet. Därtill ansvarar en producent av direktvalstjänster för de tjänster som en underleverantör tillhandahåller en kund och bär totalansvaret för direktvalstjänster som en enskild kund erhåller. I enlighet med detta ska producenten av direktvalstjänster följa upp eventuella underleverantörers verksamhet och på det sättet säkerställa att tjänsterna genomförs i enlighet med kundernas behov och lagstiftningen och eventuella kundplaner.

54 §. Skyldigheter för producenter av direktvalstjänster. I paragrafen föreslås bestämmelser om de allmänna skyldigheter som gäller för producenter av direktvalstjänster. Enligt 1 mom. svarar en producent av direktvalstjänster för produktion av i 18 § avsedda direktvalstjänster inom social- och hälsovård, direktvalstjänster inom mun- och tandvård eller för direktvalstjänster såväl inom social- och hälsovård som inom mun- och tandvård, enligt vad som i villkoren enligt 42 § bestäms av det landskap som ingått avtal med tjänsteproducenten. Skyldigheten omfattar landskapets godkännande enligt 46 § och de tjänster som avses i ett avtal enligt 48 §. Om godkännandet och avtalet gäller endast mun- och tandvårdstjänster, omfattar mun- och tandvårdsenhetens skyldighet endast sådana mun- och tandvårdstjänster som avses i 18 § 3–4 mom. På motsvarande sätt omfattar social- och hälsocentralens ansvar de tjänster som föreskrivs i 18 § 1–2

Utkast till regeringens proposition med förslag till lag om kundens valfrihet inom social- och hälsovården, detaljmotivering, 3.11.2017

mom. Samma verksamhetsställe kan svara också för produktion av båda kategorierna av tjänstehelheter. Tjänsterna ska produceras på det sätt som godkänts och bestämts i avtalet. Tjänsteproducenten kan emellertid själv bestämma inom vilket område den utanför sitt verksamhetsställe, exempelvis i kundens hem, producerar de tjänster som ska tillhandahållas, om de omfattas av direktvalstjänsterna. Tjänsteproducenten ska dock på förhand offentligt meddela inom vilket geografiskt område den producerar tjänster utanför verksamhetsstället.

I 2 mom. föreskrivs det om hur tjänsteproducenten ska meddela om ändringar i tjänsteproduktionen. Om producenten av direktvalstjänster gör väsentliga ändringar i de saker som ingår den anmälan som avses i 45 § eller i ett avtal som ingåtts med stöd av 48 §, ska landskapet underrättas minst två månader före ändringen. I fråga om smärre ändringar ska landskapet underrättas minst två veckor före ändringen. Om orsaken till ändringen är en störningssituation eller undantagsförhållanden och om ändringen borde genomföras snabbare än ovan nämns, ska meddelandet ske omedelbart efter det att producenten fått vetskap om ändringsbehovet. Ändringarna ska meddelas via den informationshanteringstjänst som avses i 77 § 1 mom. Närmare bestämmelser om vilka ändringar som ska betraktas som väsentliga ändringar i fråga om produktionen av tjänster får vid behov utfärdas genom förordning av statsrådet.

Landskapet ska på basis av meddelandet bedöma om ändringarna kan göras utan att godkännandebeslutet eller avtalet ändras. Godkännandebeslutet och avtalet kan ändras om verksamheten trots ändringarna är av ett sådant slag att producenten på basis av dem i enlighet med meddelandet bör godkännas som producent av direktvalstjänster eller avtalsvillkoren bör ändras så att de stämmer överens med uppgifterna i meddelandet. Landskapet ska också precisera förteckningen enligt 50 § i överensstämmelse med ändringarna i uppgifterna om tjänsteproducenterna.

Paragrafens 3 mom. gäller producentens skyldighet att samarbeta med landskapet och kommunerna för att främja välfärd och hälsa i landskapet. Avsikten är att producenterna ska delta i främjandet av välfärd och hälsa inom ramen för de tjänster som de ansvarar för. I det avtal som avses i 48 § ska det avtalas om det sätt på vilka välfärden och hälsan ska främjas.

Enligt 4 mom. föreskrivs i 23 § i lagen om ordnande av social- och hälsovård att en producent av direktvalstjänster är skyldig att till utbildning och praktik i anslutning därtill anta socialvårdsstuderande samt hälso- och sjukvårdsstuderande. Enligt den paragrafen ska tjänsteproducenten anta socialvårds- och hälso- och sjukvårdsstuderande till utbildning som tillhandahålls i verksamhetsenheten och till praktik i anslutning till den i enlighet med vad det universitet som ansvarar för utbildningen och landskapet anvisar.

Enligt 5 mom. ska en tjänsteproducent i det allmänna datanätet lämna aktuell information om de faktiska väntetiderna för en tjänst. Kunderna behöver också denna information då de överväger hos vilken tjänsteproducent de ska anmäla sig som kunder. Informationen ska på begäran ges kunden också muntligt eller skriftligt. Väntetiderna får som högst motsvara de tidsfrister för bedömning av servicebehovet och verkställighet av socialvårdsbeslut som föreskrivs i 51 § i hälso- och sjukvårdslagen och 36 respektive 45 § i socialvårdslagen. Enligt 42 § i detta lagförslag kan landskapet besluta att väntetiden för direktvalstjänster ska vara kortare än vad som föreskrivs i lagen.

55 §. Skyldigheter för tjänsteproducenter när tjänster tillhandahålls mot kundsedel och enligt en personlig budget. I paragrafen föreskrivs det om skyldigheter för tjänsteproducenter när tjänster tillhandahålls mot kundsedel eller enligt en personlig budget. Enligt 1 mom. svarar en producent som tillhandahåller tjänster mot kundsedel eller enligt en personlig budget för att kunden får tjänster som framgår av kundsedeln eller tjänster som tillhandahålls enligt en personlig budget inom den tid som kundens servicebehov förutsätter. Producenten svarar också för att tjänstens innehåll och kvalitet motsvarar kundplanen för kundsedeln eller den personliga budgeten. I fråga om socialtjänster bör även ett förvaltningsbeslut om tillhandahållandet av tjänsten beaktas. Producenten svarar för sin verksamhet och för att den överensstämmer med kraven både i förhållande till kunden och till den som beviljat kundsedeln eller den personliga budgeten. Om en kundplan för en kundsedel eller en personlig budget inte är förenad med särskilda villkor, svarar producenten för att tjänsten överensstämmer med den lagstiftning, goda vårdpraxis och servicestandard som gäller i Finland. Tjänsteproducenten kan enligt bestämmelsen dock själv bestämma var den producerar tjänster. När det är fråga om tjänster som ska tillhandahållas utanför verksamhetsstället kan producenten sålunda bestämma inom vilket geografiskt område den producerar tjänster utanför sitt verksamhetsställe. Kundsedelstjänsteproducenten ska dock på förhand offentligt meddela inom vilket geografiskt område den producerar tjänster utanför verksamhetsstället. Varken den som utfärdar en kundsedel eller en personlig budget eller kunden kan sålunda bestämma var en tjänst ska tillhandahållas kunden. Om kunden är missnöjd med verksamhetsställets läge eller med att en tjänst inte kan tillhandahållas till exempel i hemmet, ska kunden välja en annan producent.

Utkast till regeringens proposition med förslag till lag om kundens valfrihet inom social- och hälsovården, detaljmotivering, 3.11.2017

Enligt 2 mom. ska en producent av tjänster som tillhandahålls mot kundsedel i det allmänna datanätet lämna aktuell information om de tjänster som den kan tillhandahålla mot en kundsedel, eventuella villkor för tillhandahållandet av tjänsten som anknyter till kundsedelns värde eller tjänstens innehåll, samt om väntetiderna för tjänsterna. Informationen ska på begäran ges kunden också muntligt eller skriftligt. Väntetiderna får inte överskrida de maximitider för att få vård som föreskrivs i 51 § i hälso- och sjukvårdslagen. Med det allmänna datanätet avses tjänsten enligt 77 § i lagen, där det finns uppgifter om alla tjänsteproducenter som avses i valfrihetslagen, deras kontaktuppgifter, samt uppgifter om vilka tjänster respektive producent tillhandahåller samt ovan nämnda andra uppgifter om priser och maximala väntetider för tillgången till vård. Systemet kommer också att omfatta uppgifter om effektiviteten hos producentens tjänster samt om andra omständigheter som är relevanta för kundernas val av producenter.

56 §. Skyldighet att i bokföringen särredovisa direktvalstjänster som producerats av affärsverk. Syftet med paragrafen är att göra det möjligt att jämföra landskapets egen produktion av direktvalstjänster samt ekonomisk transparens i förhållande till privata tjänsteproducenters produktion. Landskapet förväntas med stöd av 16 § producera direktvalstjänster som egen verksamhet såsom i 52 § avsedda affärsverks tjänster. Med direktvalstjänster avses enligt 2 § 7 och 8 punkten social- och hälsocentraler och mun- och tandvårdsenheter. Landskapet beslutar närmare om den administrativa formen för produktion av direktvalstjänster. Landskapet kan producera direktvalstjänster som en del av det affärsverk som avses i 22 § i lagen om ordnande av social- och hälsovård och som ansvarar för produktionen av social- och hälsovårdstjänster, eller grunda ett separat affärsverk eller separata affärsverk för produktionen.

Utöver affärsverkets tjänster kan landskapet grunda bolag för produktion av direktvalstjänster. Landskapets bolag är till sin natur i 2 § 5 punkten avsedda privata tjänsteproducenter, på vilka man tillämpar samma bestämmelser som på andra privata tjänsteproducenter. Regleringen om privata tjänsteproducenter avviker från regleringen om affärsverk bland annat i fråga om ekonomisk särredovisning (57 §) på grund av aktörernas olika juridiska natur. Affärsverket är en del av landskapet, och därför regleras affärsverkets verksamhet och ekonomi genom den lagstiftning som gäller landskapen. Grunden för de privata tjänsteproducenternas verksamhet utgörs av den lagstiftning som följer av deras juridiska form, t.ex. aktiebolagslagen.

I 1 mom. finns det bestämmelser om landskapets skyldighet att i bokföringen avskilja de direktvalstjänster som landskapets affärsverk producerat från affärsverkets övriga verksamhet. Utgångspunkten för den ekonomiska särredovisningen är att verksamhetens inkomster och utgifter samt tillgångar och kapital hålls åtskilda från landskapets övriga verksamhet och ekonomi. Detta ska göras så att det av uppgifterna framgår att fördelningen av direktvalstjänsterna inte snedvrider konkurrensen.

För direktvalstjänsterna ska det för varje räkenskapsperiod upprättas balansräkning, resultaträkning och finansieringsanalys samt uppges noter till dem. Enligt 1 mom. ska vid upprättandet av balansräkningen och resultaträkningen iaktas bestämmelserna i landskapslagen, förordningar som utfärdats med stöd av landskapslagen och bokföringslagen. Med detta säkerställer man att grunderna för värdering och periodisering av beräkningarna för direktvalstjänsterna baserar sig på enhetliga principer och att resultaträkningen och balansräkningen för de direktvalstjänster som landskapet producerat blir jämförbara med aktiebolagens bokslut.

Särredovisningen i bokföringen i fråga om produktionen av direktvalstjänster kan i praktiken genomföras i ett separat affärsverk eller inom affärsverket i en bokföringsmässig balansenhet.

Med regleringen i 9 kap. i landskapslagen om affärsverkets förvaltning och ekonomi strävar man efter att trygga att beslutsfattandet i affärsverket är separat och självständigt och att finansieringen är transparent. Ett affärsverk är inte en självständig juridisk person och inte på det sätt som avses i bokföringslagen en självständigt bokföringsskyldig, utan det hör till landskapets organisation. Med tanke på en ekonomisk granskning av affärsverket är det viktigaste draget balanskontinuitet och det att alla kapitalutgifter som anknyter till verksamheten syns på ett jämförbart sätt. Balanskontinuiteten säkerställer en eventuell kumulation av över- eller underskott i anknytning till verksamheten, dvs. visar på att utgifterna och finansieringen motsvarar varandra årligen. Ett separat affärsverks förvaltning däremot avskiljs från landskapets övriga verksamhet till en rätt självständig del. Landskapet ställer egna mål för alla affärsverk och de fungerar också i fråga om ekonomin som separata enheter. Modellen är administrativt sett tung och kan försvåra en enhetlig styrning av verksamheten samt den funktionella integrationen av social- och hälsovårdstjänsterna.

En bokföringsmässig balansenhet möjliggör inom affärsverket att skötseln av uppgifter åtskiljs ekonomiskt så att en åtskillnad av bokföringen och balanskontinuiteten förverkligas. Administrativt är modellen lättare än ett separat affärsverk och den kan vara funktionellt sett lättare att integrera med annan verksamhet. En

Utkast till regeringens proposition med förslag till lag om kundens valfrihet inom social- och hälsovården, detaljmotivering, 3.11.2017

balansenhet kräver inte på samma sätt som ett affärsverk en egen direktion, utan den är administrativt sett underställd affärsverkets direktion.

I kommunerna och samkommunerna har man so medel för ekonomisk särredovisning använt också kalkylmässiga balansenheter och kalkylmässigt åtskiljande av utgifterna. Enbart bokslutskalkylerna för en kalkylmässigt åtskild enhet är dock inte jämförbara med kalkylerna för aktiebolag på marknaden särskilt när det gäller balanskontinuiteten. En kalkylmässig åtskillnad av utgifterna möjliggör inte heller tillräcklig transparens och jämförbarhet i fråga om utgifterna. Kalkylmässigt åtskiljande av utgifterna kan i bokföringen göras med olika uppgiftsbeteckningar eller separata konton. Då uppgörs inte något särredovisat egentligt bokslut för någon större helhet eller administrativ enhet, utan man lyfter fram utvalda utgifter för enskilda tjänster eller tjänstehelheter. I praktiken betyder detta att utgifterna för en tjänst eller tjänstehelhet som produceras kan samlas från flera separata administrativa enheter, är man vid bokföringen av utgifterna har använt samma signum eller separata konto. Då kan t.ex. en enskild arbetstagarens arbetsinsats delas på flera olika administrativa enheter. För att alla utgifter ska kunna riktas på ett transparent och jämförbart sätt på en viss tjänst eller tjänstehelhet, bör också andra än enbart årliga driftsekonomiutgifter kunna fördelas. För att utgifterna ska de facto kunna jämföras bör man dela också de kapitalutgifter som anknyter till tjänsten eller tjänstehelheten i fråga och också få kumulativt synligt det årliga eventuella underskott eller överskott som uppkommer av tjänsteproduktionen.

Endast ett kalkylmässigt åtskiljande av utgifterna för direktvalstjänsterna skulle enligt lagen inte vara tillräckligt, eftersom det inte säkerställer att utgifterna för affärsverkets och privata tjänsteproducenters tjänster är transparenta och jämförbara. Den i lagen förutsatta särredovisningen i bokföringen i förhållande till andra funktioner, tillämpningen av bokföringslagen och presentationen av bokslutskalkylerna leder tillsammans till det att bokslutet för landskapets direktvalstjänster är tillräckligt jämförbar med aktiebolags bokslut.

Enligt 1 mom. ska landskapet också uppge noterna till balansräkningen och resultaträkningen för direktvalstjänsterna. Noterna innehåller uppgifter som behandlar utgiftsfördelningen för de gemensamma kostnaderna för internt åtskilda funktioner, grunderna för debiteringen av tjänster och eventuella använda låneräntor. När resultat- och balansräkningar presenteras första gången t.ex. när direktvalstjänster åtskiljs från ett affärsverks övriga funktioner eller när verksamhetsformen ändras, ska som räkningarnas noter uppges en redogörelse för de principer enligt vilka den ingående balansräkningen har gjorts upp.

I 2 mom. föreskrivs det om upprättandet av en verksamhetsberättelse för direktvalstjänsterna och om dess innehåll. Med hjälp av verksamhetsberättelsen ökar man transparensen i fråga om verksamheten beträffande de direktvalstjänster som landskapet producerar och ekonomin samt ger man en jämförbar bild av utgifterna för, effektiviteten och kvaliteten hos samt verkningsfullheten hos av affärsverkets direktvalstjänster.

I verksamhetsberättelsen ska i en begriplig form lämnas uppgifter om nyckeltal för direktvalstjänsternas kostnader, effektivitet, kvalitet och genomslag. Nyckeltalen ska produceras enligt riksomfattande enhetliga grunder. Med stöd av 98 § i landskapslagen utfärdas det en förordning om de uppgifter som ska lämnas i landskapets bokslut och förordningen tillämpas också på affärsverkets bokslut. Närmare bestämmelser om innehållet i verksamhetsberättelsen om direktvalstjänster får utfärdas genom nämnda förordning av statsrådet.

Eftersom affärsverkets verksamhet är en del av landskapets verksamhet tillämpas på bokslutet också till denna del bestämmelserna i landskapslagen. I landskapslagen finns det också bestämmelser om offentliggörande av bokslutsuppgifter.

57 §. Särredovisning av privata tjänsteproducenters verksamhet. Enligt paragrafen ska en privat tjänsteproducent i sin bokföring särredovisa offentlig finansiering för produktion av direktvalstjänster och finansiering och kostnader för företagshälsovårdstjänster. Avsikten är att säkerställa att den offentliga finansieringen för produktion av social- och hälsovårdstjänster inte kommer att subventionera tjänsteproducentens ekonomiska verksamhet, dvs. att undvika så kallad korssubventionering. Genom särredovisning är det också möjligt att följa upp verksamhetens lönsamhet och upptäcka eventuell överkompensation.

Enligt 1 mom. ska producenten i sin bokföring särredovisa offentlig finansiering som har beviljats för produktion av direktvalstjänster. Direktvalstjänster finansieras av landskapet. Tjänsteproducenten ska dessutom särredovisa finansiering som har beviljats för produktion av företagshälsovårdstjänster. Företagshälsovården finansieras av Folkpensionsanstalten och arbetsgivaren. Till den del som direktvalstjänster i enlighet med 53 § 1 mom. produceras på något annat sätt än som en social- och

Utkast till regeringens proposition med förslag till lag om kundens valfrihet inom social- och hälsovården, detaljmotivering, 3.11.2017

hälsocentrals egen verksamhet, finansieras den faktiska producenten via en tjänsteproducent som upprätthåller en social- och hälsocentral.

I 2 mom. föreskrivs det närmare om hur särredovisningen ska göras. Enligt bestämmelsen ska i bokföringen separat redovisas utgifter och inkomster som hänför sig till produktion av direktvalstjänster respektive företagshälsovårdstjänster. Inkomster och utgifter ska enligt 1 punkten särredovisas enligt objektiva principer för kostnadsberäkning. De objektiva principerna ska också iaktas konsekvent. Enligt 2 punkten ska av bokföringen vidare framgå en tydlig beskrivning av de ovan nämnda principerna för kostnadsberäkning.

Enligt 3 mom. ska tjänsteproducenten i en separat resultaträkning sammanställa de särredovisade intäkterna och kostnaderna. Den separata resultaträkningen ska kunna härledas från det särredovisningsskyldiga företagets bokföring. Då resultaträkningen upprättas och läggs fram ska också samma bokföringsbestämmelser tillämpas som på det särredovisningsskyldiga företaget.

I 4 mom. föreskrivs det att resultaträkningar med särredovisade funktioner är offentliga. Enligt bestämmelsen är resultaträkningen och dess noter offentliga. Sådana offentliga uppgifter ska som noter tas med i det särredovisningsskyldiga företagets bokslut.

Enligt bemyndigandet i 5 mom. får bestämmelser om det närmare innehållet i och offentliggörandet av resultaträkningar och tilläggsuppgifter utfärdas genom förordning av statsrådet.

58 §. *Tjänsteproducenternas skyldighet att lämna boksluts- och beskattningsuppgifter.* I paragrafen föreskrivs det om skyldigheten för privata producenter av direktvalstjänster och producenter av kundsedelstjänster att lämna uppgifter om sin ekonomiska verksamhet. Enligt bestämmelsen ska producenter av nämnda tjänster för att uppfylla sitt samhällsansvar publicera information om sin verksamhet och ekonomi i anslutning till produktionen av social- och hälsovårdstjänster. I bestämmelsen är det fråga om särskilda öppenhetsbestämmelser i anknytning till att man inom social- och hälsovården låter privata tjänsteproducenter sköta offentliga tjänster och om reglering som fastställer företagets samhällsansvar. De är därmed begränsade specialbestämmelser som gäller företag som sköter offentliga serviceuppgifter enligt valfrihetslagen. Kraven på öppenhet och samhällsansvar är därmed mer omfattande än i den allmänna lagstiftningen om bokslutsrapportering. Utifrån uppgifterna kan tjänsteproducentens alla intressentgrupper, dvs. de som anlitar tjänster och medborgare, den offentliga förvaltningen, media, frivilligorganisationer samt producenternas avtalsparter och finansärer, utvärdera verksamheten vid de företag och sammanslutningar som sköter betydande offentliga serviceuppgifter och även utvärdera om verksamheten är rättvis i skattehänseende.

När det gäller offentligt finansierad verksamhet är det också viktigt att veta att producenten sköter sina skatteskyldigheter. Vid offentlig upphandling tillämpas i allmänhet ett förfarande där anbudsgivaren ska lämna en utredning av att den inte har obetalda skatter eller socialskyddsavgifter. I systemet med direktvalstjänster är det kunden som svarar för konkurrensutsättningen, vilket innebär att det förfarande som tillämpas vid offentlig upphandling inte lämpar sig som sådant. Med tanke på skatteskyldigheten och för att säkerställa öppenheten kring offentliga medel ska information om tjänsteproducenters beskattningsbara inkomster och hela företagsgruppens yttersta moderföretags beskattningssort offentliggöras.

Bestämmelsen om beskattningsuppgifters offentlighet syftar också till att förebygga kringgående av skatt och aggressiv skatteplanering och på så sätt främja samhällsansvaret. Skyldigheten att offentliggöra skatteuppgifter är en del av en större helhet av lagstiftningsåtgärder mot kringgående av skatt. Finlands nationella lagstiftning innehåller i dag många bestämmelser som syftar till att förebygga kringgående av skatt och aggressiv skatteplanering. Som bäst pågår ett arbete för att stärka regleringen, som baserar sig på internationella initiativ mot kringgående av skatt under den senaste tiden. Regeringen har i sitt färskaste politiska ställningstagande [4.5.2017] uttryckt ett starkt åtagande för arbetet mot kringgående av skatt och aggressiv skatteplanering och genomförande av lagstiftningsåtgärder.

I 1 mom. anges de uppgifter som sådana företag som producerar offentligt finansierade social- och hälsovårdstjänster ska offentliggöra och lämna på internet för förverkligande av samhällsansvaret. För att användningen av offentliga medel ska kunna följas upp ska producenten enligt 1 punkten offentliggöra sitt bokslut och sin verksamhetsberättelse. Skyldig att upprätta och offentliggöra en verksamhetsberättelse föreligger dock inte i sådana fall då producenten enligt bokföringslagen och annan lagstiftning om bokslut inte är skyldig att upprätta verksamhetsberättelse.

Enligt 2 punkten ska tjänsteproducenten offentliggöra uppgifter för den senast avslutade beskattningen. Tjänsteproducenten ska enligt bestämmelsen offentliggöra beskattningsbar inkomst enligt 30 § i inkomstskattelagen, den debiterade inkomstskatt som framgår av ett beskattningsbeslut som avses i 51 § i

Utkast till regeringens proposition med förslag till lag om kundens valfrihet inom social- och hälsovården, detaljmotivering, 3.11.2017

lagen om beskattningsförfarande, hela företagsgruppens yttersta moderföretags namn och beskattningsort samt hela företagsgruppens omsättning och vinst eller förlust före skatt samt skatter.

Med företagsgrupp enligt 1 mom. 2 punkten underpunkt c avses en hel inhemsk eller internationell företagsgrupp som tjänsteproducenten är del av. En företagsgrupp är vanligen en verksamhet som utövas i koncernform. Med koncern avses en sådan koncern som beskrivs i bokföringslagen eller i motsvarande utländska bestämmelser. En verksamhet som består av bara ett företag utgör också en sådan företagsgrupp som avses i paragrafen om den utövar verksamhet via ett fast driftställe i Finland.

Med yttersta moderföretag avses ett företag i en koncern som enligt bokföringslagen eller motsvarande utländska bestämmelser är skyldigt att upprätta ett koncernbokslut eller som skulle vara skyldigt att göra detta i det fall att företagets andelar i eget kapital är föremål för handel på en värdepappersbörs inom det jurisdiktionsområde där det har sin skatterättsliga hemvist. Dessutom förutsätts det att företaget inte står under direkt eller indirekt bestämmande inflytande av en sådan part som är skyldig att upprätta ett koncernbokslut. När det gäller en internationell företagsgrupp avses med yttersta moderföretag det yttersta företaget i hela den internationella företagsgruppen och inte till exempel det finska moderföretaget i en underkoncern i Finland.

Det kan även vara fråga om ett sådant yttersta moderföretag som avses i bestämmelsen om verksamheten utövas från ett fast driftställe i Finland och inte i form av en koncern och om företagets huvudrörelse ligger utanför Finland. Då avses med hela företagsgruppens yttersta moderföretag en huvudrörelse som är verksam utanför Finland.

Med företag avses i vid bemärkelse olika inhemska och internationella företagsformer, som till exempel aktieföretag och personbolag och motsvarande aktörer.

Med beskattningsort avses det jurisdiktionsområde där hela företagsgruppens yttersta moderföretag är skatterättsligt hemmahörande och som är ett statligt eller icke-statligt jurisdiktionsområde med självständig skatteuppbördsrätt.

Enligt underpunkt d ska dessutom intäkter och vinst eller förlust före skatt samt skatter för hela den företagsgrupp som definieras ovan under det som sägs om underpunkt c offentliggöras.

Med begreppet hela företagsgruppens intäkter avses omsättning i ett koncernbokslut enligt bokslutslagen eller ett koncernbokslut som baserar sig på motsvarande utländska bestämmelser.

Med begreppet hela företagsgruppens vinst eller förlust före skatt avses vinst eller förlust i ett koncernbokslut enligt bokslutslagen eller ett koncernbokslut som baserar sig på motsvarande utländska bestämmelser. Med begreppet hela företagsgruppens skatter avses skatter i ett koncernbokslut enligt bokslutslagen eller ett koncernbokslut som baserar sig på motsvarande utländska bestämmelser. Uppgifter som anges i annan valuta än euro ska omvandlas till euro enligt räkenskapsperiodens medelkurs.

I 3 och 4 punkten föreskrivs det om uppgifter som ska lämnas om tjänsteproducentens ledning och om intern kontroll av verksamheten. Enligt 3 punkten ska tjänsteproducenten lämna uppgifter om ledningens löner och arvoden samt bindningar och transaktioner med tjänsteproducentens närmaste krets. Av producenterna förutsätts i princip motsvarande öppenhet som när det är fråga om bolag som är föremål för offentlig handel, trots att de inte är offentligt noterade bolag eller organisationer. Viktiga uppgifter är enligt den bolagsstyrningskod som tillämpas på Helsingforsbörsen uppgifter om ledningens löner och arvoden, bindningar och transaktioner med närstående, utredning om lednings- och förvaltningssystemet (corporate governance) samt om den interna kontrollen och riskhanteringen (se Värdepappersmarknadsföreringen: Finsk kod för bolagsstyrning 2015). Sålunda kommer rapporteringsskyldigheten att vara ungefär densamma som för de offentliga producenterna. Den är för närvarande baserad på kommunallagen och i framtiden kommer den att vara baserad på landskapslagen. Enligt 4 punkten ska tjänsteproducenten dessutom lämna utredning om sitt lednings- och förvaltningssystem och om den interna kontrollen och riskhanteringen samt om sina verksamhetsprinciper för samhällsansvaret och hur de tillämpas.

I 5 punkten finns det bestämmelser om uppgifter som gäller forsknings- och utvecklingsverksamhet. Ett viktigt element i social- och hälsovårdens tjänsteproducenters samhällsansvar är deltagandet i forskning, utbildning och produktutveckling. På detta sätt kommer konkurrensen och den ekonomiska verksamheten att gynna utvecklandet av social- och hälsovårdstjänsterna och i sista hand kunderna och skattebetalarna. En viktig målsättning när det gäller valfriheten och utnyttjandet av marknaden är att skapa på marknaden funktion baserade incitament till innovationer som i form av bättre genomslag producerar mervärde för kunderna och skattebetalarna. En utredning om deltagande i forsknings- och utvecklingsverksamhet utgör

Utkast till regeringens proposition med förslag till lag om kundens valfrihet inom social- och hälsovården, detaljmotivering, 3.11.2017

sålunda en del av den redovisningsskyldighet som gäller i fråga om användning av offentliga medel för tjänsteproduktion i privat regi. Enligt den föreslagna paragrafen ska producenterna därför rapportera sammanfattande information om sitt deltagande i forskning, utbildning och utveckling. Tjänsteproducenterna har inte enligt lagrummet någon skyldighet att dela med sig av resultaten av sin forsknings- och utvecklingsverksamhet utan endast att sammanfattningsvis rapportera om verksamhetsprinciperna. Bestämmelsen förutsätter sålunda inte att producenterna delar med sig av sina immateriella tillgångar eller ger detaljerad information som innehåller affärshemligheter.

Enligt 6 punkten ska det redogöras för hur kundernas respons och utvecklingsförslag har beaktats i tjänsteproducentens verksamhet. Här bör även upphandlingslagen beaktas, som innehåller särskilda bestämmelser om upphandling av social- och hälsovårdstjänster. I 108 § i upphandlingslagen föreskrivs det om beaktande av tjänsteanvändarnas behov. Bestämmelsen förutsätter att man beaktar användarnas behov och deltagande samt samråd och innovationsrelaterade faktorer. I valfrihetssystemet är det kunderna som har rollen som upphandlare. Kunderna ska ges förutsättningar att beakta också synpunkter som nämns i 108 § i upphandlingslagen. I detta syfte ska tjänsteproducenterna lämna information om saken.

I 2 mom. föreskrivs i fråga om små företag och mikroföretag om undantag från skyldigheterna enligt 1 mom. Skyldigheter som säkerställer producenternas samhälleliga acceptans och öppenhet ska vara skäliga i förhållande till den administrativa börda som orsakas dem. I synnerhet med tanke på att de små företagens administrativa börda ska hållas på en skälig nivå är det motiverat att begränsa för det första rapporteringsskyldigheten till att gälla endast bolag som upprätthåller social- och hälsocentraler och till aktörer som mot kundsedlar producerar social- och hälsovårdstjänster på en synnerligen krävande nivå. Utanför tillämpningsområdet för de skyldigheter som nämns i paragrafen ska enligt förslaget dessutom avgränsas sådana små företag som avses i 1 kap. 4 a § i bokföringslagen och mikroföretag som avses i 4 b §. I bokföringslagen avses med små företag bokföringsskyldiga för vilka högst ett av följande tre gränsvärden överskrids på bokslutsdagen för både den avslutade och den omedelbart föregående räkenskapsperioden: 1) balansomslutning 6 miljoner euro, 2) omsättning 12 miljoner euro, 3) genomsnittligt antal anställda under räkenskapsperioden 50 personer. I bokföringslagen avses med mikroföretag bokföringsskyldiga för vilka högst ett av följande tre gränsvärden överskrids på bokslutsdagen för både den avslutade och den omedelbart föregående räkenskapsperioden: 1) balansomslutning 350 000 euro; 2) omsättning 700 000 euro; 3) genomsnittligt antal anställda under räkenskapsperioden 10 personer. I fråga om små företag och mikroföretag gäller endast bestämmelsen om bokslutets offentlighet och skyldigheten enligt paragrafen att lämna uppgifter om beskattningen.

I 3 mom. föreskrivs det om en mera omfattande skyldighet att rapportera inkomster och skatter för privata producenter av direktvaltjänster som ingår i en i bokföringslagen avsedd stor koncern som koncernföretag. Med stora koncerner avses i bokföringslagen sådana koncerner där minst två av de gränsvärden som anges i 1 kap. 4 c § i bokföringslagen överskrids. Överskridande av gränsvärdena bestäms på moderföretagets bokslutsdag utifrån koncernföretagets sammanräknade tal. I bokföringslagen avses med stora företag bokföringsskyldiga för vilka minst två av följande tre gränsvärden överskrids på bokslutsdagen för både den avslutade och den omedelbart föregående räkenskapsperioden: 1) balansomslutning 20 000 000 euro; 2) omsättning 40 000 000 euro; 3) genomsnittligt antal anställda under räkenskapsperioden 250 personer.

Med koncern, koncernföretag och stor koncern avses i 3 mom. koncerner, koncernföretag och stora koncerner som omfattas av bokföringslagens tillämpningsområde och som uppfyller respektive definition i den lagen. Enligt 1 kap. 6 § i bokföringslagen, om en bokföringsskyldig har bestämmande inflytande i ett målföretag enligt 5 §, är den förstnämnda moderföretag och det sistnämnda dotterföretag. Moderföretaget och dess dotterföretag bildar en koncern. Moderföretaget och dess dotterföretag kallas koncernföretag. Som en koncern betraktas också en sådan struktur där en bokföringsskyldig tillsammans med ett eller flera dotterföretag eller ett dotterföretag till den bokföringsskyldige ensamt eller tillsammans med andra dotterföretag har bestämmande inflytande i målföretaget. Bestämmelsen om den mera omfattande rapporteringsskyldigheten enligt 3 mom. tillämpas inte, om tjänsteproducenten är ett i 7 § i bokföringslagen avsett ägarintresseföretag eller i 8 § avsett intresseföretag. Enligt bokföringslagen hör ägarintresseföretag och intresseföretag inte till koncernen. Ägarandelen är då mindre än hälften av rösterna för aktierna eller andelarna.

Skyldigheten att lämna uppgifter specificerade land för land förutsätter att till koncernen hör minst ett utländskt koncernföretag eller fast driftställe för ett koncernföretag. Med ett utländskt koncernföretag avses ett företag som enligt bokföringslagen räknas till koncernen i fråga och vars skattemässiga hemviststat inte är Finland. Med skattemässig hemviststat avses ett statligt eller icke-statligt jurisdiktionsområde med självständig skatteuppbördsrätt. Med fast driftställe avses koncernens affärsverksamhet i utlandet, som i beskattningen i dess hemviststat anses utgöra ett fast driftställe.

Utkast till regeringens proposition med förslag till lag om kundens valfrihet inom social- och hälsovården, detaljmotivering, 3.11.2017

Uppgifter ska enligt 3 mom. lämna om hela koncernens yttersta moderföretag och om koncernföretagen i den koncern som lyder under moderföretaget. Med koncernens yttersta moderföretag avses ett företag i en koncern som enligt bokföringslagen är skyldigt att upprätta ett koncernbokslut eller som skulle vara skyldigt att göra detta i det fall att företagets andelar i eget kapital är föremål för handel på en värdepappersbörs inom det jurisdiktionsområde där det har sin skatterättsliga hemvist. Dessutom förutsätts det att företaget inte står under direkt eller indirekt bestämmande inflytande av en sådan part som är skyldig att upprätta ett koncernbokslut.

Tjänsteproducenter som räknas som stora koncerner ska upprätta en detaljerad specifikation som land för land tydligt specificerar: 1) omsättning; 2) betalda och erhållna ersättningar för immateriella rättigheter, specificerade som ersättningar mellan parter i intressegemenskap och mellan externa parter; 3) räntekostnader och ränteintäkter för lån, specificerade som räntor och intäkter mellan parter i intressegemenskap och mellan externa parter; 4) de till företagsgruppen hörande bolagens namn, karaktären av deras verksamhet samt deras skattemässiga hemviststater och läge, om bolaget inte är beläget i den skattemässiga hemviststaten; 5) ackumulerade vinstmedel; 6) inbetald och upplupen inkomstskatt samt källskatt; 7) uppgifter om de informationskällor och valutor som använts vid produktionen av de uppgifter som avses i denna paragraf.

Syftet med bestämmelsen är att säkerställa en större öppenhet hos de företag som räknas som stora företag och att de tar sitt samhällsansvar i situationer där verksamheten som tidigare i stor utsträckning låg på kommunens förvaltningsorganisations ansvar omvandlas till en tjänst som produceras i bolagsform och även öppnar upp för konkurrens på marknaden. Med bestämmelsen eftersträvas en samhällelig acceptans för valfrihetsmodellen, som baseras på privata företags verksamhet som produceras av offentliga tjänster, och på ett brett tryggnadsområde av öppenhet. Uppgifterna har också betydelse för arbetet mot aggressiv skatteplanering. Uppgifterna i förteckningen kan dock utan ytterligare utredningar inte användas för att bedöma om företagsgruppen tillämpat lämpliga skattearrangemang. Enligt 57 § 3 mom. i valfrihetslagen ska uppgifter om en specifik offentlig tjänsteuppgift, som även är en sådan offentlig förvaltningsuppgift baserat på samhälleligt intresse som avses i grundlagen, offentliggöras, och förfarandet ska inte vara bundet till myndighetsförfaranden för beskattning.

Med omsättning avses i 3 mom. 1 punkten omsättning enligt bokföringslagen eller andra motsvarande bestämmelser. Till omsättningen räknas således intäkterna från försäljning av produkter och tjänster med avdrag för beviljade rabatter samt mervärdesskatt och andra skatter som baserar sig direkt på beloppet av försäljningen.

Med betalda och erhållna ersättningar för immateriella rättigheter avses i 3 mom. 2 punkten i denna lag samma som med immateriella rättigheter enligt bokföringslagen eller andra motsvarande bestämmelser. Immateriella tillgångar enligt bokföringslagen är bl.a. koncessioner, patent, licenser, varumärken och andra motsvarande rättigheter. Ersättningar för immateriella rättigheter ska specificeras som ersättningar mellan parter inom samma koncern och mellan externa parter. Med parter inom samma koncern avses koncernföretag enligt bokföringslagen. Enligt bokföringslagen hör ett företag till en koncern när något företag i koncernen har bestämmande inflytande i ett annat företag. Bestämmande inflytande kan grunda sig på att 1) ett företag innehar mer än hälften av rösterna för samtliga aktier eller andelar i målföretaget och denna röstmajoritet grundar sig på ägande, medlemskap, bolagsordningen, bolagsavtalet eller därmed jämförbara stadgar eller något annat avtal, 2) har rätt att utse eller avsätta flertalet av ledamöterna i målföretagets styrelse eller motsvarande organ eller i ett organ som har denna rätt och rätten grundar sig på samma omständigheter som den röstmajoritet som avses i 1 punkten, eller 3) i övrigt har faktiskt bestämmande inflytande i målföretaget.

Med räntekostnader och ränteintäkter för lån avses i 3 mom. 3 punkten i denna lag samma sak som räntekostnader och ränteintäkter i bokföringslagen eller motsvarande bestämmelser. Räntekostnader och ränteintäkter ska specificeras specificerade som räntor och intäkter mellan parter inom samma koncern och mellan externa parter.

Med ackumulerade vinstmedel avses i 3 mom. 5 punkten i lagen vinst (förlust) från tidigare räkenskapsperioder och räkenskapsperiodens vinst (förlust).

Med inbetald och upplupen inkomstskatt avses i 3 mom. 6 punkten den de facto betalade inkomstskatten för det räkenskapsår som rapporteringen avser för de parter som bor i det ifrågavarande jurisdiktionsområdet. Till inbetald inkomstskatt räknas de skatter som parten betalat både till det ifrågavarande jurisdiktionsområdet och till andra jurisdiktionsområden. I fråga om inbetalda skatter rapporteras också sådana källskatter som andra koncernföretag och oberoende företag har betalat till parten i fråga. Med upplupen inkomstskatt avses skatt som baserar sig på beskattningsbar vinst eller förlust för rapporteringsåret

Utkast till regeringens proposition med förslag till lag om kundens valfrihet inom social- och hälsovården, detaljmotivering, 3.11.2017

för de parter som har sin hemvist inom ifrågavarande jurisdiktionsområde. I skatter som baserar sig på periodens beskattningsbara inkomst beaktas endast det pågående året och till dem hör inte uppskjuten skatt eller avsättningar för osäkra skatteskulder.

I 4 mom. föreskrivs det att den i 3 mom. avsedda mera omfattande rapporteringsskyldigheten också gäller tjänsteproducenter som är koncernföretag inom en utländsk koncern som överskrider gränsvärdena för stora koncerner. När gränsvärdena för stora koncerner överskrids tillämpas rapporteringsskyldigheten enligt 4 mom. också på en privat inhemsk producent av tjänster som har ett utländskt fast driftställe utomlands eller på en utländsk tjänsteproducent som i Finland har ett skattemässigt fast driftställe.

Såsom en utländsk koncern avses en företagsgrupp på vilken man inte tillämpar bokföringslagen men som enligt utländska bestämmelser som motsvarar bokföringslagen bildar en koncern. Då förutsätter tillämpning av bestämmelsen att den utländska koncernen uppfyller gränsvärdena för stora koncerner enligt bokföringslagen. Därtill förutsätts det att tjänsteproducenten enligt utländska bestämmelser som motsvarar bokföringslagen i koncernen har en ställning som motsvarar koncernföretag.

Därtill gäller den mera omfattande rapporteringsskyldigheten enligt 3 mom. både inhemska tjänsteproducenter som har ett skattemässigt fast driftställe utomlands och utländska tjänsteproducenter som i Finland har ett fast skattemässigt driftställe. Då förutsätter tillämpning av den mera omfattande rapporteringsskyldigheten att den utländska tjänsteproducenten uppfyller gränsvärdena för stora koncerner enligt bokföringslagen. För en inhemsk tjänsteproducent kan ett fast skattemässigt driftställe uppkomma utomlands på grund av skattebestämmelserna i den stat där affärsverksamheten är belägen. Med utländsk tjänsteproducent avses ett företag vars skattemässiga hemviststat inte är Finland. Med företag avses i vid bemärkelse olika internationella företagsformer, som till exempel aktiebolag och personbolag och motsvarande aktörer. Med skattemässig hemviststat avses ett statligt eller icke-statligt jurisdiktionsområde med självständig skatteuppbördsrätt. Med fast driftställe i Finland avses i II avdelningen 2 kap. 13 a § i inkomstskattelagen definierat fast driftställe. Enligt den bestämmelsen avses med fast driftställe bland annat en plats på vilken det för näringsverksamhetens stadigvarande bedrivande finns en särskild plats för affärsverksamhet eller där särskilda anordningar vidtagits, såsom en plats där företagets ledning, filial, kontor, industrianläggning, produktionsanläggning, verkstad eller butik eller annat stadigvarande inköps- eller försäljningsställe finns.

När det gäller en utländsk koncern avses med yttersta moderföretag det yttersta företaget i hela den internationella koncernen och inte till exempel det finska moderföretaget i en underkoncern i Finland. Med yttersta moderföretag avses vid tillämpning av 4 mom. också företagets huvudrörelse, när bestämmelsen tillämpas på företag som har ett fast driftställe i Finland eller utomlands.

Enligt 5 mom. ska informationen offentliggöras via den informationshanteringstjänst som avses i 77 § 1 mom. i lagen. Informationen blir samtidigt offentlig och tillgänglig för alla via det offentliga datanätet. Uppgifterna kan delvis ingå i verksamhetsberättelsen och kompletterande uppgifter kan tas in i en separat rapport. Uppgifterna kan också tas in i en mera allmänt hållen samhällsansvarsrapport i vilken de i lagrummet angivna kraven beaktas. I samhällsansvarsrapporten ska likaså beaktas målsättningarna enligt 108 § i upphandlingslagen, trots att bestämmelsen inte i sig ska tillämpas på de tjänsteproducenter som omfattas av valfriheten. Enligt förslaget ska det fortfarande vara frivilligt för producenterna att upprätta en mera omfattande samhällsansvarsrapport. De allmänna rekommendationer och standarder som gäller samhällsansvarsrapporteringen kan emellertid tillämpas i fråga om deras rapportering som producerar social- och hälsovårdstjänster. Till den kategorin hör bland annat ISO-standarderna SFS-ISO 26000, som beaktar också små och medelstora företags behov och särdrag. I 5 mom. ingår dessutom ett bemyndigande att utfärda förordning enligt vilket närmare bestämmelser om detaljerna i informationen till landskapet får utfärdas genom förordning av statsrådet. Därtill föreskrivs det att sådana uppgifter om en storkoncern som avses i 3 mom. tas in i den offentliga verksamhetsberättelsen för en producent av sådana tjänster som avses i denna lag.

59 §. Tjänsteproducenternas skyldighet att informera om verksamheten. I paragrafen föreslås bestämmelser om tjänsteproducenternas skyldighet att informera landskapet om verksamheten.

Landskapet ska i egenskap av den som organiserar och finansierar tjänsterna ha faktiska möjligheter att styra och övervaka alla tjänsteproducenters verksamhet. I egenskap av organisatör ansvarar landskapet också för att de grundläggande rättigheterna förverkligas på individnivå. Av denna anledning ska landskapet ha möjlighet att utvärdera vård- och tjänsteåtgärder på kundnivå och resultatet av åtgärderna samt att jämföra olika tjänsteproducenters kostnadsgenomslag och kostnadseffektivitet.

Enligt 1 mom. ska producenter av direktvalstjänster informera landskapet om kunderna, om de tjänster som tillhandahållits kunderna och om tjänsternas effekter. Därtill ska landskapet informeras om kostnaderna för

Utkast till regeringens proposition med förslag till lag om kundens valfrihet inom social- och hälsovården, detaljmotivering, 3.11.2017

tjänsterna. Uppgifter som lämnas på basis av en kundsedel eller en personlig budget ska lämnas till det affärsverk i landskapet, som har beviljat kunden en kundsedel eller en personlig budget. Affärsverket vidarebefordrar uppgifterna om kundens tjänster till det landskap som har organiseringsansvaret.

Enligt 2 mom. ska uppgifterna lämnas till landskapet och landskapets affärsverk via den informationshanteringstjänst som avses i 77 § 1 mom. i den föreslagna lagen. I 2 mom. finns därtill ett bemyndigande att utfärda förordning enligt vilken närmare bestämmelser om detaljerna i informationen till landskapet och affärsverket samt om hur informationen ska lämnas får utfärdas genom förordning av statsrådet.

60 §. Tjänstproducenternas ansvar för tjänsterna. I paragrafen föreskrivs det om ansvar för de tjänster som produceras av de företag, sammanslutningar och yrkesutövare som producerar valfrihetstjänster. Enligt bestämmelsen bestäms tjänstproducenternas ansvar enligt vad som föreskrivs i den föreslagna lagen eller någon annanstans. Också de villkor som landskapet med stöd av 42 § har fastställt för tjänsterna och tjänstproducenterna påverkar tjänstproducenternas ansvar. Utöver det som föreskrivs ovan ansvarar tjänstproducenterna för kostnaderna för vårdkomplikationer och liknande i samband med sina tjänster.

Landskapet och tjänstproducenterna ansvarar för sina tjänster enligt vad som särskilt föreskrivs om saken. Det ömsesidiga ansvarsförhållandet mellan landskapet och tjänstproducenterna konstateras dessutom i avtal som ingås mellan dem. Något avtal ingås emellertid inte om producentens ansvar, utan samma ansvarsförhållande gäller för samtliga producenter och de bestäms så som ovan konstateras i enlighet med lagstiftningen och de villkor som landskapet bestämt. Tjänstproducenternas verksamhet är förenad med lagstadgade förpliktelser då den behöriga myndigheten ofta är någon annan aktör än landskapet. Detta innebär att den behöriga myndigheten till exempel påför och verkställer påföljder då dessa lagstadgade förpliktelser åsidosätts. Landskapet kan inte avtala att tjänstproducenternas ansvar ska vara mindre än det lagstadgade.

Begreppet tjänster avser tjänstproducenternas samtliga tjänster, ansvar och förpliktelser enligt denna eller någon annan lag eller författning, enligt myndighetsföreskrifter eller enligt avtal mellan landskapet och en tjänstproducent eller enligt anvisningar som landskapet utfärdat med stöd av ett sådant avtal. En tjänstproducents ansvar för sina tjänster omfattar också de krav som landskapet har ställt i enlighet med 42 § i lagen.

En kund kan i sådana fall då en tjänstproducent har åsidosatt sina förpliktelser få ersättning i enlighet med patientskadlagen (585/1986) för en personskada som orsakats en patient i samband med hälso- och sjukvård i Finland. Den föreslagna bestämmelsen i valfrihetslagen ändrar inte de ersättningsgrunder som gäller enligt patientskadlagen.

Offentliga välfärdstjänster som tillhandahålls utan vinningssyfte anses falla utanför tillämpningsområdet för konsumentskyddslagen och andra konsumenträttsliga bestämmelser.

61 §. Prissättning av landskapets tjänster i fråga om direktvalstjänster som produceras av affärsverk. Syftet med bestämmelsen är att ställa landskapets affärsverk i egenskap av producent av direktvalstjänster när de köper tjänster i motsvarande ställning som privata företag har när de köper tjänster i egenskap av producenter av direktvalstjänster, dvs. att ställa affärsverken i en konkurrensneutral ställning. Om prissättningen av landskapets interna tjänster inte görs på marknadsmässiga villkor, får landskapets affärsverk i egenskap av producent av direktvalstjänster sannolikt dessa vissa tjänster förmånligare än vad andra privata producenter av direktvalstjänster skulle betala för tjänsterna i fråga.

Därtill är syftet med bestämmelsen att säkerställa att prissättningen av landskapets interna tjänster är transparent och att de direktvalstjänster som landskapets affärsverk producerar är jämförbara med privata producenter av direktvalstjänster. Landskapet eller servicecentret kan inte snedvrída konkurrensen genom att prissätta landskapets interna tjänster eller tjänsterna från servicecentret på andra sätt än på marknadsmässiga grunder.

I paragrafen föreskrivs det att i fråga om tjänster som landskap och servicecenter tillhandahåller ett affärsverks producenter av direktvalstjänster ska en marknadsmässig prissättning tillämpas. Sådana tjänster kan vara t.ex. landskapets laborietjänster och bildiagnostik samt servicecentrets hyror för lokaler och ekonomi- och personalförvaltningens tjänster.

Med marknadsmässig prissättning avses den prisnivå som motsvarande privata aktör skulle ha. Priserna ska således i princip bestämmas med beaktande av inkomsterna från verksamheten, de rörliga utgifterna för tjänstproduktionen och den del av fastighetskostnaderna som kan hänföras till verksamheten. Avskrivningar

Utkast till regeringens proposition med förslag till lag om kundens valfrihet inom social- och hälsovården, detaljmotivering, 3.11.2017

och finansieringskostnader som hänför sig till investeringar ska beaktas som kostnader till den del som dessa investeringar är nära förknippade med skötseln av uppgiften. Dessutom ska en skälig avkastning på kapital som är bundet till verksamheten beaktas vid prissättningen. Bestämmelsen motsvarar till sitt innehåll vad som i lagen om grunderna för avgifter till staten (150/1992) föreskrivs om avgifter för tjänster.

Avgiftsbelagdheten förutsätter dock inte alltid intäkter utan prissättningen kan basera sig på det gängse värdet. I dessa situationer ska det dock motiveras att motsvarande marknadsaktör i motsvarande situation skulle handla på samma sätt.

Bestämmelsen gäller i fråga om landskapet endast de interna tjänsterna. En producent av direktvalstjänster för landskapets affärsverk ska när den köper tjänster utanför landskapet iaktta upphandlingslagstiftningen.

Eftersom landskapet affärsverk i egenskap av producent av direktvalstjänster är en del av landskapet och inte en självständig juridisk person, är det landskapet som juridiskt sett ingår avtalet med servicecentret. Om landskapets producent av direktvalstjänster dock med stöd av förvaltningsstadgan ingår ett eget avtal med servicecentret, ska prissättningen även då göras på marknadsmässiga grunder. Om landskapet t.ex. har hyrt sina lokaler för hela verksamheten, ska landskapet prissätta sin interna hyra på marknadsmässiga grunder.

62 §. *Tryggande av en jämlig konkurrens mellan offentlig och privat verksamhet.* I paragrafen hänvisas till konkurrenslagen, i vilken det föreskrivs om tryggande av jämlika verksamhetsförutsättningar för offentlig och privat tjänsteproduktion. Konkurrenslagen tillämpas på samtliga näringsidkare. En näringsidkare kan enligt konkurrenslagen vara en fysisk person eller en privat eller offentlig juridisk person som bedriver ekonomisk verksamhet. Förbudet mot missbruk av den marknadsställning som fastställs enligt konkurrenslagen och mot förbjudna konkurrensbegränsningar mellan näringsidkare tillämpas sålunda även på ett bolag som bedriver ekonomisk verksamhet och som ägs av ett offentligt samfund, som ett landskap. I 30 a § i konkurrenslagen finns det bestämmelser om tillämpningen av konkurrenslagen i en situation där man i den ekonomiska verksamheten som bedrivs av en kommun, en samkommun, staten eller en enhet som de har bestämmande inflytande över tillämpar ett sådant förfarande eller en sådan verksamhetsstruktur som när varor eller tjänster erbjuds 1) snedvrider eller kan bidra till att snedvrider förutsättningarna för en sund och fungerande konkurrens på marknaden, 2) hindrar eller kan bidra till att hindra att en sund och fungerande ekonomisk konkurrens uppstår eller utvecklas eller 3) står i strid med kravet på marknadsmässig prissättning i kommunallagen.

Konkurrens- och konsumentverket kan i ovan nämnda situationer ingripa i ett sådant förfarande eller en sådan verksamhetsstruktur i landskapet eller i en sammanslutning som landskapet har bestämmande inflytande över och som strider mot konkurrenslagen.

Konkurrens- och konsumentverkets roll som övervakare av konkurrensneutraliteten är betydelsefull med tanke på valfrihetssystemet. Av denna anledning har i valfrihetslagen tagits in en bestämmelse om Konkurrens- och konsumentverkets behörighet. Konkurrens- och konsumentverket fungerar inte endast som övervakare av marknadsmässig prissättning utan övervakar också alla andra villkor och förfaranden som äventyrar konkurrensneutraliteten.

Därtill ska till konkurrenslagen fogas en möjlighet till sanktioner för brott mot bestämmelserna om konkurrensneutralitet som gäller verksamhet som omfattas av valfrihetslagen, samt en möjlighet till ersättning av skador som uppkommit till följd av dem. Med tanke på att tillsynen ska fungera är det väsentliga tillräckliga resurser, eftersom det att landskapen och deras servicecenter omfattas av tillsynen innebär en stor utvidgning av tillämpningsområdet och särskilt under de förts åren också ett stort antal frågor och utredningsuppgifter.

I den ovan nämnda bestämmelsen i konkurrenslagen nämns för närvarande inte landskapet. Konkurrenslagen, som hör till arbets- och näringsministeriets behörighet, kommer i samband med landskapsreformen att ändras så att också landskapet nämns i 30 a, 30 c och 30 d § i konkurrenslagen. Även bestämmelserna i 4 kap. i konkurrenslagen om tillsyn över företagsförvärv tillämpas då definitionen av företagsförvärv och internationella omsättningsgränser uppfylls för företagsarrangemang mellan näringsidkare. Bestämmelserna om tillsyn över företagsförvärv tillämpas även på näringsidkare som ägs av ett offentligt samfund. Dessa bestämmelser tillämpas likaså på företagsförvärv inom social- och hälsovården under motsvarande förutsättningar, och konkurrenslagen innehåller för närvarande inga särskilda bestämmelser om tillsyn över företagsförvärv som rör företagsförvärv inom social- och hälsovården.

Utkast till regeringens proposition med förslag till lag om kundens valfrihet inom social- och hälsovården, detaljmotivering, 3.11.2017

10 kap. Ersättningar till tjänsteproducenter

Allmänna principer

63 §. Allmänna ersättningsprinciper. Syftet med de allmänna principerna är att definiera allmänna målsättningar för ersättningssystemet. Definitionen av de allmänna principerna har betydelse också för de tolkningsfrågor som uppkommer när ersättningssystemet ska upprätthållas. Med hjälp av ersättningssystemet skapas tjänster som är effektiva framför allt med avseende på kundernas behov. Med effektivitet avses produktion av tjänster som ingår i den finländska hälso- och sjukvårdens tjänstesortiment enligt 7 a § i hälso- och sjukvårdslagen och som dessutom stödjer god vård och omsorger som avses bland annat i socialvårdslagstiftningen och i praxis. Ersättningssystemet som landskapet ansvarar för ska följa den samhälleliga och bl.a. den medicinska utvecklingen.

Ersättningarna till tjänsteproducenterna och det ersättningssystem som de bildar utgör ett centralt element i de självstyrande landskapens ansvar för ordnande av social- och hälsovårdstjänster. Ersättningarna ska baseras på landskapets budgetmakt och på en hållbar landskapsekonomi. De ersättningar som landskapen betalar till producenterna ska förbättra tillgången till tjänster och stödja den på tjänsternas kvalitet baserade konkurrensen mellan producenterna. Ersättningssystemet ska utgöra ett incitament till förbättring av social- och hälsovårdstjänsternas produktivitet och förverkligande av de effektivitetsfördelar som kan uppnås. Ersättningssystemet ska främja bästa praxis i landskapet och göra det möjligt att införa innovationer i fråga om de tjänster som hör till systemet.

Ersättningssystemet ska fungera så att det effektivt stödjer vård och andra tjänster som anses vara behövliga med tanke på individens hälsa och funktionsförmåga. Landskapets ersättningssystem ska vara baserat på öppet definierade grunder som för landskapsinvånarna säkerställer tillräckliga social- och hälsovårdstjänster. Ersättningssystemet ska sålunda för invånarna garantera jämlika möjligheter till vård och tjänster samt sådan individuell bedömning av kundernas vårdbehov som kan läggas till grund för individuell vård. Dessutom ska ersättningssystemet i enlighet med lagen göra det möjligt för kunderna att välja tjänsteproducent.

Ersättningssystemet ska främja förverkligandet av landskapets organiseringsansvar så att principerna för landskapens finansiering samtidigt beaktas samt stödja en sund konkurrens mellan producenterna i det enskilda landskapet samt på den gemensamma marknad som landskapen bildar. Landskapet ska på ett öppet sätt definiera grunderna för de ersättningar som betalas till tjänsteproducenterna inom social- och hälsovården så att de tryggar en likvärdig behandling av tjänsteproducenterna. Landskapet ska behandla tjänsteproducenterna på ett icke-diskriminerande sätt, vilket innebär att ersättningarna för produktion av identiska tjänster ska bestämmas på samma grunder. De allmänna ersättningsprinciperna och grunderna för ersättningarna ska öppet tillhandahållas alla parter elektroniskt och vid behov i andra former.

Ersättningar till producenter av direktvalstjänster

64 §. Ersättningar som betalas till producenter av direktvalstjänster. Enligt 1 mom. ska landskapens behörighet när det gäller planeringen av ersättningarna och fastställande av ersättningsbeloppen begränsas genom lag och förordning endast till den del som det anses nödvändigt att införa en riksomfattande praxis för bestämmande av ersättningarna. Bestämmelser om begränsningarna föreslås i denna lag och i den förordning som utfärdas med stöd av den.

Landskapet ska besluta om de ersättningar som betalas till producenter av direktvalstjänster. Landskapet ska besluta också om ersättningssystemet och bestämmande av ersättningarna i övrigt.

Grunderna för de ersättningar som landskapet betalar ska vara desamma för samtliga producenter av direktvalstjänster. Ersättningarna för de tjänster som tillhandahålls på marknaden bör vara överensstämmande till den del som producenterna konkurrerar om samma kunder. Landskapet bör då det fastställer ersättningsnivåerna beakta också kundavgifternas andel.

Enligt 2 mom. ska landskapet anvisa de social- och hälsocentraler och mun- och tandvårdsenheter som affärsverket som egen produktion är huvudman för ersättning på samma allmänna grunder som den anvisar andra producenter av direktvalstjänster ersättning. De ersättningsgrunder som landskapet fastställer ska i enlighet med detta inte gynna de social- och hälsocentraler och mun- och tandvårdsenheter som affärsverket är huvudman för i förhållande till privata producenter.

I 3 mom. föreskrivs det om ändring av ersättningsgrunderna under en avtalsperiod. För att styra marknaden och trygga tjänster för kunderna kan landskapet genom sitt beslut ändra beloppen av och grunderna för ersättningar som landskapet betalar för direktvalstjänster enligt vad som föreskrivs i 51 §. I fråga om

Utkast till regeringens proposition med förslag till lag om kundens valfrihet inom social- och hälsovården, detaljmotivering, 3.11.2017

ändringarna är det skäl att sörja för att också tjänsteproducentens ställning tas i beaktande. I samband med ändringarna ska tjänsteproducenten ges en verklig möjlighet att vägra godkänna en ändring och att därmed inte längre höra till den grupp av producenter som tillhandahåller direktvalstjänster. Detta förutsätter att en skäligt lång tidsfrist ställs så, att ändringen träder i kraft först efter tidsfristen. I 51 § föreskrivs det om förfarandet vid ändring av beloppet av och grunderna för ersättningar och om tjänsteproducentens möjlighet att säga upp avtalet, om den inte godkänner de ändringar som landskapet beslutat om. Över landskapets beslut om ersättningar till producenten av direktvalstjänster och ändring av ersättningarna får anföras landskapsbesvär enligt landskapslagen.

Särskilt ska ändringarnas eventuella konsekvenser för ställningen för de kunder som redan har valt en tjänsteproducent för den tjänst som berörs av ändringen beaktas. I samband med planeringen och förverkligandet av ändringar bör uppmärksamhet fästas vid en jämlik tillgång till tjänster samt vid hur marknaden fungerar efter ändringarna. Landskapet bör vidta proaktiva åtgärder för att ändringarna inte ska störa marknadens naturliga utveckling. De allmänna förutsättningar som ställs på ersättningssystemet bör beaktas när ändringen genomförs.

Det kan finnas ett behov att ändra ersättningarna till exempel då tjänsternas täckningsgrad höjs eller sänks, då det sker större förändringar i tjänsternas kostnadsutveckling eller då den finansiering som står till landskapets förfogande ändras. Initiativ till justering av ersättningsnivåerna kan komma också från tjänsteproducenterna.

Avtal om direktvalstjänster kommer sannolikt i flera fall att gälla tills vidare. Utgångspunkten är att grunderna för avtal om direktvalstjänster ska vara desamma för alla tjänsteproducenter. Landskapet kan få behov att ändra ett redan ingånget avtal. Med tiden kan det t.ex. uppkomma situationer som man inte kunde beakta när avtalet ingicks eller förhållandena kan ändras. Om ett avtal inte med tanke på sådana förändringar redan har en viss inneboende mekanism uppkommer det sannolikt ett behov att ändra avtalet. Landskapet kan i praktiken inte separat omförhandla villkoren med olika tjänsteproducenter, utan ändringen måste gälla samtliga tjänsteproducenter på ett jämlikt sätt. Landskapet måste dock i enlighet med god avtalssed höra tjänsteproducenterna innan ändringsmekanismen utnyttjas. Ändringens kostnadseffekt måste också tas i beaktande på det sätt som landskapet anser det vara behövligt.

65 §. Fasta ersättningar. I 1 mom. föreslås det till behövliga delar bestämmelser om riksomfattande lika fasta ersättningar. Enligt lagrummet ska fasta ersättningar baseras på en så kallad per capita-modell, dvs. på finansiering som baseras på invånartal och behovsfaktorer, vilket innebär att en fast ersättning betalas till tjänsteproducenten på basis av kundens registrering medan tjänsteproducentens totalersättning baseras på antalet registrerade personer. Den fasta ersättningen hänför sig till den tid då kunden anses höra till respektive tjänsteproducentens ansvar. Såvida avser den fasta ersättningen sådana särskilt angivna tjänster som enligt landskapets definition i sista hand har hänförts till kategorin direktvalstjänster. Denna ersättning omfattar alla tjänster som inte i enlighet med denna lag på någon annan grund hör till kategorin ersättningsbara tjänster.

Landskapet kan enligt lagförslaget bestämma vilket anslagsbelopp det reserverar för produktion av direktvalstjänster. Enligt 2 mom. åläggs landskapet dock att av det anslag som reserverats för direktvalstjänster använda en andel på minst 2/3 för fasta ersättningar för annat än mun- och tandvård. Denna andel på 2/3 bestäms enligt landskapets anslag enligt budgeten. Eftersom en del av ersättningen i enlighet med 68 och 69 § kan bestämmas prestations- eller incitamentsbaserat, kan den slutliga andelen enligt bokslutet i vissa fall vara mindre än denna andel.

I fråga om finansiering av direktvalstjänster inom social- och hälsovården har modellen som baseras på fast ersättning ansetts vara effektivast både med hänsyn till tjänsternas genomslag och med hänsyn till kostnadseffektiviteten. Landskapet kan besluta om användning av fasta ersättningar utöver den fastställda miniminivån och reservera till exempel hela anslaget, vilket innebär att det till en producent betalar hela ersättningen som en fast ersättning.

För att säkerställa landskapens självstyrelse ges landskapen prövningsrätt i fråga om den andel som reserveras för fasta ersättningar. Genom att minska andelen kapitation kan landskapet minska kostnadsrisken som en stor kapitationsandel kan åsamka tjänsteproducenten och skalfördelen som hänför sig till denna risk, minska mängden marknadsstörningar som uppstår på grund av inexact bedömning av kapitationens storlek per invånare samt reservera finansiering för att styra tjänster som begärs av producenterna med hjälp av ekonomiska incitament. Betydelsen av dessa faktorer beror på förhållandena i de enskilda landskapen. En förutsättning för reservation av den nämnda andelen för fasta ersättningar är att motiveringen och planeringen av de övriga ersättningsgrunderna sker samtidigt, i en övergripande process. Den föreslagna minimiandelen på 2/3 ger landskapen möjlighet att ta de regionala särdragen i beaktande. Samtidigt är

Utkast till regeringens proposition med förslag till lag om kundens valfrihet inom social- och hälsovården, detaljmotivering, 3.11.2017

minimiandelen dock tillräckligt hög för att kostnadseffektiviteten i fråga om kapitationsersättningen bevaras. Inom mun- och tandvården är minimiandelen hälften.

I 3 mom. föreskrivs det att landskapet när det bestämmer de fasta ersättningsbeloppen ska utgå ifrån de nationella behovsfaktorerna. Trots att förhållandena i landskapen skiljer sig från varandra är det med tanke på jämlikheten mellan områdena samt med tanke på jämförbarheten mellan genomförandet av finansieringen och dess genomslag motiverat att landskapen baserar ersättningarna på enhetliga behovsfaktorer. De nationella behovsfaktorerna är i fråga om andra tjänster än mun- och tandvårdstjänster landskapsinvånarnas ålder, kön, sjukdomsfrekvens och sysselsättning samt andra socioekonomiska faktorer.

Genom att tillämpa de behovsfaktorer som avses i 3 mom. eftersträvas en viktning av den kundrelaterade ersättningen så att direktvalsproducenten har samma förväntade kostnader för alla kunder. Behovsfaktorerna avgör huruvida viktningen lyckas och behöver utvecklas kontinuerligt. Studier utförda av Institutet för hälsa och välfärd och en internationell studie visar att åldern har stor betydelse för kundernas behov av tjänster och att kvinnor i viss utsträckning utnyttjar tjänsterna mer än män. Anlitandet av läkartjänster inom öppenvården och tjänster inom mun- och tandhälsovården varierar också utifrån socioekonomisk ställning. Med beaktande av skillnaderna mellan behovet av tjänster anlitar personer med höga inkomster läkartjänster inom företagshälsovården och inom den privata sektorn i högre grad och sett som helhet mer i förhållande till behovet än personer med låg inkomst. Genom att inkludera kundrelaterade egenskaper som anknyter till sjukfrekvensen i behovsfaktorerna främjas en framgångsrik viktning, eftersom det tar bättre hänsyn till åldersfördelning och socioekonomiska faktorer samt kundens individuella vårdbehov och kostnaderna för det och fördelar ersättningarna rättvist bland producenterna även för patienter som behöver många tjänster. Hänsyn till kundens individuella vårdbehov och kostnaderna för det främjar utvecklingen och specialiseringen av producenternas kunskaper på ett ekonomiskt lönsamt sätt.

Inom mun- och tandvården är behovsfaktorer för fast ersättning ålder, kön, sjukdomsfrekvens och socioekonomiska faktorer. De kundrelaterade kostnaderna för mun- och tandvård består av en egen tjänstehelhet, och därför påverkas de förväntade kostnaderna för den i viss omfattning av andra faktorer än ersättningarna för hela den social- och hälsocentral som erbjuder direktvalstjänster. Basservicen inom mun- och tandvård har ett mångskiftande utbud av behandlingar (många olika vårdprestationer) och varierar beroende på hur stort behovet av vård är. Anlitandet av tjänster varierar med åldern på ett annat sätt än inom den allmänna sjukvården. Därför är det motiverat att ta fram separata ersättningsdetaljer och en separat viktning för mun- och tandvårdens tjänstehelhet. Verksamheten vid mun- och tandvårdsenheterna är mindre än vid social- och hälsocentralerna och variationen i den kundrelaterade användningen av tjänster är stor jämfört med den övriga öppenvården, vilket motiverar en lägre nedre gräns för den fasta ersättningsandel. På så sätt kan landskapet säkerställa en rimlig kostnadsrisk för de enheter som producerar tjänsten. Inom mun- och tandvården kan kapitation de i fall då kunder behöver många olika tjänster även kompletteras med separat planerade prestationsbaserade ersättningar för vårdhelheter. På så sätt kan ersättningarna för behandlingar som är mer omfattande eller dyrare än genomsnittet fördelas mer noggrant än genom kapitation. Det stödjer även mun- och tandvårdsenheternas möjlighet att specialisera sig.

För de behovsfaktorer som nämns ovan i 3 bereds enligt 4 mom. också nationella viktkoefficienter som närmare definierar en viss behovsfaktors betydelse för beräkningen av en fast ersättning.

I 4 mom. föreskrivs det om möjlighet att genom förordning av statsrådet utfärda närmare bestämmelser om de fasta ersättningsbelopp som avses i 2 mom. och om de nationella behovsfaktorer som avses i 3 mom. samt om viktkoefficienterna. Vid beredningen av dessa nationella viktkoefficienter för behovsfaktorerna samt vid behov också vid beredningen av landskapens egna viktkoefficienter baserar man sig på det kunnande som Institutet för hälsa och välfärd besitter.

66 §. *Den tid som den fasta ersättningen grundar sig på.* I paragrafen definieras den tid i fråga om vilken ersättningsansvaret för en tjänst gäller. En fast ersättning divideras med antalet dagar som beaktats vid beräkningen av den fasta ersättningen och multipliceras med tjänsteproducenternas färre antal ansvarsdagar.

67 §. *Betalningssätt och betalningstidtabell för ersättningar.* Landskapet och tjänsteproducenten ska enligt 1 mom. avtala om betalningssättet och betalningstidtabellen för ersättningarna i det avtal som avses i 48 §.

Enligt 2 mom. kan landskapen inte betala förskott till tjänsteproducenterna för produktion av direktvalstjänster. Landskapet ska eftersträva en praxis som innebär att det betalar ersättningar till producenterna först efter att tjänsterna levererats. Landskapet har dock prövningsrätt i fråga om när någon tjänstehelhet har genomförts så att man kan betala ut ersättningen.

Utkast till regeringens proposition med förslag till lag om kundens valfrihet inom social- och hälsovården, detaljmotivering, 3.11.2017

I 3 mom. föreskrivs det om möjligheten att utfärda närmare bestämmelser om betalningssättet och betalningstidtabellen genom förordning av statsrådet.

68 §. Prestationsbaserade ersättningar. En del av de tjänster som hör till kategorin direktvalstjänster kan det vara ändamålsenligt att helt eller delvis utföra mot prestationsbaserade ersättningar, utifrån antingen kundernas behov, de ersättningsbara tjänsternas karaktär eller marknadsläget. Landskapet ska närmare ange på vilka grunder det betalar prestationsbaserade ersättningar. Prestationsbaserade ersättningar kan emellertid finansieras endast med den andel av det för direktvalstjänster reserverade anslaget som inte har reserverats för fasta ersättningar.

Enligt 2 mom. tillämpas de nationella ersättningsgrunderna i fråga om de prestationsbaserade ersättningarna inom mun- och tandvård. Mun- och tandvårdsenhetens serviceutbud enligt 18 § innefattar en stor mängd åtgärder. På grund av de avsevärda resurser som de kräver är det motiverat med prissättning och eventuell gruppering av dessa funktioner på nationell nivå.

Enligt 3 mom. får närmare bestämmelser om de åtgärder och tjänster som avses i 2 mom. samt om deras närmare innehåll utfärdas genom förordning av statsrådet. Staten kan med tanke på den riksomfattande jämlikheten samt genomförande av bästa praxis, med stöd av förordningen styra användningen av prestationsbaserade ersättningar.

69 §. Incitamentsbaserade ersättningar. I paragrafen föreslås bestämmelser om att landskapet ska kunna betala incitamentsbaserade ersättningar till producenter av direktvalstjänster. Landskapet ska bestämma de kriterier som är förutsättningar för betalning av incitamentsbaserade ersättningar och som beskriver tjänsternas kvalitet, kostnadseffektivitet och verkningsfullhet. Om kvalitetskraven antingen helt eller delvis har uppfyllts under uppföljningstiden ska landskapet i förhållande till hur väl kriterierna överskridits betala den incitamentsbaserade ersättningen till producenten. De kriterier som landskapet definierat ska vara högre än den nivå som definieras i lagstiftningen för tjänsterna.

I 2 mom. föreskrivs det om möjligheten att tillämpa ett incitamentssystem som stärker integreringen av kundtjänsterna och som beaktar servicekedjans hela helhet. Enligt 2 mom. kan landskapet också använda ett incitamentssystem som innebär att kostnadsfördelarna inom hela servicekedjan fördelas mellan kedjans producenter och landskapet, förutsatt att de kvalitativa och övriga kriterierna uppfylls. Genom att inkludera kostnadsfördelarna inom hela vårdkedjan i producenternas incitamentssystem kan landskapet locka producenterna att på ett kostnadseffektivt och ändamålsenligt sätt utföra tjänster som ligger utanför det egna produktionsansvaret.

Landskapet kan på så vis främja framför allt en vertikal integrering av servicekedjor och minska deloptimeringen inom social- och hälsosystemet. Förutsättningen är att det går att säkerställa att kostnadsfördelarna uppnåtts från faktorer som gagnar hela servicesystemet. Om ansvaret för kostnaderna för kundens samtliga tjänster ligger hos en part bidrar det mycket effektivt till att minska deloptimeringen. I den presenterade modellen fördelas ansvaret för hela kundvården modulärt på olika aktörer, och därför måste detaljerna i förfarandet utvecklas ytterligare.

Enligt 3 mom. ska landskapet använda likvärdiga indikatorer och kriterier för bedömningen av tjänsteproducenternas prestationer. Landskapet ska underrätta producenterna om de indikatorer och kriterier som det tillämpar och om ändringar i dem i så god tid att producenterna kan planera sin verksamhet utifrån kraven.

Enligt 4 mom. får närmare bestämmelser om indikatorerna och kriterierna för incitamentsbaserade ersättningar samt om minimi- eller maximibeloppen av de incitamentsbaserade ersättningar som betalas med stöd av dem utfärdas genom förordning av statsrådet. Indikatorerna och kriterierna kan gälla tjänsternas kvalitet, kostnadseffektivitet och verkningsfullhet. Staten kan med stöd av förordningen, i syfte att förverkliga den riksomfattande jämlikheten och med tanke på bästa praxis, styra användningen av incitamentsbaserade ersättningar.

70 §. Andra ersättningar till producenter av direktvalstjänster. Enligt 1 mom. kan landskapet med tjänsteproducenterna avtala även om andra ersättningar. Sådana andra ersättningar kan i första hand betalas då det behövs för att regionala särdrag ska kunna beaktas. Landskapet kan sålunda beakta bl.a. långa avstånd inom sitt område. Genom ersättningarna är det möjligt att på ett ändamålsenligt sätt styra marknaden och skapa nya marknader samt anpassa vården till kundernas behov.

I 2 mom. föreskrivs det om möjligheten att genom förordning av statsrådet utfärda närmare bestämmelser om kriterierna för andra ersättningar till producenter av direktvalstjänster samt om ersättningarnas innehåll och

Utkast till regeringens proposition med förslag till lag om kundens valfrihet inom social- och hälsovården, detaljmotivering, 3.11.2017

minimibelopp när det är motiverat i synnerhet med tanke på den nationella jämlikheten eller annars för målsättningarna enligt 63 § i denna lag.

Kundsedel och personlig budget

71 §. Ersättningar till producenter av kundsedelstjänster. I paragrafen föreslås det bestämmelser om ersättningar som betalas till tjänsteproducenter för tjänster som produceras på basis av en kundsedel som landskapets affärsverk beviljat. Enligt 1 mom. beslutar landskapets affärsverk om de ersättningar som betalas. Kundsedelns värde bestäms enligt 24 § 4 mom.

Enligt 2 mom. ska landskapets affärsverk upp till ett värde som det har fastställt på förhand ersätta producenter av kundsedelstjänster för kostnaderna för tjänster som kunden får mot en kundsedel som beviljas av affärsverket. Kundsedeln ska för samma tjänst vara lika stor för olika producenter. Om kundsedelstjänsteproducenten på förhand för tjänsten har uppgett ett pris som är lägre än kundsedelns värde, ska ersättningen betalas enligt det pris som tjänsteproducenten uppgett.

Till en kundsedel som beviljats av affärsverket kan enligt 3 mom. fogas en incitamentsbaserad andel som producenten får då tjänsten uppfyller de av landskapet på förhand fastställda kriterierna i fråga om tjänstens kvalitet och verkningfullhet. De kriterier som landskapets affärsverk definierat ska vara högre än den nivå som definieras i lagstiftningen.

Enligt 4 mom. ska en producent av kundsedelstjänster sända uppgifterna om de tjänster som tillhandahållits kunden och om kostnaderna för produktionen av tjänsterna till det affärsverk som har beviljat kundsedeln. Landskapet ska betala ersättningen till producenten av kundsedelstjänsten senast två veckor efter att det av tjänsteproducenten fått informationen.

En producent av kundsedelstjänster får enligt 5 mom. inte hos en kund ta ut avgifter för tjänster som tillhandahållits mot en kundsedel. Eventuella klientavgifter enligt klientavgiftslagen tas ut av landskapet utifrån uppgifter om de tjänster som tillhandahålls.

72 §. Ersättningar för tjänster som tillhandahålls enligt en personlig budget. Enligt 1 mom. ska landskapets affärsverk upp till ett värde som det har fastställt på förhand ersätta tjänsteproducenter för kostnaderna för tjänster som kunden får mot en personlig budget. Den personliga budgetens värde bestäms enligt 30 § 3 mom. Kunden svarar själv för att betala tjänsteproducenten för sådana tjänster som inte ingår i den kundplan som gäller den personliga budgeten.

Tjänsteproducenten ska enligt 2 mom. ge landskapet tillräckliga uppgifter om de tjänster som tillhandahållits kunden och om kostnaderna för produktionen av tjänsterna. Landskapet ska betala ersättningen senast tre veckor efter att det av tjänsteproducenten tagit emot uppgifterna.

Enligt 3 mom. får tjänsteproducenten inte hos en kund ta ut avgifter för tjänster som tillhandahållits enligt en personlig budget. Eventuella klientavgifter enligt klientavgiftslagen tas ut av landskapet utifrån uppgifter om de tjänster som tillhandahålls kunden.

Övriga bestämmelser om ersättningar

73 §. Ersättningar till tjänsteproducenter som verkar i ett annat landskap. I paragrafen föreskrivs det om ersättningar som ska betalas till tjänsteproducenter som är verksamma inom ett annat landskaps område. Dessutom föreskrivs det om ersättningar i sådana fall då en tjänst har tillhandahållits en kund som är bosatt utanför det landskap där producenten är belägen. Den producent av direktvalstjänster som har det övergripande ansvaret för kundens tjänster har alltid totalansvaret för direktvalstjänsterna och deras kostnader även om kunden på grundval av 7 § tillfälligt anlitar en annan social- och hälsocentral eller mun- och tandvårdsenhet eller är på grundval av 8 § i behov av brådskande vård. Även i dessa fall är det alltid den producent som kunden valt som har ansvaret, även om kunden tillfälligt anlitar en producent i ett annat landskap. Rätten för den tjänsteproducent som kunden valt att erhålla ersättning av landskapet enligt 63—70 § upphör således inte, även om kunden tillfälligt anlitar en producent i ett annat landskap.

I 1 mom. föreskrivs det att ersättning till den producent av direktvalstjänster som kunden valt ska betalas av det landskap som ansvarar för ordnandet av social- och hälsovårdstjänster för kunden i fråga, om detta landskap i enlighet med 48 § har ingått ett avtal med producenten. Det landskap som ingått avtalet är oftast det landskap där kunden är bosatt och som ansvarar för ordnandet av social- och hälsovårdstjänster för kunden i fråga. Producenten av direktvalstjänster kan också vara verksam på flera landskaps områden och

Utkast till regeringens proposition med förslag till lag om kundens valfrihet inom social- och hälsovården, detaljmotivering, 3.11.2017

kan därmed ha avtal med flera landskap. I fråga om ersättningarna för varje kunds direktvalstjänster ska tillämpas gällande avtal mellan landskapet och producenten.

Om en kund har valt en sådan producent av direktvalstjänster som inte har något avtal med det landskap där kunden är bosatt, ska liksom enligt lagens 51 § 2 mom. också på ersättningen av kostnaderna i enlighet med föreslagna 2 mom. tillämpas det avtal som ingåtts mellan producenten och det landskap där tjänsterna tillhandahålls.

Enligt 3 mom. ska landskapet ersätta kostnaderna för direktvalstjänster som orsakats av en kund för vars social- och hälsovård landskapet ansvarar i ett annat landskap till det landskap som skulle ha betalat ersättning för dessa tjänster till tjänsteproducenten. Landskapet betalar producenten en ersättning som bestäms enligt 51 § 2 mom. i den föreslagna lagen.

I 4 mom. föreskrivs det om ersättningsskyldigheten när kunden temporärt eller kortvarigt anlitar en social- och hälsostation eller mun- och tandvårdsenhet som tillhör en annan producent av direktvalstjänster än den som han eller hon valt enligt 17 §. I 8 § föreskrivs det om val av tillfällig tjänsteproducent och användning av dess tjänster och i 9 § om tjänster som kunden är i brådskande behov av. I dessa fall är det den producent av direktvalstjänster som kunden valt som ansvarar för de kostnader som tjänsterna ger upphov till. Den social- och hälsocentral eller mun- och tandvårdsenhet som tillhandahållit kunden tjänsten kan då fakturera den producent av direktvalstjänster som kunden valt. I detta fall ska ersättningens belopp bygga på faktiska kostnader. Grunden utgörs då av produktifiering och produktpriser som tjänsteproducenten i fråga använder vid uppföljningen av sin egen verksamhet och de faktiska kostnaderna för åtgärderna.

I 5 mom. föreskrivs det att när kunden har använt tjänster hos ett affärsverk i ett annat landskap ska de kostnader som orsakats ersättas i enlighet med 37 § i lagen om ordnande av social- och hälsovård.

Enligt 6 mom. får närmare bestämmelser om ersättningsförfarandet utfärdas genom förordning av statsrådet.

74 §. Folkpensionsanstaltens uppgifter vid utbetalning av ersättningar. Det är ändamålsenligt att landskapen vid sidan av självstyrelsen säkerställer möjligheterna att utnyttja de riksomfattande strukturerna för ersättningssystemet. Folkpensionsanstalten har fungerande IKT-system som är tillgängliga i hela landet. Folkpensionsanstalten har också fungerande datakommunikationer till regionala aktörer, flera andra myndigheter och privata producenter.

Enligt 1 mom. svarar Folkpensionsanstalten för skötseln av den riksomfattande betalningsrörelsen i anslutning till tjänster och ersättningar och det tekniska genomförandet av de centraliserade informationssystemtjänster som anknyter till det. FPA betalar ersättningar bl.a. till producenter av direktvalstjänster i enlighet med bestämmelserna i lagen och landskapens beslut.

Enligt 2 mom. ansvarar landskapen för utformningen av ersättningsgrunderna och för till vem ersättningar betalas. Folkpensionsanstalten beräknar de ersättningar till direktvalsproducenter som bestäms enligt 65 § som enligt 1 mom. i den paragrafen betalas till producenterna.

I 3 mom. konstateras det att i syfte att förtydliga förhållandet mellan landskapen och Folkpensionsanstalten ska mellan landskapen och Folkpensionsanstalten ingås närmare avtal om hur uppgifterna ska skötas. Utgångspunkten är den att ansvaret för ersättningssystemet och betalningen av ersättningar inte ska överföras på Folkpensionsanstalten, vars ansvar endast omfattar det tekniska genomförandet av utbetalningarna.

I 4 mom. föreskrivs det om Folkpensionsanstaltens rätt att få de uppgifter som behövs för skötseln av utbetalningen. FPA har trots sekretessbestämmelserna rätt att av landskapen och tjänsteproducenter enligt lagen samt av statliga myndigheter få de uppgifter som behövs. På basis av detta kan utbetalningarna skötas och riktas rätt. Därtill kan Folkpensionsanstalten enligt bestämmelsen använda för beräkningen av de fasta ersättningar som avses i 65 § de uppgifter som den har fått i samband med fullgörandet av sina lagstadgade uppgifter. Till exempel är en faktor vid bestämmandet av den fasta ersättningen kundernas sjukfrekvens. Vid fastställandet av sjukfrekvenskoefficienten kan bl.a. uppgifter om rätt till specialersättning för läkemedelskostnader utnyttjas. På basis av den föreslagna bestämmelsen kan FPA använda kundspecifika uppgifter om rätt till specialersättning när det är nödvändigt för att beräkna ersättningen. Det vilka uppgifter

Utkast till regeringens proposition med förslag till lag om kundens valfrihet inom social- och hälsovården, detaljmotivering, 3.11.2017

som är nödvändiga bestäms i praktiken utifrån vilka faktorer som har fastställts genom en förordning av statsrådet i enlighet 65 § 4 mom.

11 kap. Särskilda bestämmelser

75 §. Straffrättsligt tjänste- och skadeståndsansvar. Enligt förslaget tillämpas på personer som är anställda hos en social- och hälsocentral eller mun- och tandvårdsenhet som producerar direktvalstjänster straffrättsligt tjänsteansvar enligt 40 kap. i strafflagen (39/1889), eftersom uppgifterna för producenter av direktvalstjänster omfattar offentliga förvaltningsuppgifter och verksamheten är offentligt finansierad. Denna ansvarsbestämmelse kan bli tillämplig då personalen utför uppgifter som omfattas av den föreslagna valfrihetslagen. Med tjänsteansvar avses strafflagens tjänsteansvarsbestämmelser för tjänstemän som ska tillämpas på alla anställda vid social- och hälsocentraler samt mun- och tandvårdsenheter. När tjänster skaffas från andra tjänsteproducenter tillämpas bestämmelsen också på underleverantörens personal när de utför uppgifter som avses i den föreslagna lagen.

I fråga om skadeståndsansvar innehåller paragrafen för tydlighetens skull en hänvisning till skadeståndslagen (412/1974).

76 §. Registrering av klient- och patientuppgifter. I paragrafen föreskrivs det om registrering av klient- och patientuppgifter som uppkommit i samband med direktvalstjänster.

I 1 mom. föreslås det i enlighet med personuppgiftslagen (523/1999) att ett landskap är registeransvarigt enligt 3 § i personuppgiftslagen när det gäller klient- och patienthandlingar som uppkommer i verksamhet som omfattas av dess organiseringsansvar. För det att landskapet med organiseringsansvar ska vara registeransvarigt talar bland annat den omständigheten att det inom ramen för det gemensamma registret är möjligt att smidigt utveckla arbetsfördelningen inom social- och hälsovårdens tjänstenät och mellan tjänsteproducenterna samt författningar och praxis som innebär att en aktör med organiseringsansvar är registeransvarig. Ett exempel på detta är lagen om servicesedlar inom social- och hälsovården (569/2009). Landskapet är då registeransvarigt även i fall där servicen skaffas i form av köpta tjänster eller med servicesedel av serviceproducenter inom den privata eller den tredje sektorn.

När verksamhetsenheter inom den offentliga hälso- och sjukvården eller registeransvarigas verksamhet sammanslagits har de register som upprättats före sammanslagningen överförts och utgör sålunda en del av den nya organisationens motsvarande klient- eller patientregister. I enlighet med detta ska även de klient- och patienthandlingar som upprättats innan landskapen bildades överföras och utgör sålunda en del av landskapets klient- och patientregister i enlighet med deras användningsändamål.

I övrigt tillämpas på behandlingen av klient- och patienthandlingar klientlagen, patientlagen, lagen om klienthandlingar inom socialvården, kunduppgiftslagen, lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet och personuppgiftslagen. I dessa lagar föreskrivs bland annat om sekretessbeläggning av klient- och patientuppgifter och handlingar som innehåller sådana samt om behandling av uppgifterna.

Enligt 2 mom. har tjänsteproducenter av rätt att behandla klient- och patientuppgifter som ingår i landskapets klient- och patientregister då det är nödvändigt för att utföra en tjänst för en kund. Också privaträttsliga tjänsteproducenter har enligt bestämmelsen rätt att behandla klient- och patientuppgifter på samma grunder som personer som är anställda hos landskapets affärsverk. De som utför tjänster har således alltid tillgång till sådana uppdaterade kunduppgifter som förutsätts i det enskilda fallet. Denna rätt gäller endast uppgifter som behövs i en tjänstesituation. Uppgifter om en patients hälsa får behandlas till exempel i samband med sjukvård. Uppgifter om en socialvårdsklient får på motsvarande sätt behandlas i samband med att klienten får socialservice. Tillgången till klient- och patientdatasystemet ska med hjälp av ett system för behörighetsstyrning vara begränsad till personer som behöver åtkomst för sitt arbete. Enligt bestämmelsen har tjänsteproducenten dock inte rätt att hantera andra sekretessbelagda klient- och patientuppgifter än sådana som den har rätt till enligt ovan nämnda bestämmelser om klient- och patienthandlingar och sekretess kring dem.

I 3 mom. föreskrivs det om användning av social- och hälsovårdens riksomfattande informationssystemtjänster vid bildandet av klient- och patientregistret. Registret över patienthandlingar består av patienthandlingar i elektronisk form och i pappersformat. I den riksomfattande arkiveringstjänsten enligt kunduppgiftslagen (Kanta-tjänsten) finns när landskapen inleder sin verksamhet 2019 redan största delen av den information som är av betydelse för vården. Kunduppgiftslagen gör det möjligt att lagra även gamla uppgifter som en del av den nationella servicen. En ändring av registren i alla de patientsystem som är i bruk kräver omfattande utvecklingsarbete och orsakar avsevärda kostnader. Därför föreslås det i paragrafen

Utkast till regeringens proposition med förslag till lag om kundens valfrihet inom social- och hälsovården, detaljmotivering, 3.11.2017

att dessa klient- och patientregister bildas med hjälp av den riksomfattande informationssystemtjänsten. Som ansvarig aktör för den riksomfattande arkiveringstjänsten ska Folkpensionsanstalten genomföra den nödvändiga funktionaliteten. Eftersom alla handlingar inte finns i elektroniskt format och eftersom den riksomfattande informationssystemservicen inom socialvården å andra sidan inte nödvändigtvis helt och hållet är i bruk då registren bildas, begränsas bestämmelsen till att gälla de uppgifter som lagras i den riksomfattande informationssystemtjänsten. Beträffande handlingar i pappersformat och andra handlingar som inte kan lagras elektroniskt kan registerföraren komma överens med den aktör som producerat informationen om arrangemangen i anknytning till förvaringen på det mest ändamålsenliga sättet.

Enligt 4 mom. gäller skyldigheten att ansluta sig till de informationssystemtjänster som avses i kunduppgiftslagen, och skyldigheten att registrera uppgifter om tjänsterna i landskapets klient- och patientregister dock inte sådana tjänster och deras producenter som inte behöver registreras i det register som avses i 10 § i tjänsteproducentlagen. Producenter av transporttjänster som beviljas kunden i form av en socialtjänst eller stödtjänster som ingår i hemservice är till exempel inte registreringskyldiga enligt tjänsteproducentlagen.

77 §. Informationshanteringstjänster för valfriheten. En förutsättning för att genomföra valfrihetsmodellen är att kunden har kännedom om alternativa tjänsteproducenter och att informationen om kundens val förmedlas till landskapet och producenten. Informationen bör vara tillgänglig för alla och ska hållas uppdaterad. För tjänster som tillhandahållits och för faktureringen behövs dessutom informationshanteringstjänster som omfattar alla aktörer. I den föreslagna paragrafen föreskrivs det om dessa databaserade informationshanteringssystem.

I 2 mom. föreskrivs det om innehållet i informationshanteringstjänsterna. Tjänsterna ska vara uppbyggda på ett sådant sätt att den information som de omfattar samtidigt står till samtliga kunders, landskaps och övriga aktörers förfogande. Informationshanteringstjänster behövs för att kostnadseffektivt förverkliga valfriheten.

Via den tjänst som avses i 1 punkten kan en kund anmäla sig som kund hos den producent av direktvaltjänster, hos den social- och hälsocentral och enhet för mun- och tandvård samt hos det affärsverk som kunden önskar. Valtjänsterna förmedlar informationen till landskapet och den berörda tjänsteproducenten. Om kunden vill gå över till en annan producent ska anmälan på motsvarande sätt göras via av denna tjänst. I en bytessituation överförs informationen automatiskt också till den producent som kunden lämnar. Kunden kan om han eller hon så önskar med stöd av 20 § 1 mom., 21 § 3 mom. och 22 § 3 mom. också skriftligt anmäla om sitt val av producent, i stället för att använda den valtjänst som avses i denna paragraf.

I 2 punkten föreskrivs det om en informationstjänst för valfrihet. Den har information om alla producenter av direktvaltjänster och om deras tjänster. Alla tjänsteproducenter, alla affärsverk, alla social- och hälsocentraler och mun- och tandvårdsenheter som producerar direktvaltjänster samt alla företag, sammanslutningar och yrkesutbildade personer som producerar tjänster mot kundsedlar och enligt personlig budget ska lämna uppgifter om sina tjänster till informationstjänsten. Om det finns annan information att tillgå om tjänsteproducenternas verksamhet ska också den sammanställas i denna informationstjänst. Sådan information kan vara t.ex. uppgifter om tjänsteproducenter och tjänster som avses i 58 och 59 §. I fortsättningen blir det möjligt att i fråga om varje producent få uppgifter om tjänsternas kvalitet och genomslag. Avsikten är att också dessa uppgifter ska sammanställas i informationstjänsten för valfrihet. För att tillhandahålla informationstjänsten enligt 2 punkten används det servicedatalager som avses i lagen om förvaltningens gemensamma stödtjänster för e-tjänster (571/2016), nedan KaPa-lagen, som basis för informationstjänsten för valfrihet.

Enligt 3 punkten införs en hanteringstjänst för producenter. Genom den kan tjänsteproducenter göra sådana anmälningar om sin verksamhet som föreskrivs i lagen. Producenter av direktvaltjänster kan genom hanteringstjänsten i enlighet med 45 § rikta en ansökan till landskapet om att bli producent. Också sådana anmälningar som avses i 54 och 55 § kan göras genom hanteringstjänster. Därtill finns i tjänsten uppgift om producenter av direktvaltjänster och om avtal som ingåtts med privata producenter av direktvaltjänster. Hanteringstjänsten som är avsedd för producenter genomförs så att information som innehas av staten, landskapen och övriga myndigheter automatiskt kan överföras till hanteringstjänsten. Sålunda behöver producenterna inte på nytt anmäla sådana uppgifter som de redan tidigare lämnat till en myndighet.

I 4 punkten föreskrivs om en uppföljningstjänst för tjänsteproduktionen. Genom uppföljningstjänsten förmedlas informationen om kunderna och tjänsterna till landskapet samt till utfärdaren av kundsedlar och personliga budgetar. Via uppföljningstjänsten ska till exempel en yrkesutövare som producerat kundtjänster mot kundsedel meddela landskapets affärsverk vilka tjänster som tillhandahållits samt uppgifter om faktureringen. Informationen går också till landskapet som på den grunden kan ta ut en kundavgift hos

Utkast till regeringens proposition med förslag till lag om kundens valfrihet inom social- och hälsovården, detaljmotivering, 3.11.2017

kunden. Informationen behövs för att skapa en helhetsbild av tjänsteverksamheten så att landskapet kan följa hur dess organiseringsansvar uppfylls. På motsvarande sätt kan landskapets affärsverk och producenterna av direktvaltjänster följa hur det egna övergripande ansvaret uppfylls. Genom tjänsten förmedlas i fråga om tjänsterna också faktureringsuppgifter som läggs till grund för de ersättningar som betalas till producenterna.

I 5 punkten föreskrivs om en informationstjänst för tjänsteproducenternas samhällsansvar. I den sammanställs i enlighet med 58 § information om producenterna av direktvaltjänster samt om de företag och sammanslutningar som producerar tjänster mot kundsedel.

I 3 mom. föreskrivs det att den som tillhandahåller informationshanteringstjänster för en eller flera valfriheter är skyldig att använda vissa av de stödtjänster som avses i lagen om förvaltningens gemensamma stödtjänster för e-tjänster. Därmed är till exempel Folkpensionsanstalten, liksom staten, landskapens och kommunens myndigheter, skyldig att använda stödtjänster för att tillhandahålla informationshanteringstjänster. Användningsskyldigheten som avses i bestämmelsen täcker de tjänster som avses i 5 § 1 mom. i KaPa-lagen, dvs. servicekanalen, servicedatalagret, servicevyn, tjänsten för identifiering av fysisk person, meddelandeförmedlingstjänsten och den samlade förvaltningstjänsten för internetbetalning. De i det inledande stycket till 5 § 1 mom. i KaPa-lagen angivna förutsättningarna tillämpas på skyldigheten att använda tjänster. Det som föreskrivs i KaPa-lagen tillämpas på beslutet om användningsskyldighet.

Syftet är att vid tillhandahållande av informationshanteringstjänster för valfriheten använda de stödtjänster som avses i KaPa-lagen. Förvaltningens gemensamma stödtjänster för e-tjänster har tagits fram för att användas i princip i alla e-tjänster inom den offentliga förvaltningen. Kostnaderna för stödtjänster täcks centralt med statliga medel och är således i regel kostnadsfria för användarorganisationen. Enligt 5 § i KaPa-lagen är bl.a. statliga förvaltningsmyndigheter, ämbetsverk, inrättningar och affärsverk samt kommunala myndigheter skyldiga att använda stödtjänster. Skyldighet för landskapens myndigheter att använda stödtjänster ska läggas till i lagen. Tjänsterna får även i annat fall användas för att sköta offentliga förvaltningsuppgifter, delvis för att sköta offentliga uppgifter samt till viss del även i en privat serviceverksamhet. I de e-tjänster som används för att förverkliga social- och hälsovården, inklusive valfriheten, utnyttjas de tjänster som avses i KaPa-lagen fullt ut för att undvika överlappande lösningar. Vid planeringen av e-tjänster som även stödjer valfriheten ska hänsyn tas till stödtjänster enligt KaPa-lagen och användningen av dem. Av de tjänster som avses i 3 § i KaPa-lagen har servicekanalen, servicevyn, identifieringstjänsterna samt meddelandeförmedlingstjänsten och internetbetalningstjänsten stor betydelse när det gäller att förverkliga kundrelaterad valfrihet.

Enligt 4 mom. har sådana producenter av direktvaltjänster som avses i lagen oberoende av 5 § 3 mom. i KaPa-lagen rätt att i sin verksamhet använda identifieringstjänster, samlade förvaltningstjänster för internetbetalning samt meddelandeförmedlingstjänsten. Vid användning av stödtjänster som avses i momentet kan för utförandet av prestationen tas ut en avgift som motsvarar statens sammanlagda kostnader.

Producenter av direktvaltjänster tillhör genom ett beslut av landskapets myndighet en sådan användarorganisation som avses i KaPa-lagens 5 § 3 mom. och som sköter offentliga uppgifter och därmed har rätt att i sina offentliga uppgifter använda andra stödtjänster utöver identifieringstjänster och samlade förvaltningstjänster för internetbetalning samt meddelandeförmedlingstjänsten, för vilka tjänsteproducenten som producerar stödtjänsten beslutar om de ska erbjudas dessa organisationer.

I bestämmelsen ges dessa och andra producenter av direktvaltjänster efter beslut från en tjänsteproducent enligt KaPa-lagen oberoende rätt att använda ovan nämnda stödtjänster. Samtidigt föreskrivs det om möjligheten att från producenterna av direktvaltjänster ta ut en avgift baserat på självkostnadsvärdet på utförandet av prestationen för användning av de stödtjänster som avses i bestämmelsen. Det är motiverat att ta ut avgifter för användning av de normalt sett kostnadsfria stödtjänsterna eftersom användning av nämnda stödtjänster i så stor utsträckning inom social- och hälsovårdens tjänster kan medföra oväntat stora kostnader för producenten av stödtjänsten bland annat från kostnader som hänför sig till tjänster som köpts av tredje part för utförande av prestationen eller produktion av tjänsten.

Enligt 5 mom. ska informationssystemen för valfriheten genomföras så att de kommunicerar med varandra. På denna grund är all information i dessa system via samma gränssnitt tillgänglig för kunderna, landskapen och övriga aktörer. Uppgifterna enligt 1 mom. 2, 3 och 5 punkten i informationshanteringstjänsterna ska publiceras i det allmänna datanätet. Informationen är sålunda fritt tillgänglig för alla via internet.

I paragrafens 6 mom. ingår ett bemyndigande att utfärda förordning. Enligt det får närmare bestämmelser om informationsinnehållet i och funktionaliteten hos informationshanteringstjänsten för valfrihet utfärdas genom förordning av social- och hälsovårdsministeriet.

Utkast till regeringens proposition med förslag till lag om kundens valfrihet inom social- och hälsovården, detaljmotivering, 3.11.2017

78 §. Tillhandahållande av informationshanteringstjänster. I paragrafen föreskrivs det hur de informationshanteringstjänster för valfrihet som avses i 77 § ska utföras. Enligt 1 mom. tillhandahåller Folkpensionsanstalten tjänsten för kundval. Tjänsten utförs i samband med Kanta-tjänster enligt kunduppgiftslagen. Kunden kan då i enlighet med 19 § i kunduppgiftslagen välja producent via Mina Kanta-sidorna. Därtill tillhandahåller Folkpensionsanstalten hanteringstjänsten och uppföljningstjänsten för tjänsteproduktionen.

Enligt 2 mom. ska befolkningsregistercentralen tillhandahålla informationstjänsten för valfrihet som en del av det servicedatalager och den servicevy som avses i lagen om förvaltningens gemensamma stödtjänster för e-tjänster. När tjänsten utformas ska det register över tjänsteproducenter som avses i tjänsteproducentlagen utnyttjas.

Under våren 2017 har social- och hälsovårdsministeriet inlett ett arbete med att ta fram en totalarkitektur för valfrihet. Funktioner, uppgifter och informationssystem som krävs för att registrera tjänsteproducenter och anmäla sig som tjänsteproducent, utvärdera och följa upp kvaliteten på tjänster samt följa upp utbetalning och kostnader kommer att preciseras. Parter som tillhandahåller de informationshanteringstjänster som avses i 77 § 1—5 mom. ovan har till uppgift att bygga upp och svara för servicenivån på och underhåll och utveckling av nödvändiga informationssystemtjänster. Dessutom ska för alla tjänsteproducenter definieras bindande funktionella, tekniska innehållsspecifikationer för att säkerställa systemens interoperabilitet.

79 §. Informationshantering i fråga om kundsedel och personlig budget. Landskapet svarar för genomförandet av de informationshanteringslösningar som behövs för kundsedlar och personliga budgetar. Vid genomförandet ska landskapens informationssystemers interoperabilitet med de informationshanteringstjänster som avses i 77 § beaktas. Informationen i de system som landskapet svarar för ska göras tillgänglig för de i 77 § avsedda nationella informationshanteringstjänster för valfriheten i fråga om 1) kundsedlar som beviljats, 2) personliga budgetar som beviljats, 3) uppgifter om vem som producerar en tjänst som betalas med kundsedel eller en personlig budget, 4) uppgifter om de tjänster som tillhandahållits mot kundsedel eller enligt en personlig budget och om kundavgifter som tagits ut.

Landskapens programvara ska uppfylla de nationella krav på interoperabilitet som ställs i fråga om kundsedlar och personliga budgetar och utnyttja den informationstjänst för valfrihet som avses i 77 § 2 mom.

80 §. Tillsyn. I paragrafen föreskrivs det om landskapets tillsyn. Enligt 1 mom. övervakar landskapet sådana inom sitt område verksamma producenter av social- och hälsovårdstjänster som tillhandahåller direktvalstjänster, kundsedeltjänster och tjänster som tillhandahålls enligt en personlig budget. Landskapet ska inom sitt område övervaka också tjänsteproducenter från vilka ovannämnda tjänsteproducenter skaffar tjänster som avses i denna lag. Landskapet ska övervaka att tjänsteproducenterna följer de villkor som landskapet ställt och iakttar de bestämmelser som förpliktar tjänsteproducenterna.

För tillsynen har landskapet trots sekretessbestämmelserna rätt att avgiftsfritt av tjänsteproducenterna få de uppgifter och utredningar som gäller producentens verksamhet och som är nödvändiga för tillsynen samt de uppgifter och handlingar som gäller den vård och de tjänster som producentens kunder fått och som är nödvändiga för att bedöma om tjänsterna är lämpliga. Landskapet har på basis av paragrafen rätt att få till exempel klient- och patienthandlingar, om de nödvändigtvis behövs för tillsynen. Landskapet är även på basis av 76 § i den föreslagna lagen och lagen om ordnande av social- och hälsovård registeransvarig för kundregister inom social- och hälsovården. I klientuppgiftslagen föreskrivs om elektronisk behandling av klientuppgifter och förutsättningarna för detta. Landskapet bildar inte på basis av tillsynen ett eget personregister, utan behandlar i egenskap av registeransvarig uppgifter i det register som det upprätthåller i den utsträckning som tillsynen förutsätter. Dessutom har landskapet rätt att inspektera tjänsteproducenternas verksamhet och lokaler. Inspektion får göras utan förhandsanmälan. Inspektioner får dock inte utföras i utrymmen som används för boende av permanent natur. Den i grundlagen skyddade hemfriden omfattar inte affärslokaler eller motsvarande företagslokaler. Grundlagsutskottet har ansett att sådan lagstiftning som gäller myndigheters inspektionsbefogenheter ska vara tillräckligt exakt och ge fullgoda garantier mot missbruk. I lagstiftningen ska det finnas fullgoda garantier för rättvisa förfaranden och rättssäkerhetsgarantier för detta. Inspektionerna får inte ingripa godtyckligt eller orimligt mycket i juridiska personers privata verksamhet (GrUU 5/2010 rd s. 2 och 3).

I 39 § i förvaltningslagen föreskrivs det om inspektion. Enligt den bestämmelsen ska en myndighet underrätta en part som direkt berörs av ärendet och tidpunkten då en inspektion som faller under myndighetens behörighet inleds, såvida syftet med inspektionen inte äventyras av en sådan underrättelse. Parten har rätt att närvara vid inspektionen och att framföra sin åsikt och ställa frågor om omständigheter som har samband med inspektionen. Under inspektionens gång ska parten om möjligt underrättas om inspektionens ändamål, hur den genomförs samt om fortsatta åtgärder. Inspektionen ska förrättas utan att

Utkast till regeringens proposition med förslag till lag om kundens valfrihet inom social- och hälsovården, detaljmotivering, 3.11.2017

inspektionsobjektet eller dess innehavare orsakas oskäligen olägenhet. Den som förrättar inspektion ska utan dröjsmål avfatta en skriftlig inspektionsberättelse över inspektionen. Av inspektionsberättelsen ska inspektionens förlopp och inspektionsförrättarens viktigaste iakttagelser framgå. Inspektionsberättelsen ska delges en part som har rätt att närvara vid inspektionen.

Om det framkommer eventuella missförhållanden eller brister i en sådan tjänsteproducentens verksamhet som avses i 1 mom., ska landskapet enligt 2 mom. be producenten inkomma med en utredning om saken inom en tillräcklig tidsfrist. Förvaltningslagens bestämmelser tillämpas på begäran om utredning. Efter att missförhållanden eller brister konstaterats ska landskapet kräva att de avhjälpas inom en tillräcklig tidsfrist. Grundlagsutskottet har ansett att förvaltningsuppgifter som i princip hör till myndigheter inte omfattas av näringsfriheten som tryggas i 18 § 1 mom. i grundlagen (GrUU 40/2002 rd). Utskottet har emellertid ansett att det med tanke på proportionaliteten hos bestämmelserna om rättigheterna och skyldigheterna som gäller enskilda aktörer som inte hör till myndighetsorganisationen är nödvändigt att möjligheten att återkalla godkännande binds vid allvarliga eller väsentliga förseelser eller försummelser eller vid att de anmärkningar och varningar som eventuellt getts en enskild aktör inte har lett till korrigerande av påtalade brister i verksamheten (GrUU 20/2006 rd).

Om en producent av direktvaltjänster eller en producent av kundsedeltjänster inte avhjälpas missförhållandena eller bristerna inom den tidsfrist som landskapet satt ut, kan landskapet enligt 3 mom. vidta åtgärder för att i enlighet med 47 § återkalla godkännandet och för att i enlighet med 52 § säga upp eller häva avtalet om förutsättningarna i sagda bestämmelser uppfylls.

Enligt 4 mom. föreskrivs i lagen om tjänsteproducenter om tillsynen över tjänsteproducenter. Tjänsteproducenter inom social- och hälsovården övervakas för närvarande av regionförvaltningsverken och Tillstånds- och tillsynsverket för social- och hälsovården (Valvira). Tillsynsmyndighet är i fortsättningen Statens tillstånds-, styrnings- och tillsynsverk, som har tillgång till de tillsynsmetoder som föreskrivs i lagen om tjänsteproducenter. Tillsynsmyndigheten har befogenhet enligt lagen om tjänsteproducenter att ingripa i konstaterade missförhållanden och vid behov till exempel avbryta tjänsteproducentens verksamhet eller utfärda vite för tjänsteproducenten. Landskapet ska i enlighet med 24 § i lagen om tjänsteproducenter omedelbart underrätta tillsynsmyndigheten om sådana brister eller missförhållanden i en tjänsteproducentens verksamhet och tjänster som det har fått kännedom om. I 4 mom. föreskrivs det dessutom att om tillsynsmyndigheten i sin verksamhet får kännedom om missförhållanden i verksamhet som bedrivs av sådana tjänsteproducenter som avses i lagen ska den göra anmälan om saken till det landskap inom vilket tjänsteproducenten är verksam. Landskapet och tillsynsmyndigheten ska också till varandra för kännedom sända sina inspektionsberättelser om tjänsteproducenternas verksamhet i landskapet. På så sätt får myndigheterna information från varandra för att sköta tillsynen på ett ändamålsenligt sätt. Regionförvaltningsverken och kommunerna har redan använt ett liknande förfarande.

81 §. Rätten att föra ärenden till landskapet för behandling. I paragrafen föreskrivs det om kundens möjlighet att till landskapet för kännedom och behandling föra ett ärende som rör en sådan tjänsteproducent som avses i den föreslagna lagen. Dessutom kan en kund som är missnöjd med sina tjänster eller med bemötandet alltid framställa anmärkning enligt 23 § i klientlagen och i 10 § i patientlagen till tjänsteproducenten. Kunden kan även anföra klagan till tillsynsmyndigheter, såsom tillsynsmyndigheten enligt lagen om tjänsteproducenter eller riksdagens justitieombudsman. I 23 § i klientlagen och i 10 § i patientlagen föreskrivs det dock om att om ingen anmärkning framställts i ärendet och om tillsynsmyndigheten gör bedömningen att det är ändamålsenligast att behandla ärendet som en anmärkning, kan myndigheten överföra ärendet till berörd verksamhet för behandling.

En kund har enligt 1 mom. rätt att till landskapet hänskjuta behandlingen av missförhållanden som han eller hon stött på i samband med en tjänsteproducentens service, tillgången till service eller i bemötandet av honom eller henne. Ett upplevt missförhållande kan vara kopplat till brister i tjänster, dåligt bemötande eller att kunden inte får tjänsten som han eller hon behöver eller kundsedeln som han eller hon vill ha från producenten av direktvaltjänster. Om det i saken inte har gjorts en sådan anmärkning till tjänsteproducenten som avses i 23 § i klientlagen eller i 10 § i patientlagen och det enligt landskapets bedömning är ändamålsenligast att behandla ärendet som en anmärkning, kan landskapet överföra ärendet till den berörda tjänsteproducenten för behandling. Landskapet kan då till tjänsteproducenten för behandling överföra till exempel lindrigare fall där landskapet inte nödvändigtvis måste ingripa i situationen. Landskapet ska dock direkt till behandling ta allvarigare fall där kundens rättsskydd kräver att ärendet utreds av landskapet. En eventuell överföring av ärendet ska göras omedelbart efter bedömningen. Kunden ska underrättas om överföringen. Tjänsteproducenten ska underrätta landskapet som gjort överföringen om svaret och landskapet ska därefter bedöma behovet av vidare utredning av ärendet.

Utkast till regeringens proposition med förslag till lag om kundens valfrihet inom social- och hälsovården, detaljmotivering, 3.11.2017

Om landskapet tar upp det missförhållande som kunden påtalat till behandling ska landskapet enligt 2 mom. ge kunden ett svar inom skälig tid.

Enligt 3 mom. kan landskapet med anledning av ett ärende som hänskjutits till det vidta sådana åtgärder som avses i 80 §, om de förutsättningar som avses i den paragrafen uppfylls. Landskapet ska således vid behov begära en utredning i saken av tjänstproducenten och kräva att den eventuella bristen avhjälpes. Vid behov kan landskapet också hänvisa kunden till affärsverket för sådan bedömning av servicebehovet som avses i 34 § och som är bindande även för en producent av direktvalstjänster om det handlar om att producenten av direktvalstjänster inte har tillhandahållit kunden den tjänst denne behöver. Om det råder till exempel en svår konflikt mellan kunden och producenten av direktvalstjänster som inte kan lösas kan landskapet ge kunden möjlighet att oberoende av tidsfristen byta producent av direktvalstjänster, på det sätt som föreskrivs i 20 § 4 mom.

82 §. Ändringssökande. I paragrafen föreslås bestämmelser om sökande av ändring i beslut som avses i lagen. Landskapets beslut får enligt 1 mom. överklagas på det sätt som föreskrivs i landskapslagen. I landskapslagen finns bestämmelser om landskapsbesvär. Landskapsbesvär föregås av begäran om omprövning enligt landskapslagen till landskapets behöriga organ eller tjänsteinnehavare. I förvaltningsdomstolens beslut kan sökas ändring genom besvär hos högsta förvaltningsdomstolen utan att sökande av besvärstillstånd krävs. Landskapsbesvär uppskjuter inte verkställigheten av beslutet, och således kan beslutet verkställas oberoende av besvär. Landskapsbesvär får anföras över landskapets beslut enligt 18 § 7 mom. att överföra även andra tjänster till direktvalstjänster än de som anges i 18 § 2 och 4 mom. Dessa tjänster som fogas till direktvalstjänster genom landskapets beslut är konsultationer och öppna mottagningar som ges av yrkesutbildade personer inom hälsovården och de anknyter till direktvalstjänster. Därtill kan landskapsbesvär anföras över landskapets beslut enligt 24 § 1 och 4 mom. om tjänster i vilka landskapet tar i bruk en kundsedel, samt över landskapets beslut enligt 27 § 2 mom. om utvidgande av personkretsen för personlig budget. Ovannämnda beslut av landskapet om sådana tjänster som överförs till direktvalstjänster, att tillhandahållas mot en kundsedel eller en personlig budget, riktas inte till en enskild part utan de är beslut som allmänt gäller landskapets kunder och de producenter som söker sig till producenter av direktvalstjänster, varmed landskapsbesvär är ett ändamålsenligt sätt att söka ändring i beslutet. Landskapsbesvär får anföras över landskapets beslut enligt 40 § 2 mom. om undantag eller beslut enligt 40 § 3 mom. om återkallande av undantag i fråga om de språkliga skyldigheterna i tvåspråkiga kommuner. Ett beslut om undantagstillstånd beträffande språkliga skyldigheter som gäller en enskild producent av direktvalstjänster och beslut om återkallande av undantaget har betydelse också för landskapets invånares ställning, varför det ska vara möjligt att anföras landskapsbesvär över beslutet. Också andra tjänsteproducenter kan ha intresse att söka ändring i beslutet om undantag. Landskapsbesvär får dessutom anföras över landskapets beslut enligt 42 § 3 mom. genom vilket landskapet ställer andra krav för producenter av direktvalstjänster eller tjänsteproducenter som producerar tjänster mot kundsedel eller enligt en personlig budget som än de som föreskrivs i lag. Landskapsbesvär får anföras över landskapets beslut enligt 64 § om ersättningar till producenter av direktvalstjänster och om ändring av ersättningarna samt över landskapets affärsverks beslut enligt 71 § 1 mom. genom vilket landskapet fastslår ersättningarna till producenter av kundsedelstjänster för de kundsedlar som affärsverket beviljat. Landskapets beslut om krav som ställs på producenter och landskapets eller landskapets affärsverks beslut om de ersättningar som betalas till producenter gäller producenterna allmänt och riktar sig inte till en enskild producent, varför ändring i beslutet kan sökas genom besvär enligt landskapslagen.

I sådana beslut av landskapet som avses i 47 § och som gäller återkallande av godkännande av en privat producent av direktvalstjänster eller en producent av kundsedelstjänster får ändring sökas genom besvär hos förvaltningsdomstolen på det sätt som anges i förvaltningsprocesslagen. Återkallande av godkännandet riktas till den ifrågavarande tjänsteproducenten, varmed parten har möjlighet att anföras förvaltningsbesvär över beslutet. Beslutet kan verkställas trots ändringssökande, varmed anförande av förvaltningsbesvär inte uppskjuter återkallandet av godkännandet, om landskapet så beslutar. Detta möjliggör att verksamheten hos en tjänsteproducent som handlar felaktigt förhindras till den del som landskapet har återkallat godkännandet.

Enligt 3 mom. får i andra beslut begäras omprövning hos den myndighet som avses i 130 § 2 mom. i landskapslagen på det sätt som anges i förvaltningslagen. Begäran om omprövning får göras hos det behöriga organet eller den behöriga tjänsteinnehavaren. Ett beslut som meddelats med anledning av en begäran om omprövning får överklagas hos förvaltningsdomstolen på det sätt som föreskrivs i förvaltningsprocesslagen. Sådana beslut över vilka begäran om omprövning enligt förvaltningslagen kan göras är landskapets beslut enligt 20 § 4 mom., 21 § 2 mom. och 22 § 2 mom. om huruvida en kund av någon annan grundad anledning får byta social- och hälsocentral, mun- och tandvårdsenhet eller ett affärsverks verksamhetsställe eller dess tjänstenhet efter landskapets prövning. Dessutom får förvaltningsbesvär anföras över beslut av landskapets affärsverk om beviljande av en personlig budget (30 §) och ändring av den (31 §). Ovannämnda beslut om byte av tjänsteproducent eller tjänstenhet och om personlig budget riktar sig till en enskild kund, och

Utkast till regeringens proposition med förslag till lag om kundens valfrihet inom social- och hälsovården, detaljmotivering, 3.11.2017

därmed har kunden rätt att begära omprövning av beslutet och anföra förvaltningsbesvär över ett beslut som meddelats med anledning av begäran om omprövning. Förvaltningsbesvär får också anföras över landskapets beslut om godkännande av en producent av direktvalstjänster och en producent av kundsedelstjänster (46 §). Landskapets beslut om godkännande av en tjänsteproducent eller om att inte godkänna en tjänsteproducent riktar sig till tjänsteproducenten i fråga, och därmed kan parten begära omprövning av beslutet och vidare överklaga det beslut som meddelats med anledning av begäran om omprövning genom förvaltningsbesvär.

Enligt 4 mom. får över förvaltningsdomstolens beslut i ett ärende som avses i 2 och 3 mom. besvär anföras endast om högsta förvaltningsdomstolen beviljar besvärstillstånd.

83 §. Styrningen av tillhandahållare av informationshanteringstjänster. I paragrafen föreskrivs det att i fråga om uppgifter enligt den föreslagna lagen ska de som tillhandahåller sådana informationshanteringstjänster som avses i 77 § 2 mom. stå under social- och hälsovårdsministeriets styrning. I den föreslagna lagen finns det bestämmelser om Folkpensionsanstaltens uppgifter i 74 § som gäller utbetalning av ersättningar, samt i 78 § som gäller utförandet av informationshanteringstjänster. Enligt 78 § tillhandahåller Folkpensionsanstalten den tjänst för kundval som avses i 77 § 2 mom. 1 punkten såsom del av Kantatjänsterna enligt kunduppgiftslagen, den hanteringstjänst för producenter som avses i 3 punkten och den uppföljningstjänst för tjänsteproduktionen som avses i 4 punkten. Befolkningsregistercentralen tillhandahåller den informationstjänst för valfriheten som avses i 2 punkten.

12 kap. **Ikraftträdande, övergångsbestämmelser och tidtabell för införandet**

84 §. Ikraftträdande. Enligt 1 mom. träder den föreslagna lagen i kraft den 1 januari 2020. En del av bestämmelserna träder dock i kraft redan den 1 juli 2018 och en del den 1 januari 2019, vilket gör det möjligt för landskapen att fatta beslut och genomföra andra nödvändiga åtgärder som gäller införandet av lagen redan innan lagens egentliga ikraftträdande.

Enligt 2 mom. träder 90–92 § som gäller pilotförsök och 94 § som gäller ändringsstöd till landskapen i kraft den 1 juli 2018 genast när den föreslagna lagen har godkänts och stadfästs. Avsikten är att inleda pilotförsöken redan under 2018.

Enligt 3 mom. får landskapet från och med den 1 januari 2019 fatta i 18 § 7 mom. avsedda beslut om inkluderande av tjänster som avses i 18 § 2 och 4 mom. i direktvalstjänsterna, i 24 § avsedda beslut om ibruktagande av kundsedlar, i 27 § 2 mom. avsedda beslut om utvidgning av personkretsen för den personliga budgeten samt i 64 § avsedda beslut om ersättningar som enligt 65–70 § betalas till producenter av direktvalstjänster. Därtill får affärsverk från och med den 1 januari 2019 fatta i 71 § avsedda beslut om ersättningar till producenter av kundsedelstjänster. Dessutom träder 38–48 och 50–52 §, som gäller de krav som ställs på tjänsteproducenter, godkännande av tjänsteproducenter och avtal som ingås med tjänsteproducenter i kraft den 1 januari 2019. Likaså träder 77–79 och 83 § som gäller informationshantering och styrningen av tillhandahållare av informationshanteringstjänster, 82 § som gäller ändringssökande, 86 § 3 mom. som gäller inledande av social- och hälsocentralernas verksamhet, 93 § som gäller val av affärsverk och 95 § som gäller begränsningar gällande direktvalstjänster i kraft den 1 januari 2019.

Genom den föreslagna lagen upphävs 47–49 § i hälso- och sjukvårdslagen, där det föreskrivs om val av vårdenhet för icke-brådskande vård inom den offentliga hälso- och sjukvården, dvs. om val av hälsocentral och verksamhetsenhet inom den specialiserade sjukvården samt av yrkesutbildad person inom hälso- och sjukvården. De upphävda bestämmelserna ersätts med den föreslagna lagens bestämmelser om kundens valfrihet. Genom den föreslagna lagen upphävs dessutom lagen om servicesedlar inom social- och hälsovården. I stället före servicesedel föreskrivs det i 5 kap. i den föreslagna lagen om kundsedel som beviljas av landskapets affärsverk.

Bestämmelserna om val av affärsverk och dess tjänsteenhet samt val av yrkesutbildad person träder i kraft genast vid ingången av 2020. Landskapen ska också införa kundsedlar och personliga budgetar som affärsverket beviljar genast vid ingången av 2020. I fråga om kundsedlar och direktvalstjänster tillämpas de övergångsbestämmelser och bestämmelser om tidtabellen för införande som anges längre fram i detta kapitel. Servicesedeln tas ur bruk från ingången av 2020 och inga nya servicesedlar kan därefter beviljas. Servicesedlar som beviljas före 2020 överförs dock från kommunerna till landskapen enligt den förbindelse som ingår i servicesedeln.

85 §. Övergångstiden för kundsedlar. Landskapet ska ta i bruk kundsedlar som affärsverket beviljar vid produktionen av de tjänster som avses i 24 § 1 mom. stegvis under åren 2020–2022. Senast i början av juli 2020 ska kundsedlar tas i bruk i tjänster som avses i 24 § 1 mom. 1–9 punkten. När det gäller operationer och mottagningsbesök som avses i 10 och 11 punkten ska kundsedlar tas i bruk senast vid ingången av 2022.

Utkast till regeringens proposition med förslag till lag om kundens valfrihet inom social- och hälsovården, detaljmotivering, 3.11.2017

Landskapet har dock möjlighet att besluta om att ta i bruk kundsedlar i fråga om de tjänster som landskapet bestämmer genast vid ingången av 2020. Detta möjliggör att affärsverket använder kundsedel i de tjänster för vilka kommunerna eller samkommunerna har använt servicesedlar som avses i den gällande lagen om servicesedlar (569/2009). Då behöver inte fungerande förfaranden med servicesedlar avbrytas för åren 2020 och 2021. Avsikten är att lagen om servicesedlar upphävs från och med den 1 januari 2020 i samband med ikraftträdandet av reformen.

86 §. Inledande av social- och hälsocentralernas verksamhet. I paragrafen föreslås bestämmelser om de övergångstider som gäller inledande av social- och hälsocentralernas verksamhet. Enligt 1 mom. inleder social- och hälsocentralerna i alla landskap sin verksamhet den 1 januari 2021, då landskapet ska överföra produktionen av de direktvalstjänster som avses i 18 § 1 mom. till social- och hälsocentralerna. Direktvalstjänsterna överförs samtidigt till alla social- och hälsocentraler som landskapets affärsverk ansvarar för och till de privata social- och hälsocentraler som landskapet har godkänt.

Enligt 2 mom. kan landskapet överföra tjänster som avses i 18 § 2 mom. till att produceras av social- och hälsocentralerna från och med den 1 januari 2022. De i den bestämmelsen angivna konsultationerna och tjänsterna i samband med öppen mottagning inom specialiteterna inre medicin, pediatrik, geriatrik och ögonsjukdomar ska i alla landskap överföras till social- och hälsocentralernas uppgift från nämnda tidpunkt. Landskapet kan överföra andra konsultationer och tjänster i samband med öppen mottagning inom hälsovården till social- och hälsocentralerna enligt en tidtabell som landskapet beslutar från samma tidpunkt. Dessa nya tjänster kan överföras till social- och hälsocentralerna etappvis.

Landskapets affärsverk svarar för produktionen av de direktvalstjänster som avses i 18 § 1 och 2 mom. till dess att tjänsterna överförs på social- och hälsocentralerna. När direktvalstjänsterna har överförts till social- och hälsocentralerna kan landskapets affärsverk producera dem i de i 16 § avsedda affärsverkets social- och hälsocentraler.

Enligt 3 mom. ska varje landskap senast den 31 december 2019 fatta beslut om de i 18 § 2 mom. avsedda tjänster som den 1 januari 2022 ska överföras till social- och hälsocentralerna, om de i 42 § avsedda villkor som ställs på producenter av direktvalstjänster inom social- och hälsovården samt om de i 10 kap. avsedda ersättningarna till producenter av direktvalstjänster inom social- och hälsovården. Landskapet har år 2019 på sig för att fatta besluten i fråga, då landskapsstyrelsen inleder sin verksamhet från ingången av 2019.

I 4 mom. föreskrivs det att om en privat tjänsteproducent vill bli producent av direktvalstjänster inom social- och hälsovården från och med den 1 januari 2021, ska producenten göra en sådan anmälan som avses i 45 § till landskapet senast den 31 mars 2020. Landskapet ska fatta beslut om godkännande av en privat producent av direktvalstjänster inom tre månader från det att anmälan inkommit. Till övriga delar tillämpas i fråga om anmälan från en privat producent av direktvalstjänster och godkännande av producenten bestämmelserna i 8 kap. Efter att en privat producent av direktvalstjänster blivit godkänd ska landskapet utan dröjsmål ingå ett avtal enligt 48 § med denne under förutsättning att producenten av direktvalstjänster förbinder sig att följa de villkor som landskapet satt upp för tjänsteproducenter. Landskapet tar emot anmälningar från nya producenter även efter mars 2020 och efter den tidpunkt då landskapet har överfört direktvalstjänsterna på tjänsteproducenternas produktionsansvar.

Enligt 5 mom. ska landskapet informera områdets invånare om överföringen av produktionsansvaret för tjänster på producenter som producerar direktvalstjänster och om valbara social- och hälsocentraler samt om urvalsförfarandet senast från och med den 1 oktober 2020, från vilken tidpunkt landskapsinvånarna ska kunna anmäla sig som kunder hos en social- och hälsocentral. Kunderna kan välja bland landskapets affärsverks social- och hälsocentraler samt de privata social- och hälsocentraler som landskapet godkänt fram till dess och som det ingått avtal med. Om nya producenter av direktvalstjänster anmäler sig senare till landskapet kan kunderna välja önskad tjänsteproducent även bland dessa nya producenter. Om en kund inte väljer en social- och hälsocentral före den 1 januari 2021, får kunden i enlighet med vad som föreskrivs i 88 § direktvalstjänster från en social- och hälsocentral som hör till ett affärsverk i det landskap där kunden är bosatt.

87 §. Inledande av mun- och tandvårdsenheternas verksamhet. I paragrafen föreskrivs det om övergångsbestämmelser som gäller inledande av mun- och tandvårdsenheternas verksamhet. Enligt 1 mom. inleder mun- och tandvårdsenheterna i alla landskap sin verksamhet den 1 januari 2022, då landskapet ska överföra produktionen av de direktvalstjänster som avses i 18 § 3 mom. 1–7 punkten till mun- och tandvårdsenheterna. Direktvalstjänsterna överförs samtidigt till alla mun- och tandvårdsenheter som landskapets affärsverk ansvarar för och till de privata mun- och tandvårdsenheter som landskapet har godkänt.

Utkast till regeringens proposition med förslag till lag om kundens valfrihet inom social- och hälsovården, detaljmotivering, 3.11.2017

Enligt 2 mom. ska landskapet överföra tjänster som avses i 18 § 4 mom. till att produceras av mun- och tandvårdsenheterna från och med den 1 januari 2023. Landskapet överför de konsultationer av yrkesutbildade personer inom hälsovården och de tjänster som ges på öppen mottagning som det bestämt till mun- och tandvårdsenheterna i den tidtabell som landskapet beslutar. Tjänsterna kan överföras etappvis till mun- och tandvårdsenheterna. Landskapet kan också besluta om att ifrågavarande tjänster som överförts till mun- och tandvårdsenheterna kan överföras tillbaka till landskapets affärsverks produktionsansvar.

Landskapets affärsverk svarar för produktionen av de direktvalstjänster som avses i 18 § 3 och 4 mom. till dess att tjänsterna överförs till mun- och tandvårdsenheterna. När direktvalstjänsterna har överförts till mun- och tandvårdsenheterna kan landskapets affärsverk producera dem i de i 16 § avsedda affärsverkets mun- och tandvårdsenheter.

Enligt 3 mom. ska varje landskap senast den 31 december 2020 fatta beslut om de i 18 § 4 mom. avsedda tjänster som den 1 januari 2023 ska överföras till mun- och tandvårdsenheterna, om de i 42 § avsedda villkor som ställs på producenter av direktvalstjänster inom mun- och tandvården samt om de i 10 kap. avsedda ersättningarna till producenter av direktvalstjänster inom mun- och tandvården.

I 4 mon. föreskrivs det att om en privat tjänsteproducent vill bli producent av direktvalstjänster inom mun- och tandvården från och med den 1 januari 2022, ska producenten göra en sådan anmälan som avses i 45 § till landskapet senast den 31 mars 2021. Landskapet ska fatta beslut om godkännande av en privat producent av direktvalstjänster inom tre månader från det att anmälan inkommit. Till övriga delar tillämpas i fråga om anmälan från en privat producent av direktvalstjänster och godkännande av producenten bestämmelserna i 8 kap. i den föreslagna lagen. Efter att en producent av direktvalstjänster blivit godkänd ska landskapet utan dröjsmål ingå ett avtal enligt 48 § med denne under förutsättning att producenten av direktvalstjänster förbinder sig att följa de villkor som landskapet satt upp för tjänsteproducenter. Landskapet tar emot anmälningar från nya producenter även efter mars 2021 och efter den tidpunkt då landskapet har överfört direktvalstjänsterna på tjänsteproducenternas produktionsansvar.

Enligt 5 mom. ska landskapet senast från och med den 1 oktober 2021 informera landskapets invånare om de valbara mun- och tandvårdsenheterna och om urvalsförfarandet. Landskapets invånare ska kunna anmäla sig som kunder hos en mun- och tandvårdsenhet senast från och med nämnda datum. Kunderna kan välja bland landskapets affärsverks mun- och tandvårdsenheter samt de privata mun- och tandvårdsenheter som landskapet godkänt fram till dess och som det ingått avtal med. Om nya producenter anmäler sig senare till landskapet kan invånarna välja önskad tjänsteproducent även bland dessa nya producenter. Om en kund inte gör sitt val före den 1 januari 2022, får kunden i enlighet med vad som föreskrivs i 85 § direktvalstjänster från en mun- och tandvårdsenhet som hör till ett affärsverk i det landskap där kunden är bosatt.

88 §. Val av social- och hälsocentral. Kunden ska meddela om sitt val av en social- och hälsocentral på det sätt som avses i 20 §. Meddelandet ska sändas via informationshanteringstjänsten eller annars skriftligt till det landskap där kunden är bosatt. Meddelandet kan också göras personligen eller skriftligt till den valda producenten av direktvalstjänster.

Om en landskapsinvånare inte har valt social- och hälsocentral före produktionsansvaret övergår till en producent av direktvalstjänster, får han eller hon i enlighet med 2 mom. direktvalstjänster vid en social- och hälsocentral som hör till ett affärsverk i det landskap där invånaren är bosatt under två års tid. Kunden meddelas då om vilken social- och hälsocentral han eller hon blir kund hos på basis av sin bostadsort. En person som anvisats som kund hos landskapets affärsverk har dock rätt att byta social- och hälsocentral och mun- och tandvårdsenhet oberoende av den tidsfrist på sex månader som avses i 20 § 4 mom., vilket kunden också informeras om. Efter att en kund har valt social- och hälsocentral kan han eller hon i regel välja på nytt tidigast sex månader efter sitt föregående val.

Om en landskapsinvånare inte när reformen har trätt i kraft och inte heller därefter före år 2023 har valt en social- och hälsocentral, anvisas han eller hon efter 2022 en ny social- och hälsocentral. Landskapsinvånaren anvisas då den social- och hälsocentral inom landskapet som är bäst tillgänglig för invånaren. En invånare som har anvisats en ny social- och hälsocentral har rätt att byta social- och hälsocentral oberoende av den tidsfrist som avses i 20 § 4 mom. I fråga om minderåriga och i andra särskilda situationer ska vid valet av social- och hälsocentral tillämpas då 11 och 12 §.

Den ovan beskrivna modellen baserar sig på att det att om landskapsinvånare som inte har gjort något val delas upp genast i det skede när reformen träder i kraft, innebär det en stor ekonomisk risk för landskapen. Dock skulle en sådan modell där de landskapsinvånare som inte har gjort ett val skulle tas som kunder vid landskapets affärsverk och där övergången som kund hos en annan social- och hälsocentral skulle förutsätta ett aktivt byte av producent, inte just uppmuntra affärsverken till att ändra sin verksamhet i den nya

Utkast till regeringens proposition med förslag till lag om kundens valfrihet inom social- och hälsovården, detaljmotivering, 3.11.2017

verksamhetsmiljön. Med den föreslagna modellen strävar man efter att undvika de risker som är förknippade med de ovan nämnda modellerna.

För att det ovan beskrivna förfarandet där landskapsinvånaren placeras som kund hos en ny social- och hälsocentral inte ska komma som en överraskning, föreslås det i 4 mom. att landskapet ska informera om omplaceringen. Då kan kunden redan före omplaceringen göra ett val att antingen stanna som kund hos landskapets affärsverks social- och hälsocentral eller att övergå till att vara kund hos någon annan social- och hälsocentral.

Landskapet ska informera kunderna om förfarandet enligt paragrafen senast i oktober 2022. Informationen ges uttryckligen till de landskapsinvånare som en eventuell ändring av social- och hälsocentral kan gälla.

89 §. *Val av mun- och tandvårdsenhet samt ersättningar till mun- och tandvårdsenheter 2022–2023.* I paragrafen föreslås bestämmelser om val av mun- och tandvårdsenhet i det skede när reformen träder i kraft och om de ersättningar som betalas till producenter under åren 2022–2023. Enligt 1 mom. kan kunderna meddela om sitt val av mun- och tandvårdsenhet på det sätt som avses i 20 § 4 mom. Valet kan göras direkt hos tjänsteproducenten eller elektroniskt via det riksomfattande informationssystemet. Om en landskapsinvånare inte har gjort ett val före 20204, anvisas invånaren i landskapet den mun- och tandvårdsenhet inom landskapet som är bäst tillgänglig för invånaren. En kund som har anvisats som kund hos landskapets affärsverk har rätt att välja en ny mun- och tandvårdsenhet oberoende av den tidsfrist på sex månader som anges i 20 §. Möjligheten att avvika från den föreskrivna tidsfristen gäller dock endast det första valet. I fortsättningen iakttas den nämnda fristen på sex månader för val av producent.

Valet av mun- och tandvårdsenhet under åren 2022 och 2023 genomförs så att kunden har rätt att själv välja utan anvisning från landskapet en privat mun- och tandvårdsenhet eller landskapets affärsverks mun- och tandvårdsenhet och inom vilket som helst landskap som avses i landskapslagen. Kundförhållandet uppkommer när man anmäler sig till vårdtjänster och när användningen av tjänsten inleds. Om en kund inte har valt en mun- och tandvårdsenhet, sparas kundens uppgifter i landskapets affärsverks uppgifter, men han eller hon blir inte kund där och han eller hon överförs då inte till kund hos någon mun- och tandvårdsenhet. Den vars uppgifter finns hos affärsverket kan vid behov göra ett val. Efter etappindelningen övergår man i genomförandet från ingången av 2024 till genomförande enligt den modell med direktval som tillämpas inom annan social- och hälsovård.

I 2 mom. finns det bestämmelser om de ersättningar som betalas till mun- och tandvårdsenheter under övergångsperioden åren 2022 och 2023. Övergångsperioden inverkar på de fasta ersättningarna enligt 65 §. Landskapen finansierar mun- och tandvårdsenheternas verksamhet under åren 2022 och 2023 med producentersättningar som bestämts för alla på lika och nationella grunder. Mun- och tandvårdsenheterna betalas ersättningar på basis av antalet kunder och enligt prestationer. Utbetalningen av ersättning börjar när en bedömning av kundens vård- och servicebehov har gjorts. Den fasta ersättningen bestäms enligt innehållet i och kostnaderna för de vanligaste mun- och tandvårdsåtgärderna (vårdpaket). Den fasta ersättning som grundar sig på bedömningen av vård- servicebehovet betalas månatligen under vårdperioden. Vårdperioden kan vara olika lång beroende på kundens behov. Hela beloppet för en fast ersättning betalas när vården avslutas. Den fasta ersättningens storlek bestäms så att den är högst hälften av det anslag som landskapet anvisat direktvalstjänster inom mun- och tandvården.

Bestämmelser om de mun- och tandvårdsåtgärder som utgör grunden för den fasta ersättningen och ersättningens storlek samt om minimibeloppet för den prestationsbaserade ersättningen under det etappvisa skedet utfärdas genom förordning av statsrådet. Endast det att kunden anmält sig räcker inte till för producentersättningar utan ersättningarna förutsätter bedömning av vårdbehovet och ett kundförhållande. Inom mun- och tandvården iakttas nationella ersättningsgrunder. Prestationsbaserade ersättningar betalas till producenten efter vården på basis av en utredning.

Landskapen kan därtill besluta om incitamentsbaserade ersättningar enligt 69 § och andra ersättningar enligt 70 §.

Efterfrågan på de tjänster som omfattas av valfriheten styrs på basis av kundens vårdbehov. Vård som vid bedömningen av vårdbehovet har konstaterats vara odontologiskt nödvändig ska med beaktande av patientens hälsotillstånd och sjukdomens sannolika förlopp ordnas inom skälig tid, dock inom de tidsfrister som anges i lagstiftningen (51 § i hälso- och sjukvårdslagen). Vid bedömning av odontologisk vård används som hjälp de nationella enhetliga grunderna för vård. Inom mun- och tandvård bestäms ett individuellt intervall för vård som baserar sig på kundens individuella behov. Producenter av direktvalstjänster, såväl privata som landskapets mun- och tandvårdsenheter, ska förbinda sig till dessa principer.

Utkast till regeringens proposition med förslag till lag om kundens valfrihet inom social- och hälsovården, detaljmotivering, 3.11.2017

90§. Pilotförsök med direktvalstjänster. I paragrafen det föreskrivs det om pilotförsök som stöder ibruktageandet av direktvalstjänster samt om dess tidtabell och tillämpbara bestämmelser. I syfte att utveckla direktvalstjänsterna ska enligt paragrafen ett pilotförsök genomföras åren 2018–2019. Syftet med pilotförsöket är att få erfarenhet av direktvalstjänster och att i inledningsskedet stödja social- och hälsocentralernas och mun- och tandvårdsenheternas verksamhet. Försöket kan omfatta de tjänster som avses i 18 § 1 och 3 mom.

91 §. Pilotförsök med kundsedelstjänster och personlig budget. I paragrafen föreslås bestämmelser om ett pilotförsök med kundsedelstjänster och personlig budget. Enligt 1 mom. genomförs ett pilotförsök under åren 2018—2019 i syfte att utveckla användningen av kundsedelstjänster och personlig budget. Syftet med pilotförsöket är att få erfarenhet av användningen av kundsedlar och personliga budgetar och att stödja införandet av dessa.

Pilotförsöket med kundsedelstjänster genomförs enligt 2 mom. med iakttagande av bestämmelserna i 5 kap. Eftersom det enligt lagförslaget är landskapen som inleder sin verksamhet vid ingången av 2020 som beslutar om produktion av tjänster mot kundsedel, konstateras det i momentet att i pilotförsöken är det kommuner eller samkommuner i stället för landskap som skaffar kundsedelstjänster.

Pilotförsöket med personlig budget kan omfatta tjänster som avses i 27 § 1 mom., dvs. social- och hälsovårdstjänster för äldre personer och personer med funktionsnedsättning. Den personliga budgeten genomförs enligt gällande lagstiftning. När pilotförsöket inleds är det viktigt att det för kunden upprättas en klientplan enligt 39 § i socialvårdslagen. I klientplanen fastställs vilka tjänster som omfattas av den personliga budgeten, deras kostnader och alternativ, enligt vilka kunden kan erhålla tjänsterna. Kundens ställning och rättigheter fastställs i enlighet med klientlagen, socialvårdslagen och de lagar som avses i 27 §.

92 §. Beviljande av statsunderstöd för pilotförsök. I paragrafen föreskrivs det om de centrala saker som anknyter till beviljande av statsunderstöd, såsom vem som beviljar statsunderstödet och vilka som får det. Enligt 1 mom. beviljar social- och hälsovårdsministeriet de kommuner och samkommuner som deltar i pilotförsöket understöd. I ett pilotförsök deltar flera kommuner och samkommuner, och därför förvaltas pilotförsöket tekniskt av en kommun eller samkommun som också är den som ansöker om statsunderstöd och som svarar i sista hand för användningen av statsunderstödet. De kommuner och samkommuner som deltar i pilotförsöket ingår ett avtal om förvaltningen av pilotförsöket.

Statsunderstödet beviljas enligt 1 mom. till fullt belopp. Enligt 6 § i statsunderstödslagen (688/2001) får statsunderstöd inte täcka det fulla beloppet av de totalkostnader som orsakas av den verksamhet eller det projekt som utgör föremål för statsunderstödet, om inte något annat följer av skäl som är motiverade och nödvändiga för att målen med beviljandet av statsunderstödet ska nås. Det har ansetts vara motiverat att statsunderstöd beviljas för pilotförsöket till fullt belopp. Målet med pilotförsöket är att i inledningsskedet stödja den verksamhet som landskapen ordnar, såsom social- och hälsocentraler. Det kan inte anses vara ändamålsenligt att kommunerna och samkommunerna ska behöva ta ekonomiskt ansvar för sådan verksamhet som från ingången av 2019 övergår till landskapen. Med tanke på genomförandet av social- och hälsovårdsreformen och i synnerhet den tillhörande valfriheten för kunderna anses det vara särskilt viktigt och ändamålsenligt på samhällsnivå att pilotförsöken blir av. För att säkerställa att pilotförsöken lyckas och ger resultat anses det vara av avgörande betydelse att de kan ordnas utan självfinansieringsandel.

I 2 mom. konstateras det att i ett pilotförsök kan omfatta både sådana sätt att ordna och skaffa tjänster som avses i 89 § och sådana som avses i 90 §. Pilotansökan kan därmed innehålla pilotförsök som gäller såväl direktvalstjänster som kundsedelstjänster och personlig budget.

De allmänna grunderna för beviljande av statsunderstöd samt de allmänna rättsregler som gäller ansökan om statsunderstöd, användning av statsunderstöd och granskning av användningen finns i statsunderstödslagen, som enligt 3 mom. tillämpas på statsunderstöd som beviljas för pilotförsök.

93 §. Val av affärsverk. Landskapens affärsverk inleder sin verksamhet den 1 januari 2019, varmed ansvaret för ordnandet av social- och hälsovårdstjänster övergår från kommunerna till landskapen. Landskapets affärsverk har produktionsansvar för andra tjänster än direktvalstjänster. Därtill har landskapets affärsverk produktionsansvar för direktvalstjänster till dess att produktionsansvaret för dem övergår till en producent av direktvalstjänster. När direktvalstjänsterna har överförts till produktionsansvaret för producenter av direktvalstjänster, kan landskapets affärsverk producera dem i de i 16 § avsedda affärsverkets social- och hälsocentraler och mun- och tandvårdsenheter.

Landskapsinvånarna kan på det sätt som avses i 4 kap. välja det affärsverk och de tjänsteenheter som de vill använda i andra tjänster än direktvalstjänster. Till dess att produktionsansvaret för direktvalstjänster har

Utkast till regeringens proposition med förslag till lag om kundens valfrihet inom social- och hälsovården, detaljmotivering, 3.11.2017

överförs till producenter av direktvalstjänster, får kunderna också direktvalstjänsterna från de tjänsteenheter vid de affärsverk som de har valt. Enligt 1 mom. ska landskapet informera sina invånare om affärsverkets urvalsförfarande samt om affärsverkens verksamhetsställen och dess tjänsteenheter senast från och med den 1 oktober 2019, varefter landskapets invånare ska kunna välja affärsverk och dess tjänstenhet. Valet av affärsverk och dess tjänstenhet ska i enlighet med 21 och 22 § göras med hjälp av den informationshanteringstjänst som avses i 77 § 2 mom. eller annars skriftligt till det landskap där personen är bosatt.

Om en landskapsinvånare inte har valt affärsverk före den 1 januari 2020, får han eller hon enligt 3 mom. andra tjänster än direktvalstjänster av ett affärsverk i det landskap där kunden är bosatt. Kunden får dock byta affärsverk oberoende av den tidsfrist som avses i 21 § 2 mom.

94 §. *Ändringsstöd.* Enligt 1 mom. ger social- och hälsovårdsministeriet och finansministeriet inom sina förvaltningsområden landskapen handledning och stöd vid verkställigheten av denna lag.

Ett intensifierat ändringsstöd innefattar en praktisk ersättningsmodell inklusive priser och kalkyleringsmodeller för producenter samt upprättande av avtalsmallar, praktisk beredning av en sammanställning av exempel och god praxis för social- och hälsocentralernas serviceutbud samt nationellt producerade gemensamma informationssystemlösningar speciellt avsedda för hantering av kundrelationer och verksamhetsstyrning. Under social- och hälsovårdsministeriets ledning och i samarbete med finansministeriet, Institutet för hälsa och välfärd, Folkpensionsanstalten samt olika forskningsinstitut upprättas ersättningsmallar inklusive kalkylmallar för produktion av tjänster som omfattas av valfriheten samt prissättning av tjänsteexempel för personlig budget. Samtidigt upprättas beräkningsmodeller och rekommenderade kalkyler för beräkning av kundernas personliga hälsorisk och incitament för tjänsteproducenter enligt den föreslagna lagen. Beräkningsmodellerna och resultaten överlämnas vid ingången av 2019 till de organisationer i landskapen som ordnar tjänsterna och som kan använda modellerna i sin beräkning. Ansvariga parter är social- och hälsovårdsministeriet (social- och hälsovårds- och valfrihetsfrågor, digitala lösningar för social- och hälsovårdssektorn) och finansministeriet (allmänt stöd för att inrätta landskap och inleda verksamhet, allmänna digitala lösningar). Informationssystemlösningar för utbetalning implementeras i samarbete med FPA.

95 §. *Begränsningar gällande direktvalstjänster.* Innan social- och hälsovårdsreformen träder i kraft har en del kommuner och samkommuner ingått 10–20 år långa avtal med privata tjänsteproducenter om produktion av tjänster som ingår i de direktvalstjänster som avses i den föreslagna 18 §. Eftersom dessa avtal ingåtts före social- och hälsovårdsreformen och med stöd av den föregående lagstiftningen avviker de förmodligen i de flesta fall från den föreslagna valfrihetsmodellen både när det gäller tjänsternas innehåll och ersättningen för producenter. I praktiken kan dessa avtal användas för att i en del fall tillämpa arrangemang där samma producent får ersättning baserat på avtalet och ersättning enligt valfrihetssystemet för samma tjänster till samma kunder.

Enligt 1 mom. kan en tjänsteproducent som med en kommun eller samkommun har ingått ett sådant avtal som övergår till landskapet och som gäller produktion av alla direktvalstjänster som avses i 18 § 1 och 2 mom. eller 18 § 3 och 4 mom., får i ett godkännandeförfarande enligt 46 § under avtalets giltighetstid godkännas som en sådan tjänsteproducent som avses i denna lag. En förutsättning för ett avtal enligt 48 § är dock dessutom att det i avtalet fastställs att ersättningen till tjänsteproducenten bildas i enlighet med 10 kap. i denna lag, om inte landskapet och tjänsteproducenten avtalar om att ersättningarna betalas i enlighet med det avtal som övergått till landskapet. Således kan tjänsteproducenten inte erhålla ersättning för samma kund både enligt det avtal som övergått till landskapet och i enlighet med ett avtal enligt 48 § i den föreslagna lagen i egenskap av producent av direktvalstjänster.

i 2 mom. föreskrivs det att om de tjänster som avses i ett avtal som övergått till landskapet omfattar endast en del av de tjänster som avses i 18 § 1 och 2 mom. eller 18 § 3 och 4 mom., ska tjänsteproducenten förbinda sig att svara för de övriga tjänsterna enligt 18 § i det avtal som i enlighet med 48 § ingås med landskapet och i vilket samtidigt avtalas om grunderna för ersättning till tjänsteproducenten. Tjänsteproducenten får således en ersättning enligt 10 kap. för sådana tjänster som avses i 18 §, dock endast till de delar, för vilka producenten inte erhåller ersättning enligt ett avtal som övergått till landskapet.

Enligt 3 mom. begränsas inte kundernas rätt att i enlighet med denna lag välja tjänsteproducent av att avtalet är i kraft. Om kunden har valt en annan tjänsteproducent, minskas den ersättning som den i 1 och 2 mom. avsedda tjänsteproducenten får i motsvarande utsträckning. Således är landskapet inte förpliktat att enligt avtalet betala den tjänsteproducent som avses i 1 och 2 mom. en ersättning för en kund som har valt en annan tjänsteproducents social- och hälsocentral eller mun- och tandvårdsenhet.

Utkast till regeringens proposition med förslag till lag om kundens valfrihet inom social- och hälsovården, detaljmotivering, 3.11.2017

Enligt 4 mom. föreskrivs det att vad som i 1 eller 2 mom. föreskrivs om tjänsteproducenter ska också tillämpas på tjänsteproducenter som hör till samma koncern samt på tjänsteproducenter som tillsammans med en kommun eller samkommun utövar bestämmande inflytande hos en tjänsteproducent som är avtalspart. Vad som föreskrivs i 1 eller 2 mom. ska också tillämpas i det fall att en ovan avsedd tjänsteproducent har medverkat i en åtgärd genom vilken ett avtal som ingåtts med en kommun eller samkommun har ändrats eller tjänsteproduktionens juridiska form har omorganiserats i syfte att undvika tillämpning av 1 mom. Bestämmelsen om producenter som ingått ett avtal om utläggning av tjänster gäller även tjänsteproducenter som ingår i samma koncern och samriskföretag som tjänsteproducenten som ingått avtalet om utläggning av tjänster. Dessutom gäller bestämmelsen situationer där avtalet om utläggning av tjänster eller företagets bolagsform eller ägarskap ändrats så att till exempel en tjänsteproducent som är part i avtalet eller en tjänsteproducent som tillhör samma koncern kan godkännas som en sådan tjänsteproducent som avses i denna lag till sådana kunder som avses i avtalet.

I 5 mom. föreskrivs det att om en kund vars tjänster ett i 1 eller 2 mom. avsett avtal gäller inte på det sätt som avses i 88 och 889 § har valt social- och hälsocentral samt mun- och tandvårdsenhet, får kunden de tjänster som avses i 18 § i enlighet med det avtal som ingåtts med den tjänsteproducent som avses i 1 eller 2 mom. under avtalets giltighetstid. Kunden har dock rätt att på det sätt som avses i 20 § välja social- och hälsocentral samt mun- och tandvårdsenhet oberoende av den tidsfrist som avses i 20 § 4 mom. Kunden har enligt den föreslagna lagen rätt att välja social- och hälsocentral och mun- och tandvårdsenhet oberoende av det avtal som avses i 1 eller 2 mom. Om kunden inte väljer social- och hälsocentral och mun- och tandvårdsenhet, ska kunden fortsättningsvis erhålla sina tjänster på basis av avtalet enligt 1 eller 2 mom. Kunden kan dock oberoende av den föreskrivna tidsfristen på sex månader byta tjänsteproducent enligt 20 §.

Landskapen ska noggrant förbereda sig på att de avtal enligt 1 och 2 mom. som övergått till dem upphör och förbereda sig på att övergå till modellen enligt valfrihetslagen så att invånarna i regionen har en så reell valfrihet som möjligt när det gäller att välja producent och att villiga tjänsteproducenter på motsvarande sätt har en faktisk möjlighet att komma in på marknaden i regionen.

Lag om ändring av inkomstskattelagen

21 d §. *Landskapens skattskyldighet när det gäller inkomster av direktvalstjänster* I paragrafen föreskrivs det om landskapens skattskyldighet när det gäller inkomster av de direktvalstjänster som avses i lagen om kundens valfrihet inom social- och hälsovården. Enligt den lagen ska ett landskap i ett affärsverk ha en eller flera social- och hälsovårdscentraler för direktvalstjänster inom social- och hälsovården och en eller flera mun- och tandvårdsenheter för direktvalstjänster inom mun- och tandvården. Landskapen ska vara skyldiga att på dessa inkomster betala skatt till staten och kommunen enligt den inkomstskattesats för samfund som avses i 124 § 2 mom. I landskapets bokföring ska direktvalstjänsterna avskiljas från landskapets övriga verksamhet genom att verksamhetens inkomster och utgifter samt tillgångar och kapital hålls åtskilda från landskapets övriga verksamhet och ekonomi. Det är t.ex. nödvändigt att specificera skulderna, så att räntebeloppet för en verksamhet blir korrekt fördelat. Verksamhetens resultat ska vid verkställandet av inkomstbeskattningen i princip beräknas i enlighet med bestämmelserna i lagen om beskattning av inkomst av näringsverksamhet.

I övrigt ska skattskyldigheten för landskapen bestämmas i enlighet med 21 §. Landskapen är dessutom skyldiga att betala skatt till kommunen på inkomster av fastighet eller del av fastighet som används för andra än allmänna eller allmännyttiga ändamål, enligt den inkomstskattesats som avses i 124 § 3 mom.

120 a §. *Förlust som härrör sig av landskapens direktvalstjänster.* I paragrafen föreskrivs det om rätten att dra av den förlust som uppkommit för ett landskap av direktvalstjänsterna. Förlust under ett skatteår som härrör sig av landskapens direktvalstjänster enligt 21 d § ska dras av endast från inkomsten av direktvalstjänsterna under de tio följande skatteåren, i den mån inkomst uppkommer.

Närmare bestämmelser och föreskrifter

I regeringens proposition med förslag till lag om kundens valfrihet inom social- och hälsovården ingår flera bemyndiganden att utfärda förordningar samt ett bemyndigande, enligt vilket statsrådet kan meddela beslut.

I 45 § i valfrihetslagen föreskrivs det om anmälan som producent av direktvalstjänster och kundsedelstjänster. Enligt det föreslagna 45 § 4 mom. kan närmare bestämmelser om de uppgifter som ska anges i anmälan och om de datatekniska kraven på en elektronisk anmälan vid behov utfärdas genom förordning av social- och hälsovårdsministeriet. I enlighet med 54 § 2 mom. i valfrihetslagen ska en producent av direktvalstjänster meddela landskapet om väsentliga förändringar i tjänsteproduktionen. Dessutom kan man enligt den nämnda bestämmelsen vid behov utfärda närmare bestämmelser genom

Utkast till regeringens proposition med förslag till lag om kundens valfrihet inom social- och hälsovården, detaljmotivering, 3.11.2017

förordning av statsrådet om vilka ändringar som ska betraktas som väsentliga ändringar i fråga om produktionen av tjänster.

I 57 § i valfrihetslagen föreskrivs det om ekonomisk särredovisning av tjänsteproducentens verksamhet. Enligt det föreslagna 57 § 5 mom. kan genom förordning av statsrådet föreskrivas särskilt om det närmare innehållet i resultaträkningen för de särredovisade verksamheterna och tilläggsuppgifterna samt om offentliggörandet av dem. I 58 § i valfrihetslagen föreskrivs det om tjänsteproducentens skyldighet att lämna boksluts- och beskattningssuppgifter. Enligt det föreslagna 58 § 5 mom. kan närmare bestämmelser om detaljerna i informationen till landskapet utfärdas genom förordning av statsrådet. I 59 § i valfrihetslagen föreskrivs det om tjänsteproducentens skyldighet att informera om verksamheten. Enligt det föreslagna 59 § 2 mom. kan närmare bestämmelser om detaljerna i informationen till landskapet och landskapets affärsverk och om hur informationen ska lämnas utfärdas genom förordning av statsrådet.

I 65 § i valfrihetslagen föreskrivs det om fasta ersättningar som ska betalas till producenter av direktvalstjänster. Enligt det föreslagna 65 § 4 mom. kan närmare bestämmelser om beloppen för de fasta ersättningar som avses i 65 § 2 mom. samt om de nationella behovsfaktorer och viktkoefficienter som avses i 3 mom. utfärdas genom förordning av statsrådet.

I 67 § i valfrihetslagen föreskrivs det om betalningssätt och betalningstidtabell för ersättningar till producenter av direktvalstjänster. Enligt det föreslagna 67 § 3 mom. kan närmare bestämmelser om betalningssättet och betalningstidtabellen enligt 1 mom. utfärdas genom förordning av statsrådet. I 69 § i valfrihetslagen föreskrivs det om incitamentsbaserade ersättningar som betalas till producenter av direktvalstjänster. Enligt det föreslagna 69 § 4 mom. får närmare bestämmelser om indikatorerna och kriterierna för incitamentsbaserade ersättningar samt om minimi- och maximibeloppen för de incitamentsbaserade ersättningar som betalas med stöd av dem utfärdas genom förordning av statsrådet. I 68 § i valfrihetslagen föreskrivs det om prestationsbaserade ersättningar som betalas till producenter av direktvalstjänster. Enligt det föreslagna 68 § 3 mom. kan närmare bestämmelser om beloppen för de åtgärder och tjänster som avses i 68 § 2 mom. samt om deras närmare innehåll och minimibeloppen av dessa ersättningar utfärdas genom förordning av statsrådet. I 70 § i valfrihetslagen föreskrivs det om andra ersättningar som betalas till producenter av direktvalstjänster. Enligt det föreslagna 70 § 2 mom. kan närmare bestämmelser om grunderna för andra ersättningar som betalas till producenter av direktvalstjänster utfärdas genom förordning av statsrådet. I 73 § i valfrihetslagen föreskrivs det om ersättningar till en tjänsteproducent som är verksam inom ett annat landskaps område. Enligt det föreslagna 73 § 6 mom. kan närmare bestämmelser om ersättningsförfarandet utfärdas genom förordning av statsrådet.

I 77 § föreskrivs det om informationshanteringstjänster för valfriheten. Enligt det föreslagna 77 § 6 mom. kan närmare bestämmelser om datainnehållet i informationshanteringstjänsterna för valfriheten och deras funktionaliteter utfärdas genom förordning av social- och hälsovårdsministeriet.

Ikraftträdande

Lagen om kundens valfrihet inom social och hälsovården avses träda i kraft den 1 januari 2020. Avsikten är dock att xx–xx § i lagen träder i kraft den 1 xx 2019, vilket gör det möjligt för landskapen att fatta beslut och genomföra andra nödvändiga åtgärder som gäller verkställandet av lagen redan innan lagens egentliga ikraftträdande.